

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 21 mars justerades.

§ 2 Anmälan om granskningsrapport

Andre vice talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till arbetsmarknadsutskottet:

RiR 2025:6 Statens insatser mot ekonomiskt våld i nära relationer

§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Proposition

2024/25:156 till finansutskottet

Motioner

2024/25:3377 och 3379 till justitieutskottet

2024/25:3364, 3368, 3372 och 3385 till miljö- och jordbruksutskottet

EU-dokument

COM(2025) 140 till arbetsmarknadsutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 5 juni*.

JOIN(2025) 120 till försvarsutskottet

§ 4 Svar på interpellation 2024/25:556 om åtgärder mot kriminella aktörers närvaro i välfärden

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Lars Isacson har frågat mig om jag anser att det är tillräckligt att Inspektionen för vård och omsorg endast kan ingripa när det föreligger fara för liv och hälsa, även i fall där ekonomisk brottslighet före-

kommer, och om jag avser att ta initiativ till att skärpa regelverket så att kriminella inte kan driva vårdcentraler och annan välfärdsverksamhet.

Regeringen ser givetvis mycket allvarligt på att kriminella och oseriösa aktörer driver vårdcentraler och annan välfärdsverksamhet. När oseriösa och kriminella aktörer tar sig in i hälso- och sjukvården drabbar det inte bara samhället ekonomiskt utan leder också till bristfällig och patientosäker vård.

För att motverka oseriösa och kriminella aktörer inom Ivos verksamhetsområde har regeringen beslutat om flera uppdrag och förordningsändringar och tillfört myndigheten extra medel. Bland annat har bestämmelserna i förordningen (2013:176) med instruktion för Inspektionen för vård och omsorg ändrats så att det numera ingår i myndighetens uppdrag att inom sitt verksamhetsområde förebygga och motverka brottslighet.

I enlighet med bestämmelserna i patientsäkerhetslagen (2010:659) utövar Ivo tillsyn över hälso- och sjukvården. Tillsynen innebär granskning av att verksamheten uppfyller krav och mål enligt lagar och andra föreskrifter. Tillsynen ska främst inriktas på granskning av att vårdgivaren fullgör sina skyldigheter att bedriva ett systematiskt patientsäkerhetsarbete.

Inom ramen för sin tillsyn ska Ivo bland annat lämna råd och ge vägledning och kontrollera att brister och missförhållanden avhjälps. Ivo har även skyldighet att lämna uppgifter till andra myndigheter enligt lagen (2016:774) om uppgiftsskyldighet vid samverkan mot viss organiserad brottslighet för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som är av allvarlig eller omfattande karaktär och bedrivs i organiserad form eller systematiskt av en grupp individer.

Ivo har en viktig roll när det gäller att förhindra och motverka oseriösa och kriminella aktörer inom hälso- och sjukvården, men även regionerna måste ta sitt ansvar när kommunala angelägenheter överläts till privata aktörer.

En region är enligt bestämmelser i kommunallagen (2017:725) skyldig att kontrollera och följa upp verksamhet som genom avtal har lämnats över till en privat utförare. Det innebär en skyldighet att inte bara tillförsäkra sig en möjlighet att följa upp utan också att aktiva åtgärder vidtas för att följa upp verksamheten. Detta innebär att regionen om det är nödvändigt kan säga upp ett sådant avtal. Regionerna ska dessutom genom avtalet tillförsäkra sig information som gör det möjligt att ge allmänheten insyn i den verksamhet som lämnas över.

Att oseriösa och kriminella aktörer utnyttjar ersättningssystemet för att finansiera kriminell verksamhet är naturligtvis helt oacceptabelt. Det är därför viktigt att Ivo och regionerna använder de verktyg de har för att oseriösa och kriminella aktörer inte ska driva vårdcentraler. Jag delar helt och hållet bilden att brottslighet mot vård och omsorg måste tas på största allvar. Just mot den bakgrunden har jag tillsammans med regeringen beslutat om flera insatser i arbetet mot välfärdsbrottslighet inom hälso- och sjukvården och omsorgen. Vi fortsätter att arbeta aktivt med frågan.

Anf. 2 LARS ISACSSON (S):

Fru talman! Tack till statsrådet Acko Ankarberg Johansson för svaret!

Bakgrunden till min interpellation var *Ekots* granskning som visade att flera vårdcentraler i Göteborg, där det förekommit allvarliga ekonomiska

oegentligheter som skattebrott och penningtvätt, kunnat fortsätta med sin verksamhet med offentlig finansiering trots att brotten varit så pass omfattande att de uppmärksammats av både Skatteverket och brottsbekämpande myndigheter. Men eftersom Ivo, Inspektionen för vård och omsorg, enligt dagens lagstiftning bara får ingripa om det finns direkt fara för liv och hälsa har de här aktörerna kunnat fortsätta som om inget hänt.

Min fråga till statsrådet var enkel men viktig: Är det verkligen rimligt att Ivo inte kan agera mot en vårdgivare vid grov ekonomisk brottslighet utan att det först måste vara en risk för patientens liv? Jag frågade även om regeringen är beredd att ändra lagen så att kriminella inte kan driva vårdcentraler och annan välfärdsverksamhet.

Fru talman! Jag tackar för svaret men hade hoppats på mer, om jag ska vara ärlig. Vi fick höra att regeringen ser allvarligt på problemet. Det är bra. Vi fick höra att Ivo har fått ett uppdrag att motverka brottslighet och att det skett vissa förordningsändringar. Men det vi inte fick höra var när regeringen tänker gå vidare med lagändringar som faktiskt ger myndigheten reella verktyg.

Det jag och många med mig ser är att de brottsliga metoderna har utvecklats men att lagstiftningen inte har hängt med. Resultatet har blivit att grovt kriminella kan använda välfärden som en kassako utan att riskera konsekvenser. Vi måste dra en gemensam gräns mot den organiserade brottsligheten också i välfärden, och den gränsen saknas i dag.

Fru talman! Min fråga kvarstår: När tänker regeringen ta initiativ till en lagändring som gör att grov ekonomisk brottslighet kan leda till att en verksamhet stoppas utan att det krävs fara för liv?

Anf. 3 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Tack, ledamoten, och jag tackar framför allt för att ledamoten ställer frågan och att vi får möjlighet att utbyta tankar och åsikter.

Låt mig först säga så här: Det är inte tillåtet att bedriva verksamhet om man är kriminell. Gör man det har det brustit på flera poster, främst hos regioner som sluter avtal. Jag tänker prata om varför regioner måste bli bättre på att följa lagen.

Det andra jag vill ta upp är vad vi kan göra för att både regioner och Ivo ska få fler verktyg att kunna göra sitt jobb.

Jag tänker börja med det som handlar om det uppdrag man redan har. Jag delar det jag uppfattar som ledamotens irritation och ilska över att man tar skattepengar till rakt av brottslig verksamhet. Men det framgår tydligt av 10 kap. 7, 8 och 9 § vad en region eller kommun ska kolla innan de sluter avtal.

När man driver en vårdcentral ska ju först regionen besluta om vilka krav som gäller. Det går inte att bara rusa in och starta och få betalt. Det finns ingen fri etableringsrätt i det avseendet. Man måste uppfylla krav som regionen ställer. Men i det här fallet är det uppenbart att regionen inte har ställt krav eller följt upp det som är nödvändigt. Först efter det att polisen och Ivo gjort tillslag kom Västra Götalandsregionen till nämnda vårdcentral och sa att man drog in avtalet. Det borde förstås ha skett tidigare. Innan man sluter avtal ska man ska säkra upp allt man kan och sedan följa upp – inte bara i allmänhet utan väldigt aktivt. Det framgår av lagen, inklusive förarbetena.

Jag är glad att såväl Stockholmsregionen som Västra Götalandsregionen ändå för ett par år sedan påbörjade det här arbetet. Det får väl alltså ses som förvånande att Västra Götalandsregionen inte upptäckte detta. Jag ser väldigt positivt på deras arbete med att bättre kunna hitta den som är oseriös och den som är kriminell.

När man gör det här måste man vara tydlig med vilka krav man ställer. Man ska exempelvis ställa krav på beredskap på privata utförare. De har samma beredskapsansvar som offentliga utförare, ska ta emot läkare och sjuksköterskor under utbildning och mycket annat.

Regionerna ska först bestämma vilka krav som ska ställas på utföraren och sedan följa upp det hela. Det har uppenbarligen inte alls skett i det här fallet. Först efter det att polisen och Ivo gjort sina tillslag drog man in tillståndet.

Låt mig ändå återkomma till det faktum att Västra Götalandsregionen har ambitioner. Jag vill säga det till ledamoten. De har inrättat ett kontor och bedriver ett arbete. Det gör mig ännu mer bekymrad.

När både de och Stockholm, som ändå försöker och har gjort det ett par år, inte lyckas visar det hur avancerad den här brottsligheten är. Jag är alldeles säker på att Västra Götalandsregionen inte på något vis hade velat ha de här som är kriminella. Men ändå har de slunkit igenom nätet.

Det visar att vi måste se på detta på ett helt annat sätt. Det är inte dessa vi har mött innan inom hälso- och sjukvård – någon som saltar fakturor eller liknande. Så ska man förstås inte göra, för det är fel. Men den sorten har vi haft metoder för att hitta. Det är där vi befinner oss. Nu kommer det in människor som inte alls har tänkt bedriva sjukvård utan bara vill utnyttja vårt system för att få pengar till annan kriminell verksamhet.

Vi måste ändra både synsätt och kompetens i regioner, Ivo och andra myndigheter för att förstå det. Det irriterar mig att vi ska behöva anställa personer för att få funktioner för det. Jag hade helst velat vara dem förutan. Det är därför jag återkommer till regionerna. Regionen måste först, när den bestämmer krav och sluter avtal, göra det så svårt som möjligt för en utförare att sluta ett avtal. För om de väl har kommit in och slutit ett avtal med regionen får vi hela tiden göra allting i efterhand.

Jag vill verkligen uppmuntra alla regioner, och kommuner i de fall då det är aktuellt, att noga titta på vilka krav de ställer och se till att följa upp dessa.

Låt mig få återkomma till vilka verktyg vi behöver ge både Ivo och regionerna för att det här ska fungera.

Anf. 4 LARS ISACSSON (S):

Fru talman! Jag uppskattar möjligheten att få diskutera dessa frågor, och jag ser fram emot att få höra om de verktyg som statsrådet ska återkomma till.

Överlag pekas det väldigt mycket på regioner och kommuner om vilket ansvar de har. De har självklart ett stort ansvar. Men vi i riksdagen har också ett stort ansvar att ge dem rätt möjligheter, och regeringen har kanske ett ännu större ansvar än riksdagen. Vi från Socialdemokraterna står beredda att hjälpa till med att ge dem dessa möjligheter.

Det är bra att statsrådet tar upp hur det ser ut ute i kommunerna. Jag kommer från Dalarna. Där har vi flera exempel på barn som placerats på HVB-hem utan att kommunerna haft insyn i vilka som egentligen står bakom verksamheten. Det är oklara ägarförhållanden, ekonomisk oegentlighet och i vissa fall kopplingar till kriminella nätverk.

Jag vet att statsrådet känner till hur det fungerar ute i kommunerna. Det är socialsekreterare som lägger fram ärenden till socialnämnden eller individnämnden, och det blir ett av de svåraste beslut man som kommunpolitiker kan ta. Genom lagen om vård av unga tar man ifrån föräldraansvaret från föräldrar och placerar barnet på ett HVB-hem.

Samtidigt vet polisen att det finns 26 HVB-hem som drivs av kriminella, men man får inte berätta det.

Det blir ju också en kostnad. Det skapar en väldig press på en socialnämnd när en kommunstyrelseordförande kommer och säger att man inte håller budgeten och att en plats på HVB-hem kostar 8 000–10 000 kronor per dygn.

Jag tycker inte att kommunen har rätt möjligheter att fatta sådana beslut och ta det ansvar som statsrådet säger att man har. Ansvar kan inte bara skjutas nedåt om verktygen saknas. Vi kan inte lämna socialtjänst, kommuner och regioner ensamma att hantera organiserad brottslighet i välfärden. Jag vet att de egentligen inte är ensamma, men jag tror att de känner att de behöver mer stöd.

Det här är en strukturfråga. Det handlar inte bara om enskilda brister i kontrollen, utan enligt mig finns det en lagstiftningsmässig lucka. Den drabbar de mest utsatta. Därför vill jag, fru talman, ställa en uppföljande fråga till ministern. Är regeringen beredd att införa ett tydligt lagkrav på insyn i ägarförhållandena för den som bedriver välfärdsmärksamhet så att det kan ligga till grund för att neka eller återkalla tillstånd? Jag ser fram emot statsrådets nästa inlägg när hon nu ska berätta om vilka åtgärder som kommer.

Anf. 5 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Tack, ledamoten, för kompletterande delar!

Låt mig ta upp det sista som ledamoten lyfte upp. Det här står redan i kommunallagen, som ju ledamoten och riksdagen har beslutat om. Använd paragrafen! Den har faktiskt aldrig använts rättsligt, vilket gör att vi inte har någon praxis. Vi vet alltså inte om den räcker till.

Jag gillar inte riktigt att lägga till en ny lag när vi redan har en bara för att vi tror att den inte fungerar. Använd de lagar vi har och pröva dem rättsligt!

Här tror jag att kommunallagen räcker långt. Där står det just att allmänheten ska ha den insyn som krävs i bolaget som man sluter avtal med. Jag har uppmanat kommuner och regioner, när jag träffat deras organisation SKR, att använda kommunallagens paragraf som riksdagen har beslutat om. Riksdagen har bestämt att det här är viktigt, och då ska vi följa det. Det har ännu inte skett, men jag uppmuntrar dem ständigt att använda möjligheten till insyn och kontroll, eftersom den finns i kommunallagen.

På samma sätt som när man bedriver verksamhet i egen regi tycker jag att det är självklart att man om man överlåter en angelägenhet till andra ska kunna kontrollera dem för att få full insyn. Kommunallagen ger kommunerna sådana möjligheter.

Men hur var det med verktygen? Det är sant att Ivo redan före pandemin gjorde en lista med 40 åtgärder som enligt deras bedömning på olika sätt behövde en förändring i förordning och lagstiftning för att de ska kunna verka. Förra regeringen hann med en och en halv åtgärd. Jag är medveten om att pandemin kom emellan, men ganska lite gjordes.

Vi har förstås fortsatt med listan. En av de utredningar som handlar om Ivo presenteras den 15 april och gäller vilka ytterligare lagförslag som är nödvändiga. Riksdagen har ju beslutat om ordningen att man bereder ärenden genom utredningar. Man rusar inte fram med ett lagförslag efter en vecka, utan vi gör utredningar. En av dem kommer som sagt nästa vecka, och många fler kommer längre fram.

Låt mig lyfta en del som är lika angelägen som att regionerna tar sitt ansvar från början. Det är att vi ger verktyg. Vi måste jobba med sekretessbrytande bestämmelser för kommuner och regioner, så att de kan ta del av fler uppgifter. Men här finns en balans att ta hänsyn till. Hur mycket ska man få del av? Regionerna är stora i förhållande till en vanlig kommun. Regioner kan anställa personal som har lite mer kompetens. Men den vanliga kommunen har 12 000–15 000 invånare. Hur ska de kunna klara av det här? Det här är en utmaning, och vi behöver fundera på hur samverkan mellan primärkommuner kan ske för att de ska ha tillgång till den kompetens som krävs.

Det ska sägas att det är skillnad på vårdcentraler och HVB. Eftersom vårdcentraler styrs av en lag måste vi i förväg ha beslutat om kraven, inte först när man upphandlar. Utan först måste fullmäktige ha beslutat om vilka krav man ska ställa vid vårdval för att det ska finnas full demokratisk insyn inom primärvården. Där behöver man skärpa kraven.

Kommuner och regioner behöver dock fler sekretessbrytande bestämmelser så att de kan ta del av uppgifter på olika sätt. Det ska fortfarande ske på ett säkert sätt så att vi inte skickar uppgifter i fel hand. Även myndigheten Ivo behöver fler verktyg. Det jobbar vi nu med både genom statliga utredningar och genom förändringar i instruktion.

Ivo har nu äntligen blivit en så kallad LUS-myndighet, vilket innebär att de är en myndighet som får del av uppgifter som hör ihop med avancerad brottslighet. Det var därför de kunde vara med vid det tillslag som omnämns i interpellationen. Då var polisen och Ivo med samtidigt vid tillslaget, just för att Ivo hade möjlighet att göra så.

Polisen kan inte höra av sig till en kommun och region hur som helst. Det måste ske på ett ordnat sätt. Det är därför vi har en lag som styr detta, lagen om särskild uppgiftsinlämning eller uppgiftsinhämtning. Jag beklagar, fru talman, att jag inte kan namnet på just den lagen. Den är riktigt bra. De är också en LUS-myndighet numera.

Även när vi i regering och riksdag ger större befogenheter måste vi vara övertygade om att det blir rätt så att de kan hanteras på ett klokt sätt.

Låt mig nämna den sista svåra saken. När vi jobbar med avancerad brottslighet hittar vi även insiderpersoner i kommuner, regioner och myndigheter. Det är en utmaning för oss alla.

Anf. 6 LARS ISACSSON (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för möjligheten att ha den här debatten. Det här är intressant, och jag hade gärna haft fler inlägg, för jag vill prata om kommunernas möjligheter.

Jag tycker det är bra att statsrådet nämner att mediankommunen har 16 000 invånare. Hälften av Sveriges kommuner har alltså färre. Därmed blir problemen med kompetensförsörjningen och insidernas otillbörliga påverkan ännu större.

Det har blivit tydligt i debatten att regeringen och vi socialdemokrater ser allvarligt på frågan – möjligen finns en skillnad i vad vi är beredda att göra. Det måste finnas fler sekretessbrytande möjligheter, säger statsrådet. Jag håller med om det. Jag sitter i justitieutskottet. Under mandatperioden har vi fattat många beslut här i kammaren om hemliga tvångsmedel som påverkar integriteten för privatpersoner. Men inte lika många beslut har fattats om företagssekretess. Där finns det mer att göra.

Regeringen hänvisar till instruktioner och regioners ansvar. Det är bra, men vi som lagstiftare kan inte nöja oss med det. När vår lagstiftning inte klarar av att stoppa grov ekonomisk brottslighet i vård och omsorg är det inte bara ett juridiskt problem utan också ett politiskt svek.

Socialdemokraterna vill att myndigheterna ska ha rätt att dra in tillstånd vid grov ekonomisk brottslighet. Vi vill införa en svensk antimaffialagstiftning med ett samordnat myndighetsansvar mot organiserad brottslighet i välfärden. Det ska vara väldigt svårt, och inte enkelt, att sko sig på välfärden.

Fru talman! Så länge det är lättare att få tillstånd att driva en vårdcentral med kopplingar till grov organiserad brottslighet än att få bygglov i en svensk småkommun har vi ett systemfel, och det tycker jag är orimligt.

Anf. 7 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Jag vill återigen tacka ledamoten – ledamoten får väl återkomma så att vi kan fortsätta diskussionen. Vi har i stort en väldigt stor samsyn.

Det borde inte vara möjligt att driva en vårdcentral om man är brottsling. Men det beror på det avtal regionen sluter. Det finns redan i dag medel i lagen om valfrihetssystem så att vi kan utesluta den som inte är lämplig. Men man måste gå långt in och pröva lagen, för kommunallagen ger dig rättigheter. Du behöver inte titta på en ny maffialag, för kommunallagen ger dig långtgående befogenheter. Pröva dem, använd dem, innan vi lägger på nya lagar.

Jag önskar verkligen att kommuner och regioner ibland vågade gå till domstol. Jag förstår att det är en kostnad. Men det är inte farligt om vi skulle förlora, för då vet vi vad lagen räcker till för. Vi får en praxis och vet vad vi behöver justera.

När vi nu har lagar som ger en region långtgående möjligheter att kontrollera det som överlämnas till någon annan att utföra så att allmänheten har den insyn som krävs måste vi använda dem; det har ju visat sig nödvändigt. Jag vet att de privata utförare som man möter i organisationer som Vårdföretagarna och liknande välkomnar att de möjligheter som kommunallagen och avtalen ger används. De är inte emot detta – de vill också se till att oseriösa och kriminella aktörer försvinner. Vi har alltså inget att förlora på att använda de verktyg som lagen innehåller.

Vi jobbar ändå med flera lagförändringar. Det handlar om utredningar som nyligen kommit, och vi kommer också i närtid att tillsätta ytterligare utredningar för att fortsätta. Området är så stort. Vi har tillfört medel av betydande mått: 30 miljoner till Ivo förra året och 28 miljoner i år, uthålligt

varje år. Vi tillför nya lagar och befogenheter. Och hela tiden är de kriminella nästan bättre än vi. Det är alltså ett tungt arbete att hänga med.

Men använd lagarna, våga gå till domstol, våga pröva det yttersta! Det är det enda sättet att mota detta. Precis som ledamoten sa ska det vara svårt att möta det offentliga om man är brottsling. Vi ska göra det riktigt svårt så att vi stoppar dem.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 5 Svar på interpellation 2024/25:583 om nedläggning av servicekontoret i Kungälv

Anf. 8 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Kenneth G Forslund har mot bakgrund av en besparing avseende Statens servicecenters anslag frågat mig om jag och regeringen är beredda att ompröva beslutet om den ekonomiska nedskärningen och därmed stoppa nedläggningsvägen för servicekontoren.

Regeringen anser alltså att servicekontoren är en viktig verksamhet för att erbjuda personlig service från statliga myndigheter. Servicekontor ska fortsatt finnas i hela landet för att tillgodose enskildas behov av lokal statlig service inom rimligt avstånd. Samtidigt behöver verksamheten effektiviseras, och vissa kontor kommer att avvecklas till följd av minskade anslag. Regeringen står fast vid den bedömningen.

Det kommer samtidigt fortsatt att finnas ett stort antal servicekontor runt om i hela landet även om resvägen till närmaste fasta kontor kommer att bli längre för vissa individer och företag.

Regeringen har gett Statens servicecenter i uppdrag att ta fram en plan för ny organisering av servicekontorsnätet. Jag har fullt förtroende för Statens servicecenters hantering av uppdraget och myndighetens bedömning av vilka kontor som kan komma att vara föremål för avveckling utifrån de ramar och ingångsvärden som getts.

Anf. 9 KENNETH G FORSLUND (S):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret! Det var klart och tydligt: Ambitionen från regeringen är inte att ändra politiken. Men jag hoppas ändå att jag ska kunna få statsrådet på lite andra tankar under den här debatten och ska ge några argument för det.

I går kom beskedet: Servicekontoret i Kungälv ska stängas. Man ska vara försiktig med kraftiga uttryck; det finns alltid en risk att man devalverar dem. Men jag måste nog ändå medge att vi är lite i chock i Kungälv just nu.

Kungälv är en kommun strax norr om Göteborg dit företag, människor och affärskedjor flyttar. Men staten ska nu flytta därifrån med sitt servicekontor. I beslutet hänvisas till att det finns servicekontor i närheten. Man kan åka till exempelvis Göteborg – det tar 20–25 minuter, pekas det på. Detta är korrekt om man bor på Ytterby station. Men det är ingen som bor på Ytterby station. De som bor närmast bor några hundra meter ifrån. De flesta Kungälvbor har betydligt längre till Ytterby station för att kunna ta

tåget in till Göteborg. Jag skulle säga att de som bor längst ifrån antagligen har minst 20–25 minuter bara för att ta sig till stationen.

Det man tänker sig att Kungälvborna ska åka till är dessutom servicekontoret i Nordstan i Göteborg, som ska läggas ned nästa år. Vart ska man då ta vägen?

Detta är inte riktigt rimligt. Vi fick mycket plötsligt för bara ungefär en månad sedan – det här har gått fort – information om att man ens hade de här tankarna. Det visade sig då att vad det handlar om på sista raden när det gäller fortlevnad eller inte för servicekontoret i Kungälv är att man har upptäckt att hyreskontraktet snart går ut. Det är den viktiga faktorn – inte en strategisk tanke om var det är bra att ha de här verksamheterna så att vi har en jämn spridning över landet, när människor och så vidare. I stället handlar det om väldigt snöda ekonomiska avgöranden.

Jag tycker att detta är olyckligt, och jag undrar om statsrådet verkligen tycker att det är en rimlig grund för var vi har servicekontor. Vi kan vara oense om hur många vi ska ha, hur ofta och hur länge de ska vara öppna och så vidare. Men är det verkligen rimligt att fördelningen, var de finns, utgår från vem som råkade ha kortast tid kvar på hyreskontraktet? Det är min fråga till statsrådet.

Anf. 10 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Kenneth G Forslund vet mycket väl att jag inte står och budgetförhandlar med oppositionen i talarstolen. Det här gör vi inom regeringen. Skulle Statens servicecenter få nya ekonomiska ramar presenteras detta i det ordinarie budgetarbetet. Lagt kort ligger. Vi har den budget vi har för 2025, och jag kan inte svara något annat när det gäller det. Skulle andra ekonomiska ramar ges meddelas detta vid ett annat tillfälle.

Det här är en del av regeringens prioriteringar för statens budget, där vi har gjort en anslagsminskning för Statens servicecenter. Vi har sett, inte minst i den rapport som kom från Riksrevisionen, att det finns utrymme för effektiviseringar. Vi har sett att kostnaderna för varje besök, det vill säga kostnaden per capita, har ökat. Besöksantalet har inte riktigt ökat i en takt som motsvarar utvecklingen när det gäller antalet kontor. Vi har därför sett att det finns utrymme för en neddragning, vilket kommer att leda till att en del kontor behöver läggas ned. Enligt myndigheten själv räknar man med att 35 kontor kommer att behöva läggas ned de kommande tre åren. Det innebär att vi kommer ned på samma kontorsantal som vi hade 2019, bara för att sätta detta lite i proportion.

Det är inte regeringen som avgör vilka 35 kontor som ska läggas ned, utan det är något som myndigheten fattar beslut om. Detta ska göras utifrån tre principer. Kostnader är en sådan princip, men geografiskt läge och avstånd samt kontorets besöksantal är andra värden som ska spela in. Det är alltså flera faktorer som spelar in när myndigheten avgör vilka kontor som ska läggas ned. Exakt vilka avvägningar man har gjort när det gäller just Kungälv kan inte jag svara på nu. Men detta är de tre principer som är och ska vara vägledande för myndigheten.

Anf. 11 KENNETH G FORSLUND (S):

Fru talman! Nu hade jag inte ställt frågan om budgeten, så vi hade inte riktigt kommit till budgetförhandlingen ännu. Men jag förstår att statsrådet förstod varhän det barkade. Jag ska återkomma till detta strax.

Prot. 2024/25:100
11 april

Svar på
interpellationer

Det här är ett kontor som har drygt 6 000 besökare och där det görs drygt 7 000 ärenden hos fyra olika myndigheter som finns närvarande. Nära hälften av dessa besök gäller skatteverksamhet och Skatteverkets frågor.

Jag är väldigt mycket för digitalisering och tycker att det är bra på många sätt. Jag gillar att Sverige är digitaliserat i hög grad. Tidigt i morse bokade jag klippetid i nästa vecka via ett digitalt gränssnitt – det funkar utmärkt. Men när jag i förra veckan ringde och skulle försöka komma igenom talsvar hos Skatteverket, som är röststyrkt, var det inte så lätt.

Det är ganska många människor som är irriterade på ändlösa talsvarsträd och hopplösa chattbottar. Det finns ärenden som inte är enkla rutinärenden, utan man vill ha en mänsklig kontakt och kunna träffa någon som man kan se i ögonen, diskutera med och faktiskt få professionell hjälp av. Man vet kanske inte ens själv riktigt var man ska söka. Då är det inte så lätt med de digitala verktygen. De fungerar bra till rutinärenden. Därför är servicekontoren viktiga.

Jag är ganska orolig för exempelvis företag i Kungälv, som nu kommer att få betydligt längre till kontakter med Skatteverket. Statens servicecenter är inte enbart en verksamhet för den som är gammal, den som inte är så it-van eller den som inte är så bra på svenska. Det handlar ofta om ärenden som inte är enkla och rutinmässiga.

Sedan hänvisar statsrådet till att regeringen inte kan styra placeringen av kontoren. Nej, det är alldeles riktigt, för regeringen har avhänt sig den möjligheten i det här fallet. Det fanns tidigare ett regeringsbeslut som styrde placeringen, men det har den här regeringen upphävt. Man har alltså högst medvetet avhänt sig den möjligheten.

Frågan kvarstår ändå: Är det rimligt att det är längden på hyreskontrakt som avgör strukturen för var vi har servicekontor i landet?

Nu kommer jag till den ekonomiska frågan. Jag ska inte budgetförhandla med statsrådet, men jag ska ändå bjuda på ett tips så här i elfte timmen. Jag förstår att det mesta naturligtvis redan är klart vad gäller det som ska presenteras på tisdag. Men det finns faktiskt en möjlighet för regeringen att komma tillbaka i vårändringsbudgeten på tisdag och lägga mer pengar för att vi ska kunna ha fler servicekontor än vad vi är på väg mot just nu.

Anf. 12 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Att budgetfrågan skulle komma upp var inte särskilt oväntat, för den fanns med i interpellationen. Det var lätt att gissa att den också skulle komma upp i något av inläggen. Därför gick jag händelserna lite i förväg.

Återigen: Om de ekonomiska förutsättningarna för Statens servicecenter kommer att ändras kommer det att meddelas i ordnad ordning i de budgetprocesser som finns. Längden på hyreskontrakt ska inte vara allena avgörande för kontorsnätet. Det är inte vad som är beslutat. Precis som jag sa i mitt föregående inlägg är det tre principer man utgår från. Det är geografisk spridning, besöksantalet – alltså kontorens besöksantal – och ekonomin som ska spela roll. Det är en sammanvägning som ska göras.

Jag kan inte detaljerna i det beslut som gäller just Kungälv. Det får man fråga myndigheten om. Men utifrån de tre principer jag nämnde ska man dimensionera kontorsnätet framöver. Det är klart också att ekonomin spelar en roll i detta. Det måste den alltid göra.

Detta är inte första gången jag debatterar den här frågan, utan jag har debatterat den många gånger i riksdagen. Det kommer att bli fler interpellationsdebatter framöver också. Jag tycker att det ofta blir lite övertoner, för det låter ibland i interpellationerna som att vi avvecklar Statens servicecenter. Det gör vi alltså inte. Vi kommer att minska antalet kontor. Vi kommer att gå ned på samma nivå som vi var på 2019. Men jag tycker att Sverige även 2019 var ett någorlunda välfungerande land. Man kunde nå statlig service även då.

Vissa kommer att få längre avstånd till fysiska kontor. Det ska vi inte sticka under stol med, utan så är det. Samtidigt ska vi veta att även med dagens kontorsnät finns det de som har mycket längre till ett kontor än vad man i framtiden kommer att få i exempelvis Kungälv. Uppenbart kan de få hjälp av statliga myndigheter även i de delarna av landet. Det kommer alltså inte att vara omöjligt att nå staten fysiskt även efter att de här förändringarna. Det är viktigt att framhålla.

Även om vi erkänner att antalet kontor minskar tycker jag inte att vi ska måla upp en bild av att staten drar sig undan fullkomligt och att man inte kommer att kunna få hjälp. Det kommer man att kunna få även efter denna förändring.

Anf. 13 KENNETH G FORSLUND (S):

Fru talman! Nej, det är naturligtvis inte en total avveckling vi pratar om. Men vi kan konstatera att vi tycker olika här, som statsministern brukar säga, om hur finmaskigt nätet av servicekontor ska vara. Man kommer naturligtvis med intresse att studera det totala antalet besökare till de samlade servicekontoren och hur många ärenden kontoren har klarat av att hantera. Det blir naturligtvis intressant att se om 35 färre servicekontor kan hantera lika många ärenden som tidigare eller om det är så att summan på sista raden är mindre service. Detta får vi säkert anledning att återkomma till längre fram.

Kungälv är som sagt en kommun dit människor, företag och affärsverksamheter flyttar. Men nu flyttar servicekontoret därifrån. Här har kommunen faktiskt försökt att vara väldigt konstruktiv. Man har varit väldigt långtgående i sina erbjudanden. Med ganska mycket egen erfarenhet av Kungälvspolitikern skulle jag vilja säga att kommunen här nog har gått längre än jag sett dem göra någon gång tidigare. Man har erbjudit lokaler och personal, och man har också försökt att så idén om att utveckla ett nytt, mobilt koncept och velat samarbeta om det. Men nej, det har Statens servicecenter valt att inte lyssna på.

I Erik Slottners presentation på regeringens hemsida läser jag: "Mitt uppdrag är att verka för gott och fungerande samarbete mellan kommuner, regioner och stat så att alla nivåer ska kunna genomföra sina viktiga välfärdsuppdrag på bästa sätt." Det är en mycket bra ambition, måste jag säga. Det är inget fel på den. Men hur uppfylls ambitionen när man inte ens vill diskutera detta, som jag måste säga, mycket flotta erbjudande som Kungälv kommun i bred politisk enighet, inklusive Slottners egna partikamrater, står bakom?

Anf. 14 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD):

Fru talman! Först och främst ska jag säga att vi har ökat möjligheten till ett större anslagssparande för myndigheten – jag glömde att säga detta i mitt förra inlägg – just för att undvika att det blir kontorshyreskontraktens längd som avgör vilka kontor som läggs ned. Detta kunde vi alltså motverka genom att höja anslagssparandet.

Det var bra att Kenneth G Forslund nämnde mobila koncept. Jag borde naturligtvis i mina två tidigare inlägg ha nämnt att myndigheten har ett uppdrag att jobba mer med mobila och flexibla kontorslösningar. Man är alltså inte låst vid enbart fasta kontor, för även med dagens kontorsnät – med 148 fasta kontor runt om i landet – finns det de som har betydligt längre till ett fast kontor än vad man kommer att ha i Kungälv efter att kontoret där läggs ned. Då är det väldigt bra att man jobbar med mobila kontor och flexibla lösningar.

Jag är oerhört tacksam för de kommuner som nu försöker hitta lösningar och kommer med erbjudanden av olika slag där kommunen kan ta ett ökat ansvar. Jag har tidigare sagt att jag tycker att det är bra när kommunala medborgarkontor kan samlokaliseras med Statens servicecenter. Det är ju inte heller något som säger att de enskilda myndigheterna – det är ju fyra myndigheter – inte skulle kunna finnas på plats fysiskt. Men då får de myndigheterna fatta de besluten. Detta har jag ingen närmare information om här och nu. Jag vet att också andra kommuner nu försöker hitta lösningar på hur man skulle kunna samverka med lokaler och annat för att ha kvar statlig närvaro.

Staten ska vara representerad i hela Sverige. Nu bygger vi ut staten i en väldig omfattning i och med att vi utökar inte minst rättsväsendet och försvaret mycket. Staten kommer att vara mer närvarande runt om i landet även efter den här förändringen.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 6 Svar på interpellation 2024/25:553 om initiativ under kooperationens år

Anf. 15 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Per-Arne Håkansson har frågat mig om jag bedömer, utifrån mitt ansvarsområde, att det finns möjligheter att under FN:s utlysta kooperationens år ta till vara detta tillfälle för kunskapsspridning och mer kooperativ utveckling samt om jag avser att ta initiativ för att öka det kooperativa företagandet i Sverige och därmed stärka diversiteten av företagsformer i näringslivet.

Företagen, oavsett företagsform, är motorn i Sveriges ekonomi. De skapar jobb, driver innovation och bygger välfärd. Utan starka och konkurrenskraftiga företag kan vi varken finansiera vår välfärd eller möta framtidens utmaningar. Därför måste vi se till att Sveriges företag får de bästa möjliga villkoren att växa, investera och anställa.

Samtidigt vet vi att många företagare i Sverige möter stora svårigheter. Byråkrati, höga administrativa kostnader och såklart en osäker omvärld gör det svårt att driva och utveckla verksamheter på bästa sätt. Regeringen har som uttalat mål att stärka företagandet i Sverige och att stärka förutsätt-

ningarna för entreprenörskap. Vi vill skapa en miljö där fler vågar ta steget att starta, driva och äga företag – där innovation, kreativitet och hårt arbete belönas.

När det gäller att nå dit skulle jag vilja lyfta fram regeringens offensiva regelförenklingsagenda. Vi behöver förenkla och modernisera regelverket så att företagare kan lägga sin energi på att utveckla sina affärsidéer, skapa fler jobb och bidra till samhället. Genom att skapa goda förutsättningar för företag – och då särskilt små företag – skapar vi förutsättningar för svensk ekonomi som helhet att växa och fortsätta vara internationellt konkurrenskraftig.

Det är viktigt att de som har goda företagsidéer har möjligheter att förverkliga dem. Samtidigt ser vi att fler män än kvinnor väljer att driva företag. Från regeringens sida arbetar vi därför aktivt med att undanröja de hinder som omotiverat avhåller kvinnor från företagande. Genom att bland annat stödja insatser för entreprenörskap bland unga vill vi ge fler unga kvinnor möjligheten och redskapen för att förverkliga sina idéer. När jag träffar företagare och investerare brukar de beskriva just Ung Företagsamhet som mer värdefullt än nästan alla andra strategier tillsammans för att få upp kvinnors företagande. Kvinnors företagande är ett prioriterat område som vi menar är viktigt för att stärka svensk konkurrenskraft.

Regeringen kommer att fortsätta arbeta för att stärka villkoren för Sveriges alla företag, oavsett i vilken form de drivs och var de drivs. Alla företag ska ha goda möjligheter att utvecklas och därmed bidra till att stärka svensk konkurrenskraft.

Anf. 16 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Fru talman! Jag vill inleda med att tacka för svaret från näringsminister Ebba Busch.

Syftet med min interpellation är just att lyfta fram det kooperativa företagandets betydelse för samhällsutvecklingen, såväl lokalt som globalt. När jag nu har tagit del av svaret från Ebba Busch kan jag konstatera att det nämndes mycket kring företagande och samarbete med näringslivet. Men det var kanske mer allmänna resonemang som fördes. Jag vill därför knyta frågan mer till det kooperativa.

Förenta nationerna har utlyst 2025 som kooperationens år. Då ser jag det som viktigt att vi tar vara på möjligheten i Sverige att stärka kunskap och engagemang ur ett brett perspektiv när det gäller verksamheter och företag som byggs av en gemensam idé där samarbete, medvetenhet och utveckling står i centrum.

Den kooperativa sektorn i Sverige omsätter över 600 miljarder kronor årligen och sysselsätter cirka 100 000 människor. Den utgör en inte obetydlig del av den totala bnp:n. Vinsten återinvesteras i verksamheten, där idéer kan utvecklas och företag och jobb skapas.

I sammanhanget kan också nämnas att nystartade kooperativa företag visat sig ha en hög överlevnadsgrad jämfört med andra företagsformer.

Ebba Busch lyfter fram Ung Företagsamhet. Det är en organisation som jag har full respekt för och som har fungerat länge. Detta står, som jag kan se det, inte i motsats till det kooperativa företagandet.

Ebba Busch lyfter också fram kvinnligt företagande som ett prioriterat område för regeringen. Enligt de fakta som jag har tagit del av från Svensk Kooperation, som bygger på Andra AP-fondens kvinnoindex och rappor-

ten om kooperativa företag i Sverige, har de kooperativa företagen, jämfört med börsnoterade, mer än dubbelt så många kvinnor som vd:ar. I ledningsgrupperna är andelen kvinnor också betydligt större än i börsbolagen.

Jag har svårt att tro att det skulle saknas intresse hos regeringen för denna typ av företagande utifrån de aspekterna.

När FN senast genomförde en satsning på kooperations år – det var 2012 – leddes den dåvarande regeringen av Fredrik Reinfeldt, och Cenners Maud Olofsson var näringsminister. De tog, vad jag har förstått, i ett tidigt skede initiativ till dialog med de kooperativa företagen i Sverige för att lyssna in dem och tillsammans kanske forma arrangemang. Någon sådan kontakt har, vad jag har förstått, inte tagits inför detta år.

Andra länder i vår närhet har sedan länge planerat och genomfört satsningar. I Storbritannien har regeringen utfärdat löfte om att dubblera den kooperativa sektorn, och i vårt grannland Danmark rapporteras det att regeringen har infört en del lagändringar för att främja mer kooperativt företagande.

EU-kommissionen å sin sida lyfter fram Kooperationens roll som förändringskraft och för ekonomisk och social resiliens.

Jag är övertygad om att Ebba Busch är väl insatt i detta. Jag vill ändå följa upp frågan, för året pågår. Det är som sagt inte slut än. Det finns möjlighet att agera och ta initiativ på området. Ser inte Ebba Busch möjligheter att göra saker för att stärka tillväxten, jobbskapandet och samhällsutvecklingen när det gäller att främja just de kooperativa företagens utveckling?

Anf. 17 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Jag tycker att det är väldigt bra att vi har den här interpellationsdebatten. När man lyfter företagsfrågor i olika sammanhang just för att stimulera fler att våga ta steget märker man att det finns en ganska smal syn på vilka former som man kan starta bolag i. Det är en anledning till att vi har lagt mycket tid och kraft på att på olika sätt lyfta fram företagandet brett.

Det är därför jag nämner till exempel Ung Företagsamhet. Det är därför jag nämner de satsningar som har gjorts när det gäller kvinnors företagande. Vi lyfter också fram bredden av former för företagande. Vi stannar alltså inte i UF-modellen utan använder de UF-sammanhang där vi är med till att också visa på den breda flora av företagsformer som finns.

Det är lite svårt att fastställa det exakta antalet kooperativa företag i Sverige eftersom det liksom inte finns en specifik företagsform för Kooperation på det sättet. Men det vi vet är att den vanligaste företagsformen för kooperativt företagande är ekonomisk förening. Det finns cirka 40 000 sådana föreningar i landet, och varje år startas i genomsnitt ungefär 400 nya kooperativa företag i Sverige.

Detta ser jag som näringsminister som något väldigt positivt, just mot bakgrund av det Per-Arne Håkansson lyfte fram. Det handlar om den statistik som vi har om hur kooperativa företag har haft en benägenhet att klara fluktuationer, trender och förändringar på ett annat sätt eftersom man har ett annat och bredare intresse i bolaget.

Det här för mig in på den breda regelförenklingsagenda som vi driver. Vi sköt till 50 miljoner kronor ytterligare till det som heter verksamt.se – som är en företagsportal som är väldigt uppskattad – för att just underlätta

och bana väg för nya företag att starta. Tjänsten har varit igång sedan 2009. Den har värnats av flera regeringar och är en av de enskilt viktigaste faktorerna när det gäller att det är enkelt att starta bolag i Sverige och att det ska bli enklare.

Som en del av regeringens offensiva förenklingsagenda har vi också inrättat flera råd. Förenklingsrådet är ett sådant. Nu är det igång, och man arbetar för fullt. Det är rimligt att frågan om hur vi kan underlätta för olika typer av företagsformer blir en del av det som Förenklingsrådet aktivt arbetar med.

Anf. 18 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Fru talman! Jag tackar för svaret och resonemanget.

Inte minst i tider av osäkerhet i omvärlden, som Ebba Busch nämnde, och ett skärpt säkerhetsläge finns det kanske anledning att lyfta fram den lokala och nationella situationen. Här kan de kooperativa verksamheterna spela roll. De flyttar inte utomlands och spelar kanske inte ut länder och skattesystem mot varandra. Det finns en demokratisk affärsmodell, och principen är: en medlem, en röst. Det kan vara en lantbrukare, konsument, boende eller försäkringstagare. Det finns en organisation, Svensk Kooperation, som samlar en stor del av både de kooperativa och de ömsesidiga, kundägda företagen. Där finns stora nationella företag som Folksam, Länsförsäkringar, Skandia och HSB men också mer regionalt och lokalt inriktade som Bjäre Kraft i mina hemtrakter i nordvästra Skåne, Äppelriket Österlen, Kristianstadsortens Lagerhusförening och Svalövs Montessori, för att ta några andra exempel. Det är alltså en bred flora av verksamheter.

För några dagar sedan hade det tvärpolitiska kooperativa nätverket här i riksdagen besök av Internationella kooperativa alliansens generaldirektör Jeroen Douglas. Alliansen är samarbetspartner till FN under året, och generaldirektören redogjorde för de pågående verksamheter och satsningar som är anledningen till att FN nu lyfter fram Kooperationens betydelse och betonar vikten av en hållbar affärsmodell och att värna och utveckla stabila och inkluderande samhällen.

Jag noterade också, vilket kanske Ebba Busch också gjorde, att det i Dagens industri levererades förslag som kanske kan vara värda att ta vara på från den samlade svenska kooperativa rörelsen, just för att stärka det här.

Förslagen handlar om kunskapshöjande insatser och tillvaratagande av de kooperativa företagens potential, och man menar att det behövs ökad kunskap hos banker, myndigheter och offentliga finansiärer liksom rättvisa konkurrensvillkor för kooperativa och ömsesidiga företag. Man tar upp att aktiebolagslagen just nu kanske är den mest framträdande, vilket gör det svårare för till exempel energikooperativa och andra ömsesidiga företag att få samma möjligheter till investeringsstöd. Även frågan om kapital på lika villkor oavsett företagsform lyftes fram. Det finns en del kooperativa företag som vittnar om att de inte ens får öppna ett bankkonto, vilket kanske beror på att man inte ser skillnaden mellan en ekonomisk och en ideell förening.

Allt det här står 27–28 väletablerade kooperativa företagsledare med sina namn och organisationen bakom. Ebba Busch kanske känner till det här och har sett det, och därför vill jag fråga om ministern kan tänka sig

att överväga några av dessa konstruktiva och framåtriktade förslag för att stärka den svenska tillväxten och konkurrenskraften.

Anf. 19 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Svaret på Per-Arne Håkanssons uppföljande fråga är i korthet ja – jag har noterat detta, och det finns flera delar som vi kommer att överväga.

Vi har tagit några initiativ som handlar om att se över lagen om offentlig upphandling, lagen om valfrihetssystem och liknande för att säkerställa att vi välkomnar en bredd och en flora av aktörer. Givet just det kooperativa företagandets väldigt goda track record kring att visa på långsiktighet i verksamheterna är det här något som jag tycker är värt att lyfta fram mer.

Utöver det som Per-Arne Håkansson lyfter fram kring behovet av att höja kunskaper och se över hur olika företagsformer behandlas, gynnas eller missgynnas i befintliga system har vi också sett ett behov av att säkerställa att man ser fördelarna med kooperativa företag när det gäller något av det tyngsta i beställarform i Sverige, nämligen lagen om offentlig upphandling.

Vi ser också att den här ägarformen riskerar att drabbas ännu hårdare av administrativa kostnader, fullgörandekostnader, som har haft en tendens att öka i Sverige. En del av det har varit välmotiverat. Vi gör många tuffa insatser för att sätta hårt mot hårt mot kriminalitet som har tagit sig in även i näringslivet, men bara 2023 ökade de här kostnaderna med 1,4 miljarder. Med årets ökning skattas nu de totala årliga kostnaderna för företagen för att följa upp regler till hisnande 379 miljarder kronor.

Det här är också anledningen till att vi trycker så hårt på frågan om regelförenklingar. Det handlar såklart också om att säkerställa att bevisat långsiktiga och hållbara företagsformer inte missgynnas i det här systemet, och då talar jag specifikt om de kooperativa företagsformerna.

Anf. 20 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Fru talman! Jag vill tacka Ebba Busch för debatt och meningsutbyte så här långt och tänker att vi kanske har fört frågan framåt i alla fall.

Jag tror att det är av stor vikt att just dialogen och samarbetet med de kooperativa företagen lyfts in. Jag tror att vi i Sverige har mycket att vinna på att stärka samarbetet mellan näringslivet, samhället och akademien för att tillsammans bygga landet starkare. De kooperativa verksamheterna är ju långsiktigt inriktade på tillväxt, entreprenörskap, jämställdhet och ett demokratiskt samhälle. Även det breda folkliga perspektivet och den lokala förankringen är viktigt att betona.

I sammanhanget kan också nämnas att det privata vinstintresset inte är det som är drivkraften i det kooperativa företagandet, utan det är ett ansvar som tas tillsammans med andra. Aktiebolag har självklart sin dynamik och spelar en viktig roll när det gäller investeringar och utveckling, men det har också varit något av en måttstock för svenskt företagande sedan 1970-talet och framåt. Jag tänker att i den tid vi nu lever i, med ett ökat fokus på säkerhet och lokal beredskap, kan det vara värt att lyfta in de kooperativa företagens verksamheter på ett mer påtagligt sätt.

Min förhoppning är att Ebba Busch ska se denna potential. Året är som sagt inte slut; det finns möjligheter att agera för att stärka utvecklingen på området. Den uppmaning som Sverige har fått av FN är att det här är vik-

tigt för att skapa en tryggare och mer hållbar värld. Det gäller också Sverige, och jag ser därför fram emot att följa upp och stämma av frågorna framöver.

Tack för debatten!

Anf. 21 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD):

Fru talman! Jag vill tacka för den här interpellationen från Per-Arne Håkansson, som ju har bidragit till att svara på FN:s uppmaning till Sverige att sätta frågan på agendan.

Vi jobbar med väldigt många frågor samtidigt, och det här är någonting som vi har diskuterat och som jag själv har lyft fram. Det är klart att en interpellation av det här slaget fyller funktionen av en blåslampa på regeringen att sätta ännu mer fokus på området, vilket är hela syftet med den här typen av debatter. Jag vill därför börja med att tacka för det och vara transparent och visa att det har den effekten.

Jag vill här i mitt sista inlägg lyfta frågan om Coompanion. De har via Tillväxtverkets utlysning utifrån förordningen om statsbidrag till kooperativ utveckling tagit emot 25 miljoner kronor i bidrag för 2024. Coompanion fick verksamhetsbidrag för rådgivning, utbildning och information kring just start och utveckling av kooperativt företagande, apropå efterlysningen gällande behovet av kunskapshöjande insatser.

Syftet var dels att bidra till en mångfald av konkurrenskraftiga företagare, dels att bidra lokalt och regionalt till att öka attraktiviteten genom utveckling och nya lösningar, till exempel genom att behålla lokal service och stöd till den här företagsformen.

Jag tror att det i dessa tider är extra viktigt att bana väg för företagande som har bevisat att man klarar av att hålla över tid. Vi ser därför fram emot att lyfta det här perspektivet inom ramen för den regelförenklingsagenda som vi nu har rullat ut med implementeringsråd, förenklingsråd och många andra insatser kring UF-företagande och kvinnors företagande i stort. Där tror jag att kooperativa företag kan spela en stor roll.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 7 Svar på interpellation 2024/25:530 om Sveriges åtaganden till FN och Internationella domstolen

Anf. 22 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Johan Büser har frågat mig vilka konkreta åtgärder Sverige har vidtagit sedan ICJ:s rådgivande yttrande och FN:s generalförsamlings resolution ES-10/24 för att säkerställa att Israels ockupation av de palestinska områdena inte erkänns som laglig och inte får ett stöd som möjliggör dess fortsättning och på vilket sätt Sverige avser att bidra till att säkerställa att Israel upphör med den olagliga utbyggnaden av bosättningar och annekteringen av palestinskt territorium, inklusive östra Jerusalem, i enlighet med ICJ:s yttrande.

Johan Büser har även frågat mig hur Sverige i sin återrapport till FN:s generalsekreterare har beskrivit sitt agerande och sina framtida planer för att uppfylla de skyldigheter som ICJ och FN:s generalförsamling har ålagt

Prot. 2024/25:100
11 april

*Svar på
interpellationer*

medlemsstaterna samt vilka initiativ Sverige planerar att ta inom EU och FN för att säkerställa att det internationella samfundet agerar kraftfullt för att få ett slut på Israels olagliga ockupation och säkerställa efterlevnad av folkrätten.

Sverige står helt och fullt bakom Internationella domstolens rådgivande yttrande. Yttrandet sammanfaller i avgörande delar med EU:s politik. Bosättningspolitiken strider mot folkrätten, undergräver tvåstatslösningen och bidrar till en förhöjd konfliktnivå. Regeringen är tydlig med att bosättningsvåldet, bosättningsexpansionen, demoleringar och vräkningar måste upphöra. Detta budskap framförs även direkt till Israel. Regeringen agerar för ytterligare EU-sanktioner mot extremistiska bosättare.

Varken Sverige eller EU har erkänt ockupationen eller annekteringen av östra Jerusalem som laglig. EU och dess medlemsstater erkänner inte några andra förändringar av 1967 års gränser än de förändringar som parterna kommit överens om.

EU har redan en omfattande politik för att differentiera mellan Israel och de ockuperade områdena såväl inom sina program och sin verksamhet som i handeln med Israel. Sverige står självklart bakom EU:s politik och vidtagna åtgärder, vilka EU samlat har rapporterat om till FN.

EU:s associeringsråd med Israel, som ägde rum den 24 februari, utgjorde ett viktigt tillfälle för dialog och budskap om bland annat för oss viktiga principfrågor, såsom Israels folkrättsliga ansvar. Jag är övertygad om att dialog i längden är det bästa sättet att finna förståelse för varandras perspektiv och påverka Israel i en positiv riktning.

Anf. 23 JOHAN BÜSER (S):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för svaret!

Det utslag som Internationella domstolen gav den 19 juli 2024 var otroligt tydligt. Det är tydligt att Israels ockupation av Palestina är olaglig, och det är tydligt att staterna inom FN måste vidta åtgärder för att motverka Israels ockupation av Palestina.

Det är mot den bakgrunden som jag har ställt interpellationen och som jag vill fråga utrikesministern här i kammaren vad Sveriges regering har gjort sedan dess. Jag tycker också att det är viktigt att vi fortsätter sätta press på Sveriges regering eftersom vi inte är nöjda med det som har gjorts hittills.

Det här var ett tydligt rådgivande yttrande som inte bara fördömer annekteringen av östra Jerusalem och expansionen av de pågående bosättningarna utan också slår fast att det internationella samfundet som helhet har en skyldighet att inte erkänna och understödja den olagliga situationen.

Fru talman! Utrikesministern säger att Sverige står bakom ICJ:s yttrande. Det tycker jag självklart är bra. Men samtidigt hör vi att regeringen har valt att inte vidta några egna åtgärder utöver EU:s minimigemensamma politik, så att säga. Sverige har alltså inte vidtagit några självständiga åtgärder för att särskilja sig från länder som är långt mer passiva än vi borde vara. Regeringen säger till exempel nej till att förbjuda handel med varor från illegala bosättningar trots att ICJ:s utslag säger att det är vår skyldighet att inte bidra ekonomiskt till ockupationen.

Samtidigt ser vi att detta är svårt att förhålla sig till. Det finns exempel där Regeringskansliet har beställt in vin från ockuperad mark, och en företrädare för Tidöpartierna här i riksdagen – Kristdemokraternas gruppleda-

re – delar till och med att hon förtär vin från de ockuperade Golanhöjderna. Detta är olämpligt. Vad säger det egentligen om regeringens verkliga hållning till ockupationen, och vad säger det till palestinierna?

Fru talman! Vi socialdemokrater är tydliga. Vi vill utvidga sanktionerna mot Israel, inte bara mot några enstaka bosättare utan även mot de militära och politiska beslutsfattare i Israel som bär det verkliga ansvaret för att ockupationen upprätthålls och övergreppen fortsätter.

Låt oss också vara tydliga: Det som vissa av bosättarna gör när de attackerar palestinska bönder, bränner hem och fördriver hela byar med våld är terrorverksamhet. Borde inte dessa aktörer terrorstämplas på samma sätt som andra grupper som riktar våld mot civila, till exempel Hamas?

ICJ har gjort sitt och varit tydlig, och nu är det vår tur att göra vårt. Min fråga till ministern är därför: Är den svenska regeringen beredd att stödja ett förbud mot handel med bosättningsprodukter, utvidga sanktionerna mot politiska och militära beslutsfattare i Israel samt terrorstämpla de aktörer bland bosättarna som systematiskt angriper palestinska civila? (Applåder)

Anf. 24 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Bland palestinierna är det många som tycker att ockupationen har pågått i över hundra år. Folkrättsligt pratar vi dock om en ockupation sedan sexdagarskriget 1967. Det är Golanhöjderna, Gazaremsan och Västbanken – inklusive östra Jerusalem – som anses vara ockuperat, och det är det vi har att följa även här i Sverige.

På Västbanken finns i dag 773 000 bosättare. Israel har byggt en mur för att skilja palestinier och israeler åt, och muren ligger helt och hållet på palestinskt territorium – 85 procent ligger inne på territoriet, och övriga 15 procent ligger på den gröna linjen. Det finns hundratals, kanske tusentals, vägspärrar inne på Västbanken, och det finns militära områden där palestinier inte får vara över huvud taget.

Man lever under olika lagar på de ockuperade områdena. Palestinierna lever under militära lagar och har till och med en annan straffrättsålder än de israeliska bosättare som bor i samma område. Tusentals palestinier grips varje år på Västbanken – många hundra av dem barn – helt utan brottsmisstankar. Och då pratar vi bara om Västbanken.

Israel säger att man drog sig tillbaka från Gaza för två decennier sedan. Men man kontrollerar gränser, man kontrollerar vatten och man kontrollerar luftrum. Man kontrollerar till och med Gazas ekonomi i och med att det är Israel som har tagit in skattepengar från Gazaborna och betalat ut dem. Dessutom är Internationella domstolen tydlig med att Gaza fortfarande är ockuperat.

Det är glädjande att utrikesministern säger att Sverige står helt och fullt bakom Internationella domstolens rådgivande yttrande. Men där tar det stopp. Den enda rörelse vi har sett sedan kriget började för ett och ett halvt år sedan är att man har infört sanktioner mot vissa våldsamma bosättare. Det brukar man vara ganska stolt över, men det är ju inte bosättarna som står bakom den politik som förs. Det är bosättarpolitiken som måste upphöra.

Det är Israels regering som är ansvarig för det som sker på ockuperat område. Det är inte bara våldsamma bosättare. Det är Israels regering som accepterar att nya bosättningar byggs, och det är Israels regering som

accepterar att det sätts upp nya militära spärrar för palestinier. Vi har inte heller sett någon form av sanktion gentemot de ministrar som allra mest pratar om ockupationen, det vill säga Smotrich och Ben-Gvir, och som nu pratar om att hela Västbanken ska annekteras. Ingenting har man sagt mot dem. De står dessutom och delar ut vapen till bosättarna.

Ekonomiskt bidrar ju Sverige fortfarande till de här bosättningarna i och med att vi inte ens har lyckats förbjuda import av varor från bosättare till Sverige. Det är fortfarande lagligt. Visst, varorna faller inte inom associationsavtalet och har inga tullåttnader – men det är fortfarande lagligt att handla med dem. Det innebär att vi bidrar ekonomiskt till en fortsatt ockupation. Det strider mot Internationella domstolens rådgivande yttrande. Det strider mot FN:s resolution. Men där gör man ingenting.

Jag förstår inte. Vi får svävande svar från regeringen, men vi får inget svar på vad Sverige faktiskt gör för att leva upp till FN:s resolution och Internationella domstolens yttrande. Jag skulle vilja ha lite konkret handling. Man kan inte hela tiden gömma sig bakom EU i den här frågan. Det är dags för den här regeringen att steppa upp.

(Applåder)

Anf. 25 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern och Johan Büser för möjligheten att debattera denna viktiga fråga, som tyvärr aldrig tycks få ett slut. Det har nu gått otaliga dagar med fullskaligt krig i Gaza, och tiotusentals barn har dödats.

Tyvärr har eldupphöret avslutats, och vi ser att Israel bombarderar Gaza dagligen. Det är en humanitär katastrof. Israel har på punkt efter punkt misslyckats med att leva upp till FN:s krav på att humanitärt bistånd ska kunna komma in i Gaza. Jag tycker, fru talman, att det är svagt av Sveriges regering att inte fördöma Israel mycket hårdare än vad man gör. Som ledamoten Risberg sa kan man inte gömma sig bakom EU hela tiden, utan man måste våga ta ställning och ta på sig ledartröjan i den här frågan.

Jag noterade i svaret från utrikesministern att Sverige står upp för en tvåstatslösning och att denna regering tydligt står bakom en sådan lösning. Jag har även haft flera debatter med Tobias Billström om detta. Vi har dock, som ledamoten Büser nämnde, partier i regeringsunderlaget som öppet stöttar bosättare – företrädare för dessa partier har åkt till bosättningar. Det är att legitimera bosättningspolitiken. Vi har ledamöter i Sveriges riksdag som har åkt iväg och haft konferenser med organisationer som köper mark på Västbanken. Detta är mark som de inte får köpa; det är olagligt. I det egna regeringsunderlaget finns det partier som öppet går emot FN:s, EU:s och den svenska regeringens fördömanden. Det är någonting som den här regeringen behöver agera mot.

Man kan såklart säga att man vill ha en tvåstatslösning. Jag tänkte dock, fru talman, att vi skulle titta lite på Sveriges agerande i förhållande till den palestinska staten och hur man har arbetat för en tvåstatslösning.

I maj 2024 valde Sveriges regering att avstå från att ge Palestina ökade representations- och deltagarrättigheter i FN. I september 2024 valde Sverige att avstå i en omröstning om att kräva att Israel skulle avsluta sin olagliga ockupation. I december 2024 beslutade regeringen att dra in stödet till UNRWA, som är den största hjälporganisationen i Gaza.

Säg mig, fru talman, låter detta som en regering som arbetar aktivt för ett eldupphör och ett slut på Israels olagliga ockupation? Det tycker inte jag. Det är uppenbart att vi har en regering som säger alla de rätta sakerna och kan gömma sig bakom internationella organisationer, men på punkt efter punkt agerar man helt fel. Jag tror att historiens dom kommer att falla hårt mot den här regeringen.

Jag skulle därför vilja veta, fru talman, vad utrikesministern tog upp med sina motparter när hon var i Israel. Det är klart att det är viktigt att man tar upp kravet på ett eldupphör och ett slut på bosättningspolitiken, men frågan är vilka åtgärder regeringen tänker vidta när detta inte uppfylls av Israel. Det har inte gjort det hittills, och det kommer förmodligen inte att göra det nu heller.

Socialdemokraterna har föreslagit att vi ska arbeta för att stoppa handelsavtalet mellan Israel och EU och att vi ska kräva att fler sanktioner riktas mot militära och politiska beslutsfattare för att sätta press. Den tysta diplomatin har tyvärr misslyckats. Nu är det hårt mot hårt som gäller. (Applåder)

Anf. 26 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Det är mer angeläget än någonsin att upprätthålla en regelbaserad världsordning. Sverige stöder Internationella domstolen, som är FN:s främsta rättsliga organ. Domstolens yttrande från den 19 juli förra året, som Sverige står bakom, är en utförlig redogörelse för folkrättsliga förhållanden rörande det ockuperade palestinska territoriet. Internationella domstolen konstaterar i yttrandet att Israel bryter mot flera centrala folkrättsliga regler och principer och konstaterar bland annat att Israels ockupation av det palestinska territoriet är olaglig. Även i andra avgörande delar sammanfaller det rådgivande yttrandet med EU:s politik, till exempel vad gäller att illegala bosättningar strider mot folkrätten.

Det finns ingenting som rättfärdigar den israeliska bosättningspolitiken, som aktivt undergräver möjligheten till en framförhandlad tvåstatslösning. Detta har regeringen också tydligt framfört till Israel i många olika sammanhang. Jag gjorde det senast själv, på plats i Israel, för två veckor sedan till Israels utrikesminister.

Bosättningsvåldet måste få ett slut. Regeringen är därför drivande när det gäller införande av sanktioner mot extremistiska bosättare, utöver de nio individer och fem enheter som redan har listats. Det handlar om personer och enheter som är ansvariga för allvarliga och systematiska kränkningar av palestiniers mänskliga rättigheter på Västbanken och som därför listats inom ramen för EU:s globala MR-sanktionsregim. Detta är dock inte ett beslut som regeringen kan fatta enskilt, vilket jag tror att riksdagens ledamöter förstår, utan det krävs EU-enighet för denna sorts beslut. Vi fortsätter dock att ta upp frågan inom EU.

Jag tycker att Jacob Risberg på ett bra sätt beskrev bosättningsproblematiken och den expansion vi nu ser. Jag var som sagt på plats för två veckor sedan och fick en ingående redogörelse för hur Israel nu agerar väldigt offensivt. Inte bara utökar man det som vi traditionellt ser som bosättningar, utan man bygger också vägar på Västbanken som bara israeler får nyttja och skär därmed effektivt av palestiniernas möjligheter till exempelvis ekonomisk försörjning. Det är mycket allvarligt. Ett relativt nytt

fenomen är herdeutposter, som har samma syfte, liksom arkeologiska utgrävningar med mera.

EU:s differentieringspolitik gör en tydlig åtskillnad i handeln med varor från Israel och varor med ursprung i ockuperat område. Enligt EU-reglerna får inte varor som kräver ursprungsmärkning och är tillverkade på ockuperat område märkas som varor från Israel när de förs in i EU. Det innebär exempelvis att dessa varor inte åtnjuter samma tullförmåner som varor från Israel. Konsumenten ser också varifrån varorna kommer.

Regeringen stöder som bekant – vi har ju diskuterat detta många gånger här i kammaren – inte en bojkott av Israel utan bedömer att samarbete och en rak dialog, som jag nu hade med Israels utrikesminister, ger bättre möjligheter att uppnå resultat. Dessutom innebär EU:s differentieringspolitik som sagt en tydlig åtskillnad i handeln med varor från Israel respektive varor med ursprung i ockuperat område.

Jag måste också säga någonting apropå att man från flera håll kritiserar att någon i regeringsunderlaget har lagt ut bilder på att personen äter mat från ockuperat område. Jag tycker inte att detta går att jämföra med det man väljer att inte nämna, det vill säga att det i Socialdemokraternas och Miljöpartiets eget tilltänkta regeringsunderlag finns personer som delar direkt antisemitiska bilder.

Anf. 27 JOHAN BÜSER (S):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret.

Jag hör utrikesministerns ord. Jag håller med om en del, men jag måste ändå säga att jag sammanfattningsvis inte ser någon verklig politisk vilja att gå längre än EU:s lägstanivå.

Utrikesministern fortsätter att tala om dialog med Israel. Jag tror dock att alla vi som följer kriget – alla vi som ser den ockupation som fortsätter med våldsam kraft och ser det krig som pågår och de brott som begås mot krigets lagar och den internationella rätten – ser att dialog med Israel inte fungerar.

Fru talman! Sverige – och regeringen – säger att man inte erkänner ockupationen, men Sverige som land importerar vin från ockuperad mark. Vi hittar det på Systembolaget. Vi hittar även andra ockuperade varor som säljs i olika former av sortiment. Regeringen säger själv att man inte vill driva på för att bryta eller pausa associationsavtalet som EU har med Israel, som ger Israel väldigt förmånliga villkor.

Israel ockuperar Gaza, och Ryssland ockuperar Ukraina. Men Sverige skiljer på internationell rätt och åtgärder beroende på vilket land som ockuperar. Det är beklagligt.

Medan Sverige säger sig stå upp för folkrätten har vi som enda EU-land valt att frysa stödet till UNRWA, trots att FN:s generalsekreterare har uppmanat oss att fortsätta med det och trots att EU:s nya utrikeschef Kaja Kallas i veckan uttryckte starkt stöd för UNRWA och sa att det är viktigt att ta avstånd från de konspirationsteorier och den desinformation som omgärdar UNRWA:s arbete. Att Sverige här väljer att gå en annan väg än alla andra EU-länder är mycket anmärkningsvärt.

Efter att Israel bröt vapenvilan fortsätter övergreppen på marken. Över 400 hjälparbetare har dödats. 15 av dem grävdes ned i Gaza, och de hade händerna bundna. Dessutom var ambulanserna demolerade och nedgrävda. Vi har sett FN-byggnader bombas, journalister mördas och sjukhus slås

ut. Till detta kommer Rafamassakern där över 300 kvinnor och barn dödade under en enda natt.

Då blir det fel när Sverige hänvisar till dialog med Israel som sitt främsta verktyg, för någon gång måste det vara nog.

Jag frågar därför utrikesministern igen: Hur kan Sverige mot bakgrund av ICJ:s dom, FN:s rapporter och den dokumenterade terror som begås mot civila fortfarande avstå från att föreslå egna åtgärder? Kommer utrikesministern att kräva en oberoende utredning av de nedgrävda hjälparbetarna och ambulanserna?

(Applåder)

Anf. 28 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaren och även Johan Büser för att han har initierat denna debatt.

Jag tror att vi är överens om att det har begåtts krigsbrott i Gaza. Det är ganska uppenbart, särskilt i och med det Johan Büser nämnde om de 15 dödade hjälparbetarna.

Det kom ett kort uttalande på X från utrikesministern, som sedan raderades, och jag vet inte varför. I det fördömde utrikesministern kraftigt attacker mot hjälppersonal. Men det stod inte ett ord om att detta var ett uppenbart krigsbrott. Jag har aldrig hört regeringen använda ordet krigsbrott när det gäller konflikten i Gaza.

Låt oss gå till en annan militär ockupation där det också är uppenbart att krigsbrott har begåtts: Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina sedan februari 2022. Efter mindre än en månad införde EU ett förbud mot import av varor från de ockuperade områdena för att man inte skulle stödja Ryssland ekonomiskt i detta krig. Mindre än en månad!

Ockupationen av Västbanken, Gaza och Golanhöjden har nu pågått i över 60 år.

Jag frågar nu utrikesministern och skulle vilja ha ett svar i dag: Kommer utrikesministern att driva på för ett liknande förbud, åtminstone vad gäller varor från ockuperat område? Om inte, varför?

Glöm associationsavtalet, för där kommer vi aldrig att vara överens. Men vi kan väl åtminstone vara överens om att samma regler borde gälla för båda dessa ockupationer. Varför kan vi tillåta import av varor från ockuperat område i det ena fallet men inte i det andra?

Utrikesministern avslutade det raderade uttalandet på X med ”Nu räcker det.”, och det håller jag med om.

(Applåder)

Anf. 29 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Fru talman! Jag noterade att utrikesministern undvek att svara på frågorna om Socialdemokraternas förslag om att rikta sanktioner mot politiska och militära beslutsfattare i Israel. Det är ju som ledamöterna före mig har sagt uppenbart att krigsbrott har begåtts i Gaza, nu senast i fallet med hjälparbetarna som avrättats av israelisk militär. Detta är inte det första misstag israelisk militär begår, och det är inte första gången vi får rapporter som visar att det begås uppenbara krigsbrott. Trots detta verkar utrikesministern vara mer intresserad av att gömma sig bakom EU än att tänka på hur Sverige kan agera för att få stopp på de krigsbrott som begås i Gaza och hur Sverige kan agera för att stärka folkrätten.

När små stater, som Sverige, inte står upp för den regelbaserade världsordningen förstörs den i grunden. För att folkrätten, den internationella humanitära rätten och den regelbaserade världsordningen ska stärkas krävs det i alla lägen då dessa hotas att små stater går ihop och markerar kraftfullt.

Jag har noterat att man vid flera tillfällen har pratat om Israel som den enda demokratin i Mellanöstern, och därför är detta mycket allvarligt. Den regelbaserade världsordningen ifrågasätts varenda gång demokratin Israel begår ett krigsbrott och omvärlden inte fördömer det.

Fru talman! Det här är våra krav, och vi kommer att fortsätta att ställa dem tills utrikesministern agerar på riktigt.

(Applåder)

Anf. 30 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Kraven på respekt för internationell humanitär rätt har varit och fortsätter att vara ett av regeringens nyckelbudskap. Vi framför det i våra kontakter med Israel, och vi gör det tillsammans med andra EU-länder och likasinnade. Ibland sker det offentligt och ibland på andra sätt som vi anser vara mer effektiva.

Jag måste verkligen vända mig mot det Daniel Vencu Velasquez Castro säger om att jag gömmer mig bakom EU. Vadå gömmer mig bakom EU? EU är vår viktigaste utrikespolitiska plattform, och det trodde jag att vi och Socialdemokraterna var överens om. Det är klart att vi har mycket större möjlighet att påverka om vi gör det genom EU än om vi gör det som ett enskilt litet land, precis som Daniel Vencu Velasquez Castro sa att vi är. Det är också därför vi driver på inom EU för att få fler listningar av de illegala bosättarna.

Vi ser med mycket stor oro på den allvarliga utvecklingen på Västbanken, inkluderat Israels utökade militäroperationer, som inneburit att tusentals människor tvingats lämna sina hem, och likaså på den fortsatta expansionen av israeliska bosättningar och demoleringen av palestinska hem. Detta tog jag också upp på det senaste associeringsrådet mellan EU och Israel. Under min resa till Israel och Palestina framförde jag också kritik gällande både det humanitära tillträdet och expansionen av bosättningar på Västbanken.

Det är centralt att Israel agerar i enlighet med folkrätten och att dödsfall, inklusive nu senast de fruktansvärda 15, utreds, och vi välkomnar att Israel har sagt att man också ska göra det.

Jag menar fortfarande det jag skrev om att det räcker nu. Det var ett rent misstag att mitt uttalande på X raderades, och jag står bakom vartenda ord jag skrev.

Sverige och EU har också konsekvent uppmanat Israel att omedelbart överföra de palestinska skattemedel som Israel håller inne. Detta var också ett tydligt budskap från EU vid associeringsrådet.

Regeringen är övertygad om att en hållbar fred mellan Israel och Palestina måste bygga på en tvåstatslösning. Regeringen stöder EU:s och FN:s arbete med att få till stånd en trovärdig process för en förhandlad tvåstatslösning och står i nära kontakt med likasinnade och företrädare för regionen.

Vi gör väldigt mycket. I år har vi dubblat det humanitära stödet till Gaza och regionen, vilket helt försvinner i debatten. Vi bidrar även mycket

till Eupol Copps, som är en viktig del i att bygga den palestinska myndigheten stark, vilket är en förutsättning för att på sikt få till en tvåstatslösning.

När det gäller stödet till UNRWA stämmer det inte att alla andra EU-länder resonerar annorlunda än Sverige. Nederländerna har meddelat att man successivt kommer att dra ned på stödet. Detta är genuint svårt, och vi har i FN varit väldigt tydliga med vår kritik mot knessets beslut. Men vi är där vi är, och vi vill säkerställa att de 800 miljoner vi avsätter till Gaza-regionen faktiskt når fram.

Jag tycker att det är magstarkt att kritisera att vi bistår med mycket stöd humanitärt och att vi gör det genom till exempel World Food Programme, för indirekt säger man då att det inte är viktigt. Det är otroligt viktigt. Hjälpen måste nå fram. Vi måste bry oss om dessa människor på riktigt och se till att vi kan avhjälpa deras väldigt svåra situation.

Slutligen kan man inte rakt av likställa Rysslands krig mot Ukraina med situationen i Gaza. Israels krigsföring i Gaza är ett svar på Hamas vedervärdiga attack den 7 oktober.

Det är viktigt att det här utreds av Internationella domstolen, men det är de och naturligtvis även ICC som ska göra det. Det är bara de som kommer att ha alla fakta i målet, och därför är det de som ska avgöra vilka brott som har begåtts, inte politiker i Sveriges riksdag.

Anf. 31 JOHAN BÜSER (S):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för debatten med anledning av min interpellation!

Jag fick inte svar på mina frågor om den oberoende utredningen och att Sverige borde kräva en sådan om ambulanserna och de hjälparbetare som brutalt grävdes ned i Gaza. Vi hörde heller inga ord om fördömande av de krigsbrott som Israel har begått och fortfarande begår och att man dessutom bröt den vapenvila som det fanns en plan för.

Jag har hört andra ståndpunkter som utrikesministern framfört, och flera av dem tycker jag är bra. Men det krävs nu att Sverige som nation höjer tonläget mot EU och i det internationella samfundet och dessutom driver på för en starkare politik mot Israels ockupation. Det var mot denna bakgrund som jag ställde interpellationen.

Både jag själv och kollegorna Risberg och Vencu har lyft fram att vi känner tveksamhet när så många enskilda riksdagsledamöter i utrikesministerns regeringsunderlag besöker bosättningar och lägger upp bilder som något slags statement för varor från ockuperad mark. Vi hörde en företrädare från Sverigedemokraterna häromveckan som stod i kammaren och sa att det nu är tid att exportera mer vapen till Israel.

Vi socialdemokrater är tydliga. Vi vill att Sverige ska driva på för att EU ska pausa Israels förmånliga associationsavtal med EU. Vi vill ha ett stopp för försäljning av bosättarvaror i Sverige. Vi vill se fler sanktioner mot politiska och militära företrädare i Israel. Vi vill återupprätta stödet till UNRWA, för de är otroligt viktiga. Det säger också EU:s utrikeschef.

Vi får inte tveka om den internationella rätten. Vi måste stötta den palestinska myndigheten, som för närvarande är den enda aktör som står upp för en tvåstatslösning.

Med detta tackar jag för debatten.

(Applåder)

Prot. 2024/25:100
11 april

Svar på
interpellationer

Anf. 32 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Till skillnad från vad som antyds i debatten menar jag att Sverige gör väldigt mycket. Vi driver på tillsammans med EU för att få stopp på de fruktansvärda striderna, som skördar många civila offer. Vi driver på för ytterligare sanktioner mot illegala bosättare. Sverige bidrar med ett mycket stort belopp till humanitärt stöd till Gaza och regionen, närmare bestämt 800 miljoner kronor. Vi är också de som har flest sekonderade till Eupol Copps, som är viktiga för att bygga upp palestinska myndigheter och därmed skapa förutsättningar för en tvåstatslösning.

I oppositionens inlägg saknar jag helt ett resonemang om Hamas ansvar i detta. De bygger tunnlar under civila institutioner i Gaza och bidrar därmed till att använda civila som mänskliga sköldar. Det är mycket allvarligt. Från oppositionens sida har man heller inte nämnt den utlösande faktorn, det vill säga de vedervärdiga övergrepp som begicks den 7 oktober.

Jag var själv på plats på kibbutzen Nir Oz och på Novafestivalens minnesplats. Det är intryck som man aldrig glömmar. Attacken var den utlösande faktorn för kriget. Att jämföra det med Rysslands helt oprovcerade attack på Ukraina låter sig inte göras.

Jag tycker återigen att det är väldigt modigt av Socialdemokraterna att peka på bilder som har delats av vårt regeringsunderlag när de har personer i sitt eget regeringsunderlag som delar antisemitiska bilder.

Med detta vill jag tacka för debatten om en angelägen fråga.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 8 Svar på interpellation 2024/25:531 om en demokratisk utveckling i Syrien och skyddet för minoriteter

Anf. 33 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Johan Büser har frågat mig vilka åtgärder Sverige avser att vidta inom ramen för EU och FN för att stödja ett demokratiskt Syrien och säkerställa att den nya regeringen respekterar mänskliga rättigheter samt vilka resurser och biståndsinsatser Sverige avser att mobilisera för att stödja civilsamhället och demokratiska institutioner i Syrien, med särskilt fokus på inkludering av minoritetsgrupper.

Som Johan Büser konstaterar är läget i Syrien volatilt och skört. Det ligger i Sveriges och EU:s intresse att den nyligen tillträdade övergångsregeringen förmår hantera de många och svåra utmaningar den står inför. Till detta är Sverige och EU redo att bidra.

Det är därför Sverige, tillsammans med övriga EU-länder, fortsätter att vara tydligt när det gäller förväntningarna på övergångsstyret. Alla syriers, även kvinnors och etniska och religiösa minoriteters, rättigheter måste respekteras i en fredlig och inkluderande övergångsprocess. Förövarna i den förfärliga våldsvågen i början av mars måste ställas till svars. Det är det nya styrets agerande – inte ord – som kommer att vara avgörande för internationellt stöd. Detta är vi och EU väldigt noga med att påpeka.

Sverige har konsekvent stöttat det syriska folket genom åren, både i Syrien och i andra länder i regionen. Regeringen vill att detta engagemang ska fortsätta.

Utöver humanitära insatser har Sverige ett stort bistånd till Syrien. I detta har civilsamhället varit en viktig partner för Sverige, inklusive i insatser som bidrar till bland annat ökad jämställdhet, mänskliga fri- och rättigheter samt demokratisk utveckling. Detta bistånd anpassas nu för att på bästa sätt stötta befolkningen i den svåra uppgiften att bygga ett fritt och demokratiskt Syrien för alla syrier, oavsett religion och etnicitet.

Regeringen bidrar även till diskussionen om hur EU kan stödja en positiv utveckling i Syrien, inklusive genom biståndet. Vikten av detta underströks inte minst vid den internationella Syrienkonferensen i Bryssel i mitten av mars, där EU utlovade 2,5 miljarder euro i stöd till Syrien och andra länder i regionen.

Anf. 34 JOHAN BÜSER (S):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för svaret på min interpellation!

Jag har träffat många människor från Syrien som lever här i Sverige. Några har blivit nära vänner till mig. Andra har jag mött i samtal med diasporan, där det ofta funnits en dubbel känsla: lättnaden över tryggheten här, men också en djup oro för vad som händer i det land de tvingats lämna.

Det är för deras skull – och för Syriens framtid – som vi måste prata om Syrien här i kammaren, inte som en konflikt långt borta utan som en verklighet där 7,2 miljoner människor i dag är i akut behov av humanitär hjälp, där en månadslön ibland bara räcker till två kilo kött, där barn växer upp i ruiner och där människor som försökt återvända har tvingats fly igen, inte för att de förföljdes utan för att det inte går att överleva i hemlandet.

Fru talman! De internationella sanktioner som har funnits och som i dag finns mot den syriska regeringen har ett syfte: att ställa ansvariga till svars. Men vi måste också våga tala om de konsekvenser som sanktionerna får. Röda Halvmånen, som står för 80 procent av den humanitära hjälpen i Syrien, vittnar om att pengarna inte kommer fram. Bankerna vägrar. Byråkratin kväver hjälpen.

Det är dags att Sverige kliver fram och driver på inom EU för smarta sanktioner – sanktioner som träffar regimtjänstemän och krigsförbrytare men som inte hindrar sjukhus från att få sprutor eller barn från att få mat.

Här hemma ser vi hur regeringen minskar det generella svenska biståndet i rask takt. Vi har också fått nyheter från andra sidan Atlanten – från president Trump – om att USAID, som länge varit en hörnpelare när det gäller det svenska biståndet till Syrien, också drar tillbaka stora delar av sitt stöd.

Om USA lämnar det här ofattbara vakuumet efter sig, är det då läge för Sverige att backa generellt från det svenska biståndet? Vi socialdemokrater har uppfattningen att Sverige borde ta större ansvar.

Regeringen talar ofta om mer arbete i närområdet. Det är en uttalad strategi. Jag menar att det på sikt blir en farlig reträtt, för Syrien är inte bara vårt moraliska ansvar. Det är också avgörande för regional stabilitet och säkerhet i Mellanöstern.

Vi måste tala om Syriens framtid. Syrien ska vara ett land där inte bara vissa grupper får plats, för då blir det aldrig ett stabilt Syrien. Kurder, druser, alawiter och kristna – alla måste få sin plats i ett nytt, demokratiskt system. Sverige ska vara en garant bland flera andra för deras rättigheter.

Därför skulle jag vilja följa upp min interpellation och fråga utrikesministern hur hon ser på behovet av att Sverige tar initiativ för att reformera

sanktionssystemet till ett smartare, mer effektivt verktyg och hur hon ser på risken att Sverige i skuggan av minskat USA-stöd också viker undan från sitt ansvar, särskilt i ett läge där regeringen ofta talar om att vi ska arbeta främst i vårt närområde.

Anf. 35 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Tack till ledamoten Büser för att han har initierat även denna debatt, och tack till utrikesministern för att hon är här och svarar på dessa frågor i dag!

Det var väldigt välkommet att Assadregimen föll i höstas. Jag tror att många drog en lättnadens suck över det. Samtidigt blev man väldigt orolig för vad som skulle komma härnäst.

Det finns alltid en förhoppning när en diktator faller att det ska bli en snabb demokratisk utveckling, men så blir det ju sällan. Det krävs enorma arbetsinsatser för att få till riktig fred och riktig demokrati där alla personer har samma rättigheter och samma skydd.

Det tog väldigt lång tid för våra demokratier i västvärlden att evolvera till vad de är i dag, så vi kan inte förvänta oss att det ska ske över en natt i Syrien. Man kan inte bara lära av varandra, för alla länder har olika förutsättningar.

Syrien är lite unikt med alla dessa olika minoriteter – kurder, yazidier, syrianer, assyrier, alawiter och andra. De ska alla ha samma rättigheter. Då handlar det om hur man ska skydda det här territoriet, hur man ska få till en välfungerande demokrati och hur man ska se till att alla skyddas.

En viktig komponent i det hela är att oavsett vilket styre det är i Syrien har landet territoriell integritet på samma sätt som alla andra länder i världen. Vi ser efter Assads fall, men det skedde även före det, att både Israel och Turkiet attackerar mål inne i Syrien. Israel har utökat sin ockupation av vissa områden, och Turkiet fortsätter bomba olika kurdiska mål.

Här vill man gärna höra åtminstone ett uttalande att det här är brott mot internationell rätt och brott mot FN-stadgan. Det är det uppenbart, för Syrien och Israel och Syrien och Turkiet befinner sig inte i krig just nu. Länder får inte åka in och attackera andra länders territorium.

Det är också oroande att det sker vissa attacker mot olika minoriteter från den nya syriska regimen – och att det finns väldigt många motsättningar mellan de olika minoriteterna.

Jag vill gärna se att EU utformar en strategi för att hjälpa till i Syrien. Jag vill se att man bygger upp olika demokratiska institutioner och satsar på det. Jag vill se ett starkare stöd till civilsamhället, för det kommer att krävas. Jag vill se att man går in och verkligen skyddar alla minoriteter och ser till att samtliga minoriteter har en röst i den syriska framtiden.

Jag vill se lite mer action och lite mer stöd för Syrien i det här läget, framför allt stöd med krav. Vi kan inte fortsätta pumpa in pengar för att stödja på samma sätt som tidigare om vi inte samtidigt ställer krav på att pengarna ska hamna rätt. Och när regimen bryter mot det man kommit överens om får man se till att straffa den på olika sätt, kanske med hjälp av smarta sanktioner och så vidare. Jag vill se lite mer strategi från Sverige och EU:s sida vad gäller Syrien.

(Applåder)

Anf. 36 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Det är helt uppenbart att den nya övergångsregeringen har stora politiska, ekonomiska, samhälleliga och säkerhetsmässiga utmaningar, minst sagt, att hantera.

Våldsamheterna och övergreppen i västra Syrien utgjorde ett signifikant bakslag i övergångsprocessen och belyser också svårigheterna i att bygga ett Syrien där alla syriers rättigheter respekteras och där alla syrier kan känna sig säkra oavsett religion och etnicitet.

Sverige och EU har tydligt fördömt våldet och uppmanat till att ställa ansvariga till svars. Vi följer den utvecklingen noga och välkomnar att FN har bjudits in för att bidra till att kartlägga omständigheterna och bidra till ansvarsutkrävande. Övergångsrättvisa är och kommer att vara ett av de områden där EU är tydligt i sina krav och förväntningar.

Sverige har en lång historia av stöd till den syriska befolkningen både i Syrien och i andra länder i regionen. Sedan 2011 har Sverige bidragit med mer än 4 miljarder kronor i humanitärt stöd till drabbade av kriget. Nu ser regeringen över hur vi bäst anpassar vårt stöd till den nya situationen. I detta ingår naturligtvis bistånd och samarbete till förmån för demokrati och ökad respekt för mänskliga fri- och rättigheter.

Det är klart att det är väldigt oroväckande hur man väljer att agera nu med USAID. Vi tillsammans med våra partner analyserar hur vi ska anpassa oss i förhållande till det.

Frågan om sanktioner som lyfts fram här tycker jag personligen är gnuin svår. Å ena sidan vill man ju mildra situationen för civilbefolkningen och skapa förutsättningar för ekonomisk tillväxt. Å andra sidan vill man vara väldigt tydlig med sina krav på det nya styret att leva upp till de krav som vi ställer. Då vill man inte hamna i en situation där vi rullar tillbaka sanktioner som vi sedan inte kan återinföra.

Det här är något som diskuteras mycket på EU-nivå och som kommer att diskuteras på rådsmötet i Luxemburg. Det var också något vi diskuterade ingående i EU-nämnden i dag. Jag tror att man vill uppnå just det som Johan Büser benämner smarta sanktioner.

Sedan vill jag bara reflektera lite över att Jacob Risberg möjligen har valt fel yrke. Det handlar väldigt mycket om att uttala vilka brott som har begåtts, och det är svårt att göra för oss som inte är domare eller tillsatta att döma över sådana svåra förhållanden i internationella domstolar. Där emot ska vi som politiker naturligtvis kräva ansvarsutkrävande och stötta de viktiga domstolar som har att upprätthålla den internationella regelbaserade världsordningen och därmed säkerställa att de också kan lagföra dem som har gjort sig skyldiga till allvarliga brott såsom krigsbrott. Men det är, återigen, inte vi som är satta att döma.

Anf. 37 JOHAN BÜSER (S):

Fru talman! Tack till utrikesministern för svaret!

Jag tycker att det är välkommet att utrikesministern säger att regeringen kommer att se över hur man på bästa sätt kan stötta demokratiutveckling i Syrien. Jag har respekt för att sanktionsfrågan är svår, precis som utrikesministern säger.

Utrikesutskottet träffade Röda Korset här i riksdagen för ett tag sedan. Röda Korset framförde just det stora behovet av att se över sanktionerna och titta på smarta sanktioner. Det skulle vara välkommet om Sverige drev

på för detta. Jag noterar att utrikesministern är öppen för det, och det tycker jag är positivt.

Såväl Röda Korset som Röda Halvmånen och FN-organ säger samma sak: De juridiska undantagen finns, men bankerna vågar inte eller kan inte förmedla pengarna. Stödet blir därför inte effektivt.

Så till frågan om återvändande, som jag var inne på tidigare. Många syriska flyktingar vill återvända, särskilt de som lever i andra länder nära Syrien. Men när de gör det märker de att det inte går. Sjukhusen fungerar inte. Det finns ingen sophämtning, och ibland finns det heller inget vatten.

Menar vi allvar med att skapa förutsättningar för dessa människor att återvända är det viktigt att vi inte bara bidrar med nödhjälp. Det kräver bistånd som stärker samhällsfunktioner också på den lokala nivån, alltså bistånd som går inte bara till nödhjälp utan också till långsiktig demokratisk utveckling. Det kan inte nog betonas.

Fru talman! Jag vill också lyfta fram det program som den nye syriske ledaren al-Sharaa nyligen har presenterat. Det är ett förslag till en övergångsregering och en möjlig framtidsplan för ett demokratiskt Syrien.

Det finns inga enkla vägar framåt, men detta initiativ har i alla fall väckt försiktig optimism hos en del av diasporan här i Sverige. Jag har träffat några som tillhör den. Det skulle kunna vara ett försök att samla oppositionella krafter att skapa en plattform för samtal och inkludering – inte bara mellan individer utan också mellan olika etniska och religiösa grupper.

Jag klandrar inte heller den delen av diasporan som känner starkt tvivel angående detta. Precis som utrikesministern har nämnt har vi i närtid med fasa sett våldsamheter och övergrepp i Syrien mot såväl alawiter som andra grupper.

Jag undrar hur utrikesministern bedömer initiativet från al-Sharaa och den nya övergångsregeringen. Ser utrikesministern detta som ett seriöst steg mot en möjlig övergång till ett demokratiskt Syrien?

Jag vill också ta upp frågan om Syrien som ett land av minoriteter, fru talman. Det är förstås viktigt att alla minoriteter inkluderas i återuppbyggnaden. Sverige måste stödja detta som en inkluderande demokratisk utveckling där alla grupper får plats.

Med det sagt ser jag fram emot utrikesministerns svar angående hur hon ser på övergångsregeringen.

Anf. 38 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för svaret! Jag tror att vi i grunden egentligen är ganska överens i den här frågan och om vad som krävs för att se till att Syrien får en fredlig och demokratisk framtid.

Det finns dock alltid nyansskillnader. Jag tänkte svara på ett par av de frågor som väcktes i utrikesministerns svar. För det första är jag väldigt nöjd med mitt yrke, men vad gäller folkrätt är FN-stadgan extremt tydlig när det gäller territoriell integritet. Det är en av de viktigaste principerna. Det spelar ingen roll om man ska invänta domstol eller inte, för om ett land går in och attackerar i ett annat land är det ett brott mot FN-stadgan. Det är det. Det behövs ingen domstol för att tala om det. Vi vet precis var gränserna går mellan Turkiet och Syrien, och vi vet precis var de går mellan Israel och Syrien.

Man kan inte alltid vänta på domstolar. Flera folkrättsexperter har sagt att politiker måste våga uttala sig om krigsbrott och brott mot internationell humanitär rätt, för hur ska man annars kunna agera i tid?

Det finns en princip som vi kom överens om för två decennier sedan som kallas för the responsibility to protect – skyldighet att skydda. Den kommer inte att ha någon giltighet över huvud taget om man inte för att skydda civilbefolkningen medan ett krigsbrott begås kan säga att det begås krigsbrott. Man kan inte vänta tre fyra år. Då kommer de i civilbefolkningen förmodligen att vara döda.

Jag vill också komma in på smarta sanktioner. President Roosevelt sa – ursäkta att det blir engelska här – speak softly and carry a big stick. Prata mjukt, men bär en stor käpp. Detta är grunden för smarta sanktioner. Man ska få incitament för att göra rätt. Man ska få belöningar och lockas att göra rätt. Det är det bästa sättet att få personer att ändra sig. Men det ska också finnas skarpa och snabba straff när man gör fel.

Det finns alltså möjligheter att utforma sanktioner på det här sättet. Detta är till och med något jag studerade en gång i tiden. Jag pratar gärna om sanktioner vid ett annat tillfälle.

Egentligen är vi överens, och jag hade egentligen inte så många fler frågor utan mer medskick.

Anf. 39 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Det är som sagt helt klart så att utmaningarna är enorma. Det är en ekonomi i kollaps i ett land som under Assadregimen trasades sönder av en grym och utstuderad sekterism och brutalt våld mot den egna befolkningen. Ett decennium av krig har tvingat miljontals människor på flykt. Många av dem lever nu här i Sverige.

Situationen i Syrien kommer fortsatt att vara skör. Sverige är tillsammans med EU tydliga i våra förväntningar på en inkluderande övergångsprocess där alla syriers rättigheter respekteras.

När det gäller Johan Büsers fråga om hur jag ser på övergångsstyret är det till att börja med välkommet att en övergångsregering nu finns på plats. Det möjliggör fördjupade samtal om EU:s förväntningar och stöd, inklusive inom områden som minoriteters och kvinnors rättigheter. Det är positivt att interimstyret verkar vilja försöka hitta en väg framåt, som tillgodoser förväntningarna från den mångfald som kännetecknar den syriska befolkningen och även de tydliga budskap som vi och andra delar av omvärlden sänder.

Jag räknade dock snabbt till sju Mohammed – tror jag att det är – och en kvinna i denna övergångsregering, så det finns väl fortfarande en hel del att önska när det gäller kvinnors möjlighet att påverka där. Jag träffade för övrigt denna kvinna på säkerhetskonferensen i München innan hon tillträdde. Hon är i alla fall en mycket kraftfull kvinna, och jag tror att hon kan bidra till väldigt mycket i Syrien.

Detta är ingen enkel uppgift, och till syvende och sist måste det vara upp till det syriska folket att bestämma vad som är acceptabelt. Samtidigt är stödet från omvärlden såklart fortsatt viktigt. Det är positivt att en överenskommelse nu har nåtts med det kurdiska självstyret i nordöstra Syrien om att införliva deras institutioner i den syriska staten. Genomförandet av denna överenskommelse blir viktig, och regeringen följer utvecklingen

noggrant. Förhoppningen är såklart att den ska leda till ett mer fredligt, stabilt och enat Syrien.

Jag vill också vara tydlig med att Sverige och EU fortsätter att påpeka vikten av att respektera Syriens suveränitet och territoriella integritet. Detta gäller också i förhållande till Syriens grannländer.

Jag håller också med om att vi behöver smarta sanktioner. Vi har från svensk sida hela tiden påpekat vikten av att ställa tydliga krav och av att de lättnader som görs också är reversibla. Då kan det få konsekvenser om man inte lever upp till kraven.

Jag ser mycket fram emot att diskutera sanktioner närmare med Jacob Risberg i ett annat sammanhang.

Anf. 40 JOHAN BÜSER (S):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för debatten rörande min interpellation!

Jag tycker att det är positivt att utrikesministern ser positivt på att titta närmare på smarta sanktioner. Jag tror att det är otroligt viktigt att utforma sanktioner på ett sådant sätt, när vi ser över 7 miljoner människor på gränsen till svält. Som sagt räcker en månadslön i många fall endast till två kilo kött.

Vi behöver vara överens om att Syrien inte får glömmas, och vi måste agera – politiskt, ekonomiskt och moraliskt. Sverige har varit en viktig röst och en stor biståndsgivare under lång tid. När biståndet minskar så alarmerande i världen – inte minst när det gäller USAID som nämndes tidigare i debatten – är det viktigt att Sverige inte vänder bort blicken utan är med och bidrar.

Vi vet att det sannolikt inte kommer att hållas val i Syrien på minst fyra år. Detta är någonting jag ser allvarligt på och som Socialdemokraterna tycker är viktigt. Jag utgår från att också utrikesministern i sina kontakter kommer att framföra att val måste hållas i Syrien.

Civilsamhället är en viktig garant framöver. Det behöver stärkas för att öka människors möjlighet till organisering i landet. Vi kan behöva fundera ytterligare på hur vi bäst stärker dessa aktörer: de små lokala organisationerna, kvinnoorganisationerna och ungdomsnätverken.

Jag vill tacka för den här debatten. Jag ser fram emot att utrikesministern tar initiativ för att ändra sanktionsregimen så att hjälpen som Röda Korset och Röda Halvmånen efterfrågar kommer fram.

Anf. 41 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Jag tror att jag, Johan Büser och Jacob Risberg i mångt och mycket är överens när det gäller vår inställning till Syrien. Det finns en möjlighet nu när det fruktansvärda Assadstyret har fallit. Det är positivt att det nu finns en övergångsregering på plats, men det finns också väldigt många utmaningar kopplade till detta. Det är viktigt att vi stöttar på ett väldigt aktivt sätt och är tydliga med att ställa krav på det nya övergångsstyret. Det finns risk för bakslag. Jag tror att vi får ställa in oss på att det kan bli fler sådana och att vi då kommer att behöva agera.

Vi behöver som sagt fortsätta att vara tydliga i våra förväntningar på det nya styret och i vårt stöd till en ordnad fredlig och inkluderande process där alla syriers rättigheter respekteras. Brysselkonferensen till stöd för Syriens folk och den pågående övergångsprocessen, som ägde rum i anslut-

ning till FAC i mitten av mars, underströk hur enade vi inom EU och i det internationella samfundet också är.

Vad gäller val tror jag att planen är att det ska hållas inom fem år, om jag inte minns fel, och det är väl hög tid.

Tack så jättemycket för debatten!

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2024/25:100
11 april

Svar på
interpellationer

§ 9 Svar på interpellation 2024/25:532 om Sveriges stöd för fria och rättssäkra val i Ukraina

Anf. 42 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Johan Büser har frågat mig hur jag och regeringen ser på möjligheterna att genom internationella organisationer såsom OSSE och EU bidra till att val i Ukraina kan genomföras på ett rättssäkert och demokratiskt sätt. Johan Büser frågar vidare vilka insatser som Sverige kan bidra med för att stärka valadministration, oberoende medier och civilsamhällets roll vid en valprocess i Ukraina. Han frågar även hur jag och regeringen ser på Sveriges roll i arbetet med valövervakning och stöd för att säkerställa att alla ukrainare får möjlighet att delta i ett fritt och rättvist val, även i en situation där delar av landet fortfarande är under ockupation eller påverkas av kriget.

Det ryska anfallskriget mot Ukraina har gått in på sitt fjärde år. När Ryssland försöker krossa en demokrati måste svaret från Sverige och likasinnade länder vara glasklart, nämligen att vi står kvar vid Ukrainas sida – för att hjälpa dem att vinna kriget, men också freden. Det är Sveriges främsta utrikespolitiska uppgift.

För att anordna ett val i Ukraina krävs det att undantagstillståndet hävs. Där är vi inte än, och det är ett beslut som är upp till Ukraina att fatta. Att organisera val under pågående krig skulle innebära betydande praktiska utmaningar och säkerhetsrisker, precis som frågeställaren belyser. Det är bland annat därför som Ukrainas konstitution och vallagen förbjuder val under undantagstillstånd. Lagen är till för att främja stabilitet under extrema förhållanden.

De specifika formerna för svenskt stöd vid ett framtida val i Ukraina kan vi därför endast spekulera om. När undantagstillståndet lyfts är det centralt med en nära dialog med ukrainska myndigheter och civilsamhälle för att vara lyhörd inför deras behov. Internationellt stöd till att genomföra fria och rättvisa val i Ukraina kommer givetvis att vara centralt när val är möjliga att genomföra.

Regeringen antog sommaren 2023 en strategi för Sveriges uppbyggnads- och reformsamarbete med Ukraina 2023–2027. Strategin omfattar totalt 9 miljarder kronor och är Sveriges största bilaterala biståndsstrategi någonsin. Vid strategiperiodens slut ska det svenska stödet ha bidragit till ett friare, mer motståndskraftigt och ekonomiskt välmående Ukraina på väg mot EU-medlemskap. Arbetet stärker Ukrainas motståndskraft och demokratiska utveckling, vilket också hjälper landet att stå emot Rysslands fullskaliga invasion.

Ett av strategins mål är att Sveriges bistånd ska bidra till mänskliga rättigheter, demokrati, rättsstatens principer och jämställdhet. Inom området ska verksamheten bidra till att stärka demokratiska institutioner och en ansvarstagande, oberoende och mer effektiv offentlig förvaltning på nationell och lokal nivå. Stödet går bland annat genom FN-organisationer, ukrainska statliga myndigheter, ukrainska medier samt genom ett antal ukrainska och internationella civilsamhällesorganisationer. Sveriges engagemang genom EU och OSSE bidrar också till detta arbete. Genom vårt omfattande bistånd bidrar Sverige till en god grund för att Ukraina ska kunna hålla fria och rättvisa val när förutsättningarna så tillåter.

Anf. 43 JOHAN BÜSER (S):

Fru talman! När jag i februari reste till Ukraina med OSSE fick jag med ena ögon se något som är svårt att beskriva och omöjligt att glömma. Jag fick se en del av krigets verklighet.

Vi rullade in med tåget i ett mörkt Kiev, tidigt på morgonen – en natt då staden attackerades. Under resan de få dagar vi var där fick vi, liksom många andra som har besökt Ukraina eller befinner sig i Ukraina, sitta i skyddsrum. Människor som bor och lever i Ukraina är vana, och vi som är där tillfälligt är inte vana. Det här var en upplevelse som gör det omöjligt att prata om Ukraina som en konflikt långt borta. Ukrainas konflikt är på sätt och vis också här. Det är nu och det är Europa.

Ett annat besök som vi gjorde under vår resa till Ukraina var att åka till en minnesplats tillägnad unga människor strax utanför Kiev. En del av dem var födda så sent som 2003. Några av dem var så unga som 19 år när de gav sina liv i kampen för att försvara sitt land. Det var en av de mer gripande upplevelserna i mitt liv att se minnesplatsen och tänka på alla de liv som inte fick levas. De slogs för ett fritt, demokratiskt samhälle – värderingar som vi delar i Sveriges riksdag.

Under resan träffade vi talmannen, premiärministern och den tidigare presidenten Porosjenko. Vi mötte både regering och opposition. Det som slog mig då var hur imponerande enigheten, som man har lyckats upprätthålla, har varit sedan Rysslands fullskaliga krig inleddes 2022. Men på senare tid har jag i möten med ukrainska parlamentariker och oppositionella, och Porosjenko själv, hört varningssignaler om att den politiska sammanhållningen börjar utmanas. Därför är det viktigt att Sverige och det internationella samfundet stöder Ukraina inte bara militärt utan också demokratiskt.

Fru talman! Jag har själv ett särskilt intresse för val och demokratiska processer. Jag har varit valobservatör för OSSE flera gånger i USA, på västra Balkan, i Centralasien, nyligen i Moldavien och tidigare även i Ukraina. Jag har en del av de insikter som krävs för att genomföra val i svåra sammanhang. Och det är därför jag har ställt interpellationen.

Ukraina är, precis som utrikesministern påpekar, inte redo att nu hålla val. Men när den dagen kommer, vilket vi hoppas, måste allt finnas på plats. Det handlar om tillit, infrastruktur, oberoende medier, fungerande valadministration och möjlighet för flyktingar och internflyktingar att delta. Sverige ska naturligtvis vara redo att bidra, inte i sista stund utan i god tid.

Vi hör nu tal om en eventuell vapenvila, även om jag och andra självklart tvivlar på Rysslands verkliga intentioner att uppnå en vapenvila. Ändock är det tal om val mer än vad det har varit under tidigare år av detta fruktansvärda krig. Därför har jag en uppmaning till utrikesministern: Det kan vara klokt att ta vissa initiativ bilateralt via OSSE och EU för att säkerställa att ett framtida val i Ukraina blir både fritt och rättvist och att Sverige ger signaler om att vi är villiga att bidra till valet på ett bra sätt.

Anf. 44 CARINA ÖDEBRINK (S):

Fru talman! Jag tackar Johan Büser för att han har tagit initiativ till denna viktiga interpellation, och jag tackar även statsrådet för svaret.

Jag har varit ledamot av den svenska OSSE-delegationen sedan 2018 när jag kom in i riksdagen. Sedan förra året är jag också rapportör för OSSE:s parlamentariska församlings tredje kommitté, som ansvarar för demokrati och mänskliga rättigheter.

Fru talman! Min första valobservation var 2019 i Ukraina. Det var något alldeles speciellt. Jag observerade tillsammans med en senator från Kanada, och det var vår första observation för oss båda. Det var otroligt berörande, lärorikt och högtidligt att observera och träffa människor. Valobservationerna är ju något av hjärtat i OSSE:s parlamentariska församling.

Vi vet att Ukraina under lång tid har arbetat målmedvetet för en riktning mot Europa, för öppenhet, för demokrati och för att motarbeta korruption. Det finns stora utmaningar, och mycket återstår att göra, men det finns en klar tanke och ambition om vart man vill och vilka man vill tillhöra.

Det krävs en fungerande struktur för att planera och genomföra ett val och en valkampanj. Vi hade byråmöte i OSSE:s parlamentariska församling i måndags denna vecka. Representanterna från Ukraina, både majoritet och opposition, är tydliga med att det i nuläget inte är möjligt att genomföra val – precis som statsrådet sa i sitt svar. Den dag det finns en hållbar och långsiktig fred och vapenvila kan man börja planera, och tidsspannet för att genomföra ett val handlar om minst sex månader.

Vad är regeringens bedömning när det gäller just vapenvilan och förutsättningarna för fria och rättvisa val? Vad anser statsrådet? Och vad är statsrådets bedömning av läget när USA så tydligt köper det ryska narrativet och ställer krav på att man ska genomföra val, trots situationen i landet och att man faktiskt är i krig? Det ska vara fria och rättvisa val, och alla ukrainska medborgare ska tillerkännas rätten att rösta. Samtidigt är 20 procent av landet faktiskt under rysk ockupation. Jag vill gärna höra statsrådet utveckla det lite.

Anf. 45 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Tack, Johan Büser och Carina Ödebrink, för era viktiga insatser för OSSE, bland annat som valobservatörer!

Johan Büser nämner i sin interpellation vissa av de särskilda utmaningarna med att organisera val vid en pågående eller nyss avslutad konflikt, till exempel när det gäller säkerhetsrisker och valdeltagande. Och Carina Ödebrink tar upp den särskilt svåra frågan om ockuperade områden.

I tillägg till detta vill jag nämna Rysslands försök att ständigt undergräva stabiliteten och enigheten i Ukraina genom informationspåverkan och andra hybrida medel. Ukrainas institutioner har i det sammanhanget visat en imponerande motståndskraft för att bevara sin suveränitet och för att försvara för våra gemensamma värderingar.

Jag vill också nämna att det är Ryssland och dess ledning som ytterst bär ansvaret för att det i dagsläget inte går att hålla val i Ukraina. Så länge kriget pågår och undantagstillstånd råder är det, som jag sa i mitt förra inlägg, enligt ukrainsk lagstiftning inte möjligt att hålla val. Och det finns ett brett stöd i Ukraina, inklusive från oppositionen och inom civilsamhället, för att inte hålla val under rådande omständigheter.

Carina Ödebrink tar upp diskussionen om vapenvila och uppger att USA köper det ryska narrativet om behovet av att hålla ett val inom kort. Det var något som oroade också mig. Men jag upplever att det har tonats ned väsentligt nu och att det i princip inte sägs längre från amerikansk sida. Jag har också diskuterat just den frågan med både Zelenskyj och utrikesminister Sybiha. Det handlar om vilka svårigheter som finns och ytterst vilka konsekvenser det skulle kunna få som också skulle gynna Ryssland.

Jag tror att vi i grunden är överens om att vi måste stötta fria och rättvisa val i Ukraina den dag det är dags för det. Naturligtvis bidrar den här debatten till att hålla frågan levande. Det tror jag är viktigt.

Anf. 46 JOHAN BÜSER (S):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för ett seriöst svar på frågan!

När det gäller Ukraina är vi överens om relativt mycket, och det är bra. Men jag tror ändå att Sverige redan nu ska förbereda sig för att ta en aktiv roll i ett kommande val i Ukraina, även om det, precis som utrikesministern påpekar, kommer att ta ett tag. Vi kan notera att opposition och regering i Ukraina åtminstone är överens om att man efter en eventuell vapenvila bör vänta sex månader med att hålla val. Det hörde jag och ledamoten Ödebrink senast i måndags på vårt möte med OSSE.

Fru talman! Att organisera ett val i ett land där delar av territoriet är ockuperat, där miljontals människor är på flykt och där informationspåverkan är konstant är bland det mest komplexa man kan göra. Jag var, som jag nämnde tidigare, i Moldavien och observerade i utbrytarregionen Transnistrien precis intill. Jag fick lära mig mycket om både OSSE:s arbete med medling där och hur man de facto organiserar ett val när delar av landets territorium helt enkelt är ockuperade.

Jag har sagt att jag tycker att Sverige kan bidra i och föra samtal med den ukrainska valmyndigheten, med andra internationella organisationer och med civilsamhället om vad som behövs för att ett legitimt val ska kunna hållas. Det handlar förstås om att bygga kapacitet och inte bara om att skicka valobservatörer på valdagen.

En viktig och central fråga att fundera på är hur vi säkrar informationsflödet till medborgarna. Vi vet att Ryssland lägger enorma resurser på desinformation – det har vi talat om – i både Ukraina och andra miljöer. Ganska nyligen hade vi en delegation från Moldavien på besök i Sveriges riksdag. De tog upp just problematiken med desinformation. Sverige har en viktig roll i att stödja oberoende medier, särskilt de som verkar digitalt och som också riktar sig till flyktingar i Europa.

Civilsamhället i Ukraina är glädjande nog starkt, men det är hårt prövat. Många organisationer arbetar redan med att övervaka offentliga beslut, stärka minoriteternas röster och möjliggöra för kvinnor och unga att både delta och bidra i det ukrainska samhället. Men deras resurser är såklart begränsade. När vi talar om valförberedelser bör vi också tala om stöd till dessa grupper.

Vi måste även ta höjd för att det inte bara handlar om teknik utan också om legitimitet. Ett val som sker i skuggan av ett eventuellt avslutat krig riskerar såklart att ifrågasättas, särskilt om det sker i ett klimat med intern politisk misstro, som jag nämnde tidigare. Det är därför viktigt att Sverige, som är en trovärdig och bred, enad aktör, hjälper till att lägga grunden för öppenhet och delaktighet redan nu.

Jag skulle vilja höra hur utrikesministern ser på att Sverige skulle kunna bidra med stöd till valmyndigheten, till att stärka oberoende medier och till civilsamhället, så att vi också motverkar desinformationen.

Anf. 47 CARINA ÖDEBRINK (S):

Fru talman! Jag välkomnar de åhörare som är här i kammaren och lyssnar i dag.

Stödet till Ukraina här och nu, i dag, är helt avgörande för att Ukraina ska kunna vinna kriget över Ryssland och säkra en långsiktig, hållbar fred. Vår insats tillsammans med insatserna från övriga EU och resten av världen är otroligt viktiga. När vi träffar våra ukrainska kollegor i OSSE:s parlamentariska församling kan de inte nog understryka och tacka för den hjälp och det stöd de får.

Precis som statsrådet säger i svaret och som Johan Büser är inne på handlar vårt stöd om insatser här och nu, i dag. Men det är såklart lika viktigt att faktiskt ha ett stöd och en plan för att finnas där den dag kriget är slut.

Jag är övertygad om att otroligt många människor i Sverige sedan Rysslands anfallskrig inleddes har knutit band till Ukraina. Det är personliga band eller band mellan olika civilsamhällesorganisationer. De kommer att vara värdefulla den dag kriget är slut. Vi ska verkligen ta vara på att vi har byggt upp relationer som också är av stor vikt för Ukrainas framtid.

Jag vill tacka för den här värdefulla debatten.

Anf. 48 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Sveriges stöd till demokrati och fria val har en lång tradition, och genom vårt omfattande och långsiktiga stöd till Ukrainas uppbyggnad och reformarbete, både via EU och bilateralt, bidrar vi till att stärka motståndskraften och främja landets demokratiska utveckling. Det hjälper också landet att stå emot Rysslands fullskaliga invasion. Vi ger bland annat ett omfattande stöd till civilsamhällesorganisationer i Ukraina som arbetar för att främja demokrati och mänskliga rättigheter.

Under krig, påverkan och propaganda från Ryssland är behovet av oberoende medier mycket stort. Sedan den fullskaliga invasionen 2022 ger vi stöd till det ukrainska nationella public service-bolaget och oberoende medier för trovärdig och korrekt nyhetsrapportering under kriget.

Tillsammans med partnerländer och biståndspartner stöttar vi Ukrainas demokrati inför och under val. Här spelar EU och OSSE viktiga roller vad gäller bistånd respektive valövervakning.

Genom vårt omfattande bistånd menar jag att vi ger Ukraina en god grund för att hålla fria och rättvisa val när Ukraina bedömer att det finns förutsättningar för detta.

Till dess måste vi, precis som Carina Ödebrink är inne på, ge tillräckligt stöd till Ukraina att stå emot den ryska aggressionen. Därför är det centralt att vi inom EU ökar vårt militära och finansiella stöd till Ukrainas oberoende, suveränitet och territoriella integritet. Sverige har en ledande roll i detta. Det samlade svenska stödet till Ukraina sedan den fullskaliga invasionen i Ukraina i februari 2022 uppgår i dag till 90,6 miljarder kronor.

Anf. 49 JOHAN BÜSER (S):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaren på min interpellation. Ukraina kämpar som vi vet för sin frihet, men Ukraina kämpar också för sin demokrati. Demokratien är inte självklar, inte i Ukraina och inte heller på många andra ställen i vår värld. Vårt stöd ska inte stanna vid militär hjälp, utan vi ska bygga förtroende, institutioner och deltagande.

Vi har också någonting i Sverige som många andra länder inte har. Vi har faktiskt en bred politisk enighet här hemma i stödet för Ukraina. Det är väldigt glädjande. Detta tackar jag för att utrikesministern är en bärare av. Det är vi socialdemokrater också, och vi kommer att fortsätta med vårt engagemang för Ukraina.

Blickar vi ut ser vi oroväckande att stödet till Ukraina nu ifrågasätts i USA. I flera EU-länder växer splittringen. Det var också något som både jag och min kollega ledamoten Ödebrink märkte i måndags när vi träffade flera länder i OSSE:s parlamentariska församling. Det är oroande.

Som sagt: I Sverige står vi enade. Det är en styrka, och det är ett ansvar. Min avslutande uppmaning till utrikesministern i den här interpellationsdebatten är: Låt oss fortsätta använda den svenska enigheten och det förtroende som vi har byggt upp gemensamt för att fortsätta spela en mer aktiv roll i att stötta Ukrainas demokrati långsiktigt och strategiskt. (Applåder)

Anf. 50 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Jag vill avslutningsvis lyfta fram den ukrainska befolkningens kamp för fria och rättvisa val. Det var i försvar för demokratin och dess grundläggande värderingar som den ukrainska befolkningen samlades på Majdan under den orangea revolutionen 2004 och värdighetsrevolutionen 2014. Deras mod och beslutsamhet ger inspiration och påminner oss om vikten av att stå upp tillsammans för våra gemensamma värderingar.

Jag är väldigt glad över det engagemang som finns här i riksdagen, både för Ukraina och för rättvisa val. Det har bland annat yttrat sig genom de många ledamöter som deltar i valobservationer. Tillsammans måste vi fortsätta stärka demokrati, mänskliga rättigheter, rättssäkerhet och respekten för folkrätten, som också är grunden i vår utrikespolitik. Stort tack för detta! Låt oss fortsätta arbeta tillsammans.

Anf. 51 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Carina Ödebrink har frågat mig vilka åtgärder jag och regeringen har vidtagit inom OSSE och andra internationella forum för att verka för frisläppandet av Vadym Holda, Maksym Petrov och Dmytro Sjabanov samt hur Sverige avser att fortsätta sätta press på Ryssland för att säkerställa att internationell rätt respekteras och de frihetsberövade OSSE-anställda frigges. Carina Ödebrink har även efterfrågat hur Sverige arbetar för att stärka skyddet för internationella observatörer och därigenom förhindra att liknande situationer upprepas i framtiden.

Allvaret i denna fråga ska självklart inte underskattas. Det är när principer, lagar och regler sätts på prov som vårt engagemang prövas. Regeringen verkar alltid för att främja folkrätten, inklusive mänskliga rättigheter, och rättsstatens principer.

Jag har tagit del av uppgifterna från organisationen ULAG, Ukrainas juridiska rådgivningsgrupp, om att OSSE-medarbetaren Dmytro Sjabanov skulle ha förflyttats till en okänd plats och att Maksym Petrov riskerar deportation till ett högriskfängelse i Ryssland. Om detta stämmer är det mycket allvarligt och väcker ytterligare oro för deras säkerhet och hälsa.

Som deltagarstat i OSSE har Sverige enskilt men också som en del av EU regelbundet i det permanenta rådet uttryckt djup oro över frihetsberövandet av de tre OSSE-medarbetarna och krävt deras frigivning. Sverige har också stöttat ansträngningarna av Polens, Maltas och Finlands ordförandeskap för att kräva ett omedelbart och villkorslöst frigivande.

I min roll som utrikesminister tog jag själv upp frågan vid OSSE:s ministerrådsmöte på Malta i december 2024 för att kunna rikta kravet direkt till Ryssland. Vid mötet krävde jag att Ryssland ska respektera folkrätten och efterleva alla OSSE:s åtaganden och principer. Jag krävde också ett omedelbart frisläppande av de frihetsberövade medarbetarna från OSSE.

Sverige kommer att fortsätta stå upp för den regelbaserade världsordningen, folkrätten inklusive mänskliga rättigheter samt rättsstatens principer – inom OSSE och i alla andra sammanhang.

Anf. 52 CARINA ÖDEBRINK (S):

Fru talman! I år är det 50 år sedan den europeiska säkerhetskonferensen, det vi i dag kallar Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, antog de så kallade Helsingforsprinciperna eller Helsingforsdeklarationen. OSSE är en sammanslutning av stater som ideologiskt och politiskt kan stå långt ifrån varandra men som ser nödvändigheten av en plattform för möten och dialog och har en tro på att de europeiska staterna kan lösa sina meningsskiljaktigheter på diplomatisk väg utan krig.

Rysslands fullskaliga anfallskrig mot Ukraina bryter mot Helsingforsdeklarationen och är ett övergrepp på den europeiska säkerhetsordningen och den regelbaserade världsordningen. Efter Rysslands annektering av Krim 2014 inrättades OSSE:s särskilda övervakningsmission i Ukraina på begäran av Ukrainas regering genom ett konsensusbeslut av OSSE:s 57 deltagande länder. Det här har varit den överlägset största delegationen i OSSE. Missionen upphörde efter Rysslands fullskaliga anfallskrig på Ukraina i mars 2022, när Ryssland blockerade en förlängning av uppdraget.

Svar på
interpellationer

Övervakningsmissionen var en obebäpnad civilinsats som opererade på marken 24:7 i Ukraina. Huvuduppdraget var att opartiskt och objektivt observera och rapportera kring säkerhetssituationen i landet och att underlätta dialogen mellan parterna.

I april 2022 frihetsberövades tre tjänstepersoner i det då avslutade uppdraget: Holda, Petrov och Sjabanov. De sitter fängslade i Donetsk och Luhansk. Petrov och Sjabanov dömdes i september samma år till 13 års fängelse, och i juli 2024 dömdes Holda till 14 års fängelse.

I januari i år besökte jag Ukraina med det särskilda stödteam som inrättats inom ramen för OSSE:s parlamentariska församling. Vi var den första internationella organisationen på plats. Vi fick möjlighet att träffa anhöriga till de tre fängslade. De vittnade om en mycket svår situation där de får knapphändig och oregelbunden information om och kontakt med sina anhöriga. Det skapar såklart en stor ångslan och frustration för dem att inte veta om deras män mår bra och om och när de kan förväntas frigges.

Sedan fängslandet av de tre anställda har OSSE:s tjänstgörande ordförande och generalsekreterare upprepat uppmaningarna till OSSE:s deltagande stater att stödja ansträngningarna och säkerställa ett omedelbart frigivande av de tre OSSE-anställda.

Jag vill därför fråga statsrådet, utöver det jag har fått till mig i svaret: Vad anser statsrådet att regeringen kan göra ytterligare när det gäller de tre anställda, utöver det som det redogjorts för? Det kan handla om diplomatisk påtryckning, ett engagemang med civilsamhället eller möjligheten att använda ytterligare internationella rättsliga instanser för att öka pressen på Ryssland och söka rättvisa för de drabbade.

(Applåder)

Anf. 53 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Regeringen har sedan tillträdet fortsatt att stötta de ansträngningar som inleddes efter frihetsberövandet för att få de tre OSSE-medarbetarna fria. Eftersom Ryssland bär det fulla ansvaret för frihetsberövandet är det genom de kanaler som OSSE har i kontakter med ryska myndigheter och motparter som frågan egentligen bäst hanteras. När det gäller Carina Ödebrinks fråga: I praktiken innebär det ett kontinuerligt stöd till OSSE:s ordförandeskap, generalsekreterare och andra ledande företrädare för att bibehålla trycket på Ryssland även i denna fråga.

Det handlar också om att genom EU framföra unionens tydliga förväntan på att få de tre medarbetarna frigivna. Vid vissa tillfällen där det har bedömts ha ett mervärde har Sverige även valt att väcka frågan i våra nationella uttalanden i OSSE, såsom när jag deltog på ministerrådsmötet på Malta i december.

Dessvärre visar Ryssland inga tecken på att vilja efterleva sina åtaganden heller i denna fråga. Jag vill såklart undvika att spekulera i de bakomliggande motiven. Men det är djupt oroande att vi nu har fått uppgifter om att minst en av medarbetarna har förflyttats till en avlägsen straffkoloni i Ryssland. Detta tyder på att vi inte är närmare ett frigivande. Sverige kommer att fortsätta att bidra till att upprätthålla trycket mot Ryssland i den här frågan till dess att alla tre har blivit frigivna. Det kan jag garantera Carina Ödebrink.

Anf. 54 CARINA ÖDEBRINK (S):

Fru talman! Precis som statsrådet säger har de initiativ som hittills har tagits inte lett till någon förändring. Det olagliga fängslandet av de tre anställda går nu in på sitt fjärde år.

OSSE:s parlamentariska församling antog i sin deklaration förra året i Bukarest paragrafer där vi uppmanar vår uppmaning till Ryska federationen att omedelbart och villkorslöst frige de tre olagligt fängslade. Vi uppmanar också Ryska federationen att villkorslöst frige alla individer som orättvist fängslats på Krim, inklusive de tre tjänstemännen.

OSSE:s parlamentariska församlings beslut är inte bindande, men tjänar som viktiga påtryckningsmedel på sina respektive regeringar. Det är regeringarna som har verktygen, makten och mandatet att sätta tryck på Ryssland i frågan.

OSSE:s nyvalda generalsekreterare Feridun Sinirlioğlu från Turkiet besökte i mars Moskva och tog återigen upp frågan om de tre OSSE-anställda. Som anställda skulle Holda, Petrov och Sjabanov aldrig ha utsatts för arrestering, trakasserier eller internering när de utförde sina uppdrag.

Enligt det samförståndsavtal som finns mellan OSSE och Ukrainas regering om OSSE:s särskilda övervakningsuppdrag ska OSSE-tjänstemän ges immunitet för sina officiella handlingar utförda i Ukraina, en immunitet som gäller även efter att deras uppdrag upphört.

Ryska federationen hävdar att immuniteten inte längre gäller när mandatet inte förlängdes och att Vadym Holda dömdes för spionage som påstods ha ägt rum i december 2021, men detta är långt innan missionen upphörde. Vidare hävdar Ryssland att alla tre varit iblandade i kriminella handlingar under sin tid i OSSE-missionen. Men det har aldrig framförts krav från rysk sida på att immuniteten ska hävas eller meddelats vilka brottsliga handlingar som skulle ligga till grund för fängslandet.

Jag vill ställa ytterligare en fråga till statsrådet. Anser statsrådet att Sveriges insatser att stödja OSSE:s och andra länders ansträngningar är tillräckliga när tre anställda hålls godtyckligt fängslade?

Anf. 55 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Tack för frågan!

Jag har redogjort ganska ingående för hur vi försöker att trycka på för att få dem frigivna. Men vi får inte glömma att det är Ryssland vi har att göra med. Jag tror inte att vi ska ha några större förhoppningar på det landet. Det är bara beklagligt.

Däremot ska vi aldrig ge upp våra ansträngningar. Vi måste få till ett ansvarsutkrävande mot Ryssland. Därför tänkte jag tala lite mer om vad regeringen gör på det området, eftersom det är så viktigt.

Det är av största vikt att Ryssland hålls ansvarigt för sina systematiska brott mot folkrätten. Regeringen har sedan inledningen av den ryska aggressionen aktivt verkat för ett effektivt ansvarsutkrävande i alla relevanta forum. Det handlar inte minst om FN, EU och OSSE.

Syftet har varit att återställa respekten för folkrätten och för Ukrainas suveränitet och territoriella integritet. Genom vårt aktiva engagemang i utformningen och antagandet av sanktionspaket inom EU säkerställer regeringen att dessa allvarliga överträdelser av folkrätten inte förblir utan konsekvenser.

Prot. 2024/25:100

11 april

Svar på

interpellationer

Sanktionerna är ett centralt verktyg för att markera att brott mot folk-rätten och grundläggande principer om fred och säkerhet och rättsstats-principer inte tolereras.

Systematiskt brott mot den regelbaserade världsordningen får konkreta konsekvenser. Sverige kommer även framöver att verka för att EU:s svar på Rysslands agerande förblir beslutsamt, enhetligt och också rättsligt förankrat.

Vi står upp för de gemensamma normer och skyldigheter som ligger till grund för den regelbaserade världsordningen. Vi fortsätter att verka för dessa principer och att de efterlevs även i tider av mycket svåra prövningar och även i förhållande till Ryssland.

Anf. 56 CARINA ÖDEBRINK (S):

Fru talman! Jag ska börja med att säga något, så att jag inte glömmer det, nämligen att verkligen uppmana statsrådet och regeringen att vidta alla möjliga tänkbara konkreta åtgärder för att Sverige ska vara ett land som står på barrikaderna när det gäller att de tre OSSE-anställda blir frisläppta.

När den regelbaserade världsordningen och det OSSE:s medlemsländer kommit överens om utmanas eller trampas på behöver vi i dag se på utmaningarna, problemen och lösningarna med delvis nya ögon. De internationella organisationer, konventioner och deklarationer som världssamfundet åstadkom när vi såg konsekvenserna av krig, fascism och nazism behöver i dag värnas och stärkas mer än någonsin. Ska demokrati, mänskliga rättigheter och humanism vara det som fortsatt leder oss krävs stora ansträngningar av oss alla varje dag.

Valobservationer är, som jag tidigare sagt, en av kärnuppgifterna för OSSE:s parlamentariska församling. Jag vill därför avslutningsvis ta upp frågan om Sveriges arbete för att stärka skyddet för internationella observatörer när det kommer till valobservationer.

Internationella valobservatörer har vid flera tillfällen nekats inresa till länder där OSSE:s parlamentariska församling deltar i missioner. Det skedde i Turkiet och därefter i Polen, även om situationen i Polen löstes efter förhandlingar. Det är landet som ska ha val som bjuder in OSSE:s valobservatörer, men det är respektive land som själva utser sina valobservatörer.

Jag vill därför fråga vad statsrådet och regeringen: Vad kan regeringen vidta för åtgärder för att säkerställa att de strukturer och regler som gäller för valobservationer upprätthålls och inte politiseras beroende på landet som ordnar val?

(Applåder)

Anf. 57 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Sverige är väldigt tydligt i vårt viktiga stöd till OSSE och den uppgift som de har i bland annat att vara valobservatörer. Vi står naturligtvis i varje läge upp för deras möjlighet att också verka.

Sveriges djupa engagemang för OSSE:s tredje så kallade mänskliga dimension har inneburit att vi även har spelat en aktiv roll i de fyra aktiveringarna av Moskvamekanismen mot Ryssland sedan dess fullskaliga invasion av Ukraina.

Den senaste aktiveringen syftade till att granska Rysslands godtyckliga frihetsberövanden av ukrainska civila i februari 2024. Den efterföljande expertmissionen slog fast att fortsatt frihetsberövande av OSSE-observatörerna strider mot Rysslands åtaganden inom organisationen.

Som ordförande i OSSE:s MR-kommitté, kommittén för mänskliga rättigheter, under 2025 har Sverige även en viktig roll att tillsammans med det finska ordförandeskapet bidra till att fortsatt hålla Ryssland ansvarigt för överträdelser som de gör och till att stödet till Ukraina fortsatt hålls högst upp på dagordningen.

Tack så jättemycket för en viktig debatt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2024/25:100
11 april

*Svar på
interpellationer*

§ 11 Svar på interpellation 2024/25:539 om Budapest Pride

Anf. 58 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Mot bakgrund av att Ungern infört lagstiftning som i praktiken förbjuder arrangerandet av och deltagandet i prideevenemang har Johan Büser frågat mig vad jag anser om detta beslut, vilka konsekvenser detta bör få för Ungern samt vilka åtgärder som kommer att vidtas från svensk sida.

Att Sverige ska vara en stark röst för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter i Sverige, i EU och globalt är självklart. Var och en ska kunna älska vem man vill och vara vem man vill utan rädsla för repressioner.

Jag tillsammans med den övriga regeringen känner djup oro för utvecklingen för hbtqi-personer i Ungern, något jag och flera av mina regeringskollegor uttalat oss om den senaste tiden. Med den nya lagstiftningen begränsas dessutom mötes- och yttrandefriheten i landet. Dessa är mänskliga rättigheter som garanteras av bland annat artiklarna 19 och 21 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, liksom av artiklarna 10 och 11 i Europakonventionen.

Att på detta sätt inskränka såväl hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter som mötes- och yttrandefriheten är förstås mycket allvarligt. Ungern, liksom alla EU:s medlemsstater, är skyldig att garantera dessa rättigheter.

Sverige arbetar aktivt inom EU för att säkerställa att alla medlemsländer respekterar EU:s gemensamma värden och EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. Tillsammans med 15 andra medlemsstater och Europaparlamentet intervenserade Sverige till stöd för Europeiska kommissionen i dess talan mot Ungern gällande Ungerns så kallade barnskyddslag, som kommissionen bland annat ansåg vara diskriminerande mot hbtqi-personer.

Sveriges position i dessa frågor är välkänd och oförändrad. Sverige kommer även fortsättningsvis att ta alla möjligheter i akt att stå upp för hbtqi-personers fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter i Sverige, i Ungern, runt om i EU och på andra ställen i världen.

Anf. 59 JOHAN BÜSER (S):

Fru talman! Tack till utrikesministern för svaret!

Fru talman! Bakgrunden till interpellationen, förutom att det här är en väldigt viktig och central fråga, är att jag och mitt parti blev kontaktade av Stockholm Prides ordförande Mikael Budryk, som uttryckte en mycket stark oro över det som nu pågår i Ungern.

Fru talman! Budapest Pride är mer än en festival. Det är en symbol för frihet, för mod och för mänskliga rättigheter. Det är en plats där människor har fått känna stolthet i ett samhälle där de länge har tvingats dölja vem de är.

I år skulle Budapest Pride ha firat sitt 30-årsjubileum som den första pridefestivalen i Östeuropa efter järnridåns fall. Men i mars röstade det ungerska parlamentet igenom en lag som gör det olagligt att arrangera eller delta i evenemang som handlar om "homosexualitet". Det gör alltså pride olagligt. Det gör synligheten olaglig, och det är ett försök att förbjuda kärleken. Det här är inte bara en attack mot hbtqi-personer, utan det är ett angrepp på yttrandefriheten, mötesfriheten och EU:s allra mest grundläggande värden.

Fru talman! Det här är inte ett isolerat ungerskt problem, utan det är en del av ett bredare mönster. Vi ser det i Ryssland, där all prideverksamhet är förbjuden. Vi ser det i Uganda, där homosexuella nu riskerar dödsstraff. Vi ser det till och med i USA, där delstater under Trumps ledning har börjat förbjuda undervisning om könsidentitet och dra tillbaka skydd för transpersoner. I Polen har det varit en debatt om hbtq-fria zoner. Vi ser det alltså på många håll.

Vi måste tala om vad som sker i vår egen union. Ungern är EU-medlem. Detta är en attack från insidan – ett medlemsland som nu förbjuder människor att samlas och uttrycka sin identitet. Jag uppskattar utrikesministerns ord om oro. Jag uppskattar utrikesministerns engagemang i de här frågorna. Jag vet att engagemanget finns, och det ska inte förringas.

Men det är inte konstigt att hbtqi-personer också här i Sverige nu känner en växande oro, vilket Stockholm Prides ordförande också flaggar för. När rättigheter tas bort i demokratiska länder undrar man hur trygg man själv är.

Min fråga till utrikesministern är därför: Kommer Sverige inom EU och bilateralt att vidta konkreta åtgärder för att stödja arrangörerna bakom Budapest Pride och tydligt markera mot den ungerska lagstiftningen? Det skulle till exempel kunna göras genom diplomatisk närvaro, genom stöd till civilsamhället eller genom åtgärder inom EU:s rättsstatsmekanism.
(Applåder)

Anf. 60 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för svaret! Och tack, Johan Büser, för möjligheten att debattera en viktig fråga!

Jag har ställt liknande frågor till utrikesministern, så vi får kanske anledning att diskutera det här igen den 22 april. Jag vill likt Johan Büser säga att jag är väldigt stolt över att vi i Sverige ändå är ganska överens när det kommer till just de här frågorna. Jag tror att det är viktigt för hbtqi-aktivister och hbtqi-personer i EU och Europa, men framför allt i Ungern, att veta att det finns länder som står bakom dem. Det finns länder som

markerar. Det finns länder som tar tydlig ställning i frågor som rör deras existensberättigande.

Men trots att EU har tydliga skrivningar i bland annat Europakonventionen men också i det vi gemensamt kallar de europeiska värdena ser vi att land efter land i EU går i fel riktning när det kommer just till att skydda hbtqi-personers rättigheter. Johan Büser nämnde några exempel. Ett annat exempel från ganska nyligen är Bulgarien, som inspirerat av Ungern har infört sådana här anti-hbtqi-propaganda-lagar.

Det som är talande och ett återkommande mönster är att det handlar om partier från den yttersta högern. Det här är partier som har varit ganska tydliga med vad de ämnar göra och på vilket sätt de tänker begränsa människors handlingsutrymme i det som är en demokrati, eller det som finns kvar av den demokrati som en gång har funnits.

Det är som Johan Büser sa: Hbtqi-personer i Sverige är såklart oroliga. De är inte oroliga för att de tror att den här regeringen kommer att införa någon lag som skulle begränsa deras handlingsutrymme, utan de är oroliga för att de inte vet vad framtiden kommer att utvisa.

Det finns nämligen ett parti i Sveriges riksdag som har täta band och har haft täta band med Fidesz i Ungern. Det är Sverigedemokraterna, och det kommer vi liksom inte ifrån. Vi kommer inte ifrån att Sverigedemokraterna har uttalat sig väldigt kritiskt mot olika hbtqi-rättigheter och olika reformer som skulle stärka hbtqi-personers handlingsutrymme i en demokrati.

Det här är någonting som också jag är orolig för. För, fru talman, jag tror att det är farligt att vara naiv i de tider vi lever i. Vi ser Donald Trump på andra sidan Atlanten, som Johan Büser också lyfter fram. Vi ser också vad som händer i Turkiet. I Turkiet har vi en svensk journalist som sitter fängslad. Där sitter också oppositionspolitikern İmamoğlu fängslad. Men allting började i februari med att man fängslade chefredaktören för den största hbtqi-organisationens tidning. Det var så det började.

Vi ser alltså ett mönster: När du vill inskränka demokratin angriper du hbtqi-personer först. Och varför är det så? Det beror på att de är extremt utsatta. Det är de framför allt i länder som har en konservativ ådra och i länder där religion spelar stor roll, som den gör i Ungern, Turkiet, Bulgarien och så vidare.

Jag skulle därför vilja fråga utrikesministern: På vilket sätt ämnar Sverige ytterligare stödja hbtqi-organisationer, framför allt i Ungern eftersom det är det interpellationsdebatten handlar om?

Det handlar såklart om att ta ställning, och det är jättebra att man fördömer och markerar tydligt. Men man måste också stödja. Jag skulle vilja veta på vilket sätt regeringen tänker göra det. Vilka konkreta åtgärder ämnar utrikesministern vidta när det kommer till att stötta framför allt hbtqi-organisationer i Ungern?

(Applåder)

Anf. 61 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Det är självklart att Sverige ska vara en stark röst för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter i Sverige, i EU och globalt. Det här är för mig personligen en otroligt viktig fråga.

Sverige, som ofta betraktas som en föregångare i frågor om mänskliga rättigheter, har en väldigt viktig roll att spela på den internationella arenan.

Vi måste inte bara arbeta för att fortsätta att förbättra situationen för hbtqi-personer i vårt eget land utan också stödja och inspirera andra länder att följa efter. Vi får heller aldrig ta framgångar på området för givna, utan jag tror att vi måste vinna dem om och om igen.

Tyvärr ser vi nu bakslag på många platser runt om i världen. Jag, tillsammans med den övriga regeringen, känner som sagt väldigt stor oro för utvecklingen för hbtqi-personer i Ungern. Sverige arbetar aktivt inom EU för att säkerställa att alla medlemsländer respekterar våra gemensamma värden. Tillsammans med 15 andra medlemsstater och Europaparlamentet intervenserade Sverige till stöd för Europeiska kommissionen i talan mot Ungern när det gäller den här barnskyddslagen, som kommissionen ansåg vara diskriminerande mot hbtqi-personer, som jag nämnde i interpellationssvaret. Besked i målet väntas under 2025.

EU har olika verktyg, apropå Johan Büsers fråga, för att hantera eventuella överträdelser. När det handlar om nationell lagstiftning som anses bryta mot EU-rätten brukar det första steget ofta vara att kommissionen inleder ett överträdelseärende. Om problemet inte löses kan ett överträdelseärende leda till att kommissionen sedan väcker talan mot ansvarig medlemsstat i EU-domstolen. Det är precis detta som har hänt i fallet med den ungerska barnskyddslagen. Domstolen har då också möjlighet att fastställa vissa ekonomiska sanktioner. Jag tycker att det är väldigt viktigt att Sverige nu också har valt att intervensera i målet.

Sveriges regering har en tydlig och viktig hållning. Vi är starka i vårt stöd till mänskliga rättigheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Det kommer vi att fortsätta vara.

Precis som Johan Büser framhåller handlar det inte bara om Europa och Ungern utan om många platser runt om i världen. Jag besökte själv Uganda för inte så länge sedan och satt ned med företrädare för organisationer som vi från svensk sida stöttar med medel, bland annat för att de ska kunna anlita rättsliga biträden i mål där människor har åtalats för handlingar som hbtqi-personer i det offentliga. Detta är någonting som jag är väldigt stolt över att vi gör och där vi verkligen kan göra skillnad, och det hoppas jag att vi kommer att fortsätta göra.

Anf. 62 JOHAN BÜSER (S):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Jag vet att vi i sak delar samma oro för utvecklingen i Ungern när det gäller de här frågorna.

Ungerns prideförbud är som sagt inte en olyckshändelse. Det är en del av en större, auktoritär, internationell strategi som går ut på att man börjar med att tysta minoriteter och stigmatisera hbtqi-personer och så småningom attackerar stora delar av civilsamhället. Det är samma mönster som vi ser i andra länder där demokratin är på tillbakagång. För närvarande är det alltför många länder som faller in under det.

Ungern bryter mot EU-fördraget. Artikel 2 slår fast att unionen bygger på respekt för mänskliga rättigheter, minoriteters rättigheter och jämlikhet. Sverige borde driva på, och ska fortsatt driva på, för att EU använder de mekanismer som faktiskt finns, både rättsliga och ekonomiska, när ett medlemsland systematiskt bryter mot dessa principer.

Precis som min kollega ledamoten Daniel Vencu påpekade måste vi här hemma också se till vår egen bakgård. På den bakgården hittar vi Sverigedemokraterna.

Jag kan bara beklaga att Moderaterna i regeringsställning har valt att samarbeta med detta parti. Sverigedemokraterna har gång på gång visat hur de ser på hbtqi-rörelsen. Vi har hört framträdande SD-politiker säga att pride är ”ett perverst jippo”, att regnbågsflaggor inte hör hemma på offentliga byggnader och att RFSL:s skolbesök är sexpropaganda. Vi har också hört företrädare jämställa deltagande i prideparaderna med att legitimera pedofili. Det är fruktansvärt, och det skapar oro. Tyvärr underminerar det också förtroendet för att regeringen fullt ut, till hundra procent, står upp för hbtqi-personers rättigheter även här hemma.

Här är det viktigt att utrikesministern är tydlig. Jag tycker också att vi har sett att utrikesministerns engagemang har varit tydligt i dessa frågor. Men jag skulle ändå vilja fråga utrikesministern: Hur ser utrikesministern på att regeringens samarbetsparti Sverigedemokraterna konsekvent ifrågasätter pride och hbtqi-rörelsen i Sverige? Hur ser hon på risken att det kan påverka regeringens trovärdighet i dessa frågor?
(Applåder)

Anf. 63 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för den här debatten.

Det är tydligt att vi i mångt och mycket är eniga i de här frågorna. Det är jag stolt över, som jag sa tidigare. Sverige är, som utrikesministern sa, en symbol för frihet och en föregångare när det handlar om mänskliga rättigheter för hbtqi-personer.

Jag skulle vilja anknyta till det Johan Büser sa: Det hbtqi-personer i Sverige är oroliga för handlar väldigt mycket om Sverigedemokraterna och de uttalanden som har gjorts. Saker och ting existerar inte i ett vakuum. Sverigedemokraterna är en del av den breda rörelse som breder ut sig i världen där man specifikt är inriktad på att begränsa hbtqi-personers handlingsutrymme.

Jag tror att utrikesministern behöver fundera lite på om regeringsunderlaget på lång sikt kommer att främja hbtqi-rättigheter, både i Sverige och i världen, eller inte. Jag är övertygad om att Moderaterna och utrikesministern har ett engagemang i frågorna, men när sådana här krafter legitimeras kan det gå väldigt långt. Det har vi sett i de länder som nämnts här tidigare, fru talman.

Jag skulle med anledning av det som händer i Ungern vilja att utrikesministern fortsätter med sitt starka stöd till hbtqi-personer både i EU och i omvärlden. Men jag vill också ha lite svar: Vad kommer regeringen att göra? Hur kommer man att stötta hbtqi-organisationer i världen? Vi ser ett bistånd som tyvärr drar sig undan på många håll. Vi ser också att det inte finns en tydlig hbtqi-strategi när det är just de rättigheterna som i land efter land begränsas.

Har utrikesministern några svar på hur man ska stötta hbtqi-organisationer framöver?
(Applåder)

Anf. 64 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Med den nya lagstiftning som antagits i Ungern begränsas alltså mötes- och yttrandefriheten i landet. Jag och andra statsråd i regeringen, liksom flera av mina ministerkollegor i EU, har tydligt uttryckt vår oro över denna utveckling den senaste tiden.

Europeiska kommissionen har till uppgift att säkerställa efterlevnaden av EU:s gemensamma värderingar. Sverige stöder fullt ut kommissionen i detta mycket viktiga arbete. Jag och övriga regeringen följer förstås också utvecklingen och överväger vilka olika alternativ som står till buds.

Det svenska arbetet på området väntas även fortsättningsvis bidra till arbetet på EU-nivå, likaväl som EU-arbetet kan stödja den nationella nivån i Sverige och i andra medlemsstater.

Sedan kan jag bara referera till det som statsministern sa för inte så länge sedan och som jag håller med om: Ungern gör inte många rätt just nu utan rör sig snabbt längre och längre bort från det fria Europa.

Sedan vill jag vara väldigt tydlig: Det råder inga som helst tvivel om var Moderaterna och regeringen står. Vi står upp för hbtqi-personers rättigheter. Och det var inte en socialdemokratisk statsminister som var först med att gå i pridetåg. Det var Fredrik Reinfeldt. Det var inte heller en socialdemokratisk statsminister som var först med att hissa en prideflagga på Sagerska palatset. Det var Ulf Kristersson. Det finns alltså inga som helst tvivel.

Vi står upp för individers fri- och rättigheter att få vara den man vill och älska den man vill. Det är inget vi kompromissar med.

Även jag är orolig över de mer traditionella vindar som blåser över världen och också över Sverige. Tyvärr har vi också sett ett antal mycket tragiska fall i våra utanförskapsområden där människor som kommer från andra länder har värderingar där man inte accepterar hbtqi-personer. Det är naturligtvis något som vi också måste jobba väldigt intensivt med.

Anf. 65 JOHAN BÜSER (S):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaren på frågorna i min interpellation.

Jag tvivlar inte på utrikesministerns personliga engagemang i dessa frågor. Jag tvivlar heller inte på att både Fredrik Reinfeldt och många andra moderater, både här i kammaren och runt om i landet, står upp för hbtqi-personers rättigheter och verkligen tror på idén att man ska ha rätt att älska vem man vill. Det vi socialdemokrater är kritiska till i frågan är det vi har påtalat: bakgården där Sverigedemokraterna befinner sig och de väldigt allvarliga uttalanden som har gjorts.

Sverigedemokraterna är en del av det nuvarande regeringsunderlaget. Vi kan beklaga det, och vi är rädda för, att det kan innebära en risk när det kommer till de här frågorna längre fram om Sverigedemokraterna ska fortsätta att ingå i ett regeringsunderlag till höger.

Fru talman! När ett EU-land förbjuder pride förbjuder man inte bara ett evenemang. Det inledde jag med att säga. Man förbjuder människor att synas, att höras och att finnas. Vi i Sverige har ett ansvar att agera och att reflektera, för vi får inte tro att våra rättigheter är orubbliga. De måste försvaras varje dag, i varje beslut och i varje allians.

Sverige är och har varit ett föregångsland för hbtqi-rättigheter. Det ska vi fortsätta vara. Den visionen delar jag med utrikesministern. Det kräver att vi inte bara talar utan också agerar.

Fru talman! Jag ställde den här interpellationen mot bakgrund av att Stockholm Prides ordförande hörde av sig och kände en stark oro för förbudet mot Budapest Pride. Men det finns också en oro bland många hbtqi-

personer här hemma. Den ska vi ta på allvar, och detta ska vi samverka kring, för att stå upp för alla människors lika värde.
(Applåder)

Prot. 2024/25:100
11 april

Svar på
interpellationer

Anf. 66 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Jag tror att jag och Johan Büser är väldigt eniga i vårt engagemang. Jag jobbar gärna i armkrok med Johan Büser i de här frågorna, för de är så viktiga. Regeringen har också ett brett engagemang, vilket jag har framhållit.

I januari presenterade vi en ny handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter, som heter *Stolt och trygg*. Den syftar till att ytterligare förstärka arbetet på området genom att konsolidera, komplettera och kraftsamla. I det ingår förstås även regeringens internationella arbete med dessa frågor.

Det är precis som Johan Büser säger. Vi måste jobba i Sverige på en rad olika områden för att varje dag vinna dessa rättigheter, också internationellt. Alla ska kunna älska vem man vill och vara vem man vill utan någon som helst rädsla för repressalier.

Sverige kommer även fortsättningsvis att ta alla tillfällen i akt att stå upp för hbtqi-personers fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter i Sverige, Ungern, övriga EU och på andra ställen i världen. Jag vill tacka för en väldigt viktig interpellation och ser fram emot att återkomma till de här viktiga frågorna.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 12 Svar på interpellation 2024/25:563 om justitieministerns kännedom om det som föranlett åtal mot en nära medarbetare till statsministern

Anf. 67 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Patrik Björck har ställt ett antal frågor till mig som rör den före detta nationella säkerhetsrådgivaren. Frågorna gäller när jag fick kännedom om olika händelser och om jag inom mitt ansvarsområde hade förtroende för honom.

Jag har inte fått någon särskild information om det som lyfts fram i interpellationen utan har fått kännedom om detta via den allmänna nyhetsrapporteringen.

Frågan om förtroende är inte längre aktuell eftersom den tidigare nationella säkerhetsrådgivaren har lämnat sin anställning.

Anf. 68 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! ”Justitieministerns kännedom om det som föranlett åtal mot en nära medarbetare till statsministern” är rubriken på den här interpellationen. Jag har ställt den till justitieministern, för förra gången det var en interpellationsdebatt i ärendet var frågan ställd till statsministern. Då kom justitieministern och svarade på frågor som var ställda till statsministern.

Nu blir det mycket lättare för justitieministern, hoppas jag. Nu behöver ju inte justitieministern svara på frågor som är ställda till statsministern utan på frågor ställda till justitieministern. Jag utgår från att det då kommer att bli enklare för justitieministern att svara.

Fru talman! En fördel med den förra interpellationsdebatten var att jag och justitieministern då kom överens om att det inte fanns några som helst rättsliga hinder för justitieministern att svara på de här frågorna. Det var ju bra.

Under den förra interpellationsdebatten hade jag bara en svag aning om huruvida justitieministern i sitt cv hade någon form av juridikutbildning. Jag har nu gått igenom justitieministerns cv och kunnat konstatera att justitieministern har en juridikutbildning. Det är bra. Men då skulle man ju också ha kunnat förvänta sig svar.

KU-anmälningar och rättsprocesser hindrar inte justitieministern att svara på rimliga frågor från riksdagsledamöter, som utövar den kontrollmakt som är ett av riksdagens viktiga uppdrag. Vi ska helt enkelt se till att regeringen sköter sig, är regeringsduglig och följer lag och rätt. Det är ett av riksdagens viktiga uppdrag.

Jag ställer frågor till justitieministern och vill gärna ha svar.

Den första frågan är om ministern har fått information om de olika säkerhetsproblemen knutna till Henrik Landerholm.

Den andra frågan gäller att statsministern tidigare har berättat att han har fått information om de bortslarvade hemliga handlingarna. När fick justitieministern den informationen?

Den tredje frågan är om ministern hade full kännedom om Landerholms misstag när statsministern gjorde bedömningen att dessa allvarliga misstag inte skulle polisanmälas.

Den fjärde frågan är om ministern inom sitt ansvarsområde hade förtroende för Henrik Landerholm.

Svaret vi fick var att ministern inte fick någon information utom via allmän nyhetsrapportering om de här frågorna. Då känner jag mig väldigt orolig som folkvald företrädare, som ska upprätthålla kontrollmakten över regeringen. Vi har alltså en justitieminister som inte fick någon information om en allvarlig säkerhetsläcka i regeringen och som bara fick information via allmän nyhetsrapportering om något som allvarligt skadade den svenska regeringen och Sverige som land. Den enda information justitieministern, som sitter i regeringen, fick kom från allmän nyhetsrapportering. Det är naturligtvis oerhört allvarligt i sig.

Dessutom kom justitieministern hit och svarade på frågor ställda till statsministern i ett ärende om statsministerns tjänsteutövning utan att ha skaffat sig någon som helst information utöver den som framgår av allmän nyhetsrapportering. Även det, fru talman, är väldigt allvarligt. Det är respektlöst mot riksdagen som institution. Det är respektlöst mot de lagar och regler som styr vår demokrati. Jag hade faktiskt förväntat mig lite mer av justitieministern.

Anf. 69 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Tack, ledamoten, för möjligheten att återigen diskutera dessa frågor här i kammaren!

En central fråga som ju ställs i interpellationen är vid vilken tidpunkt jag fick kännedom om de omständigheter som berörs. De lyftes även fram i en tidigare interpellation till statsministern, som jag mycket riktigt var här och besvarade.

Det raka svaret på frågan är att kännedom om händelserna – Henrik Landerholm tog själv proaktivt upp en del av dem – fick jag i samband med nyhetsrapporteringen om detta. Sedan är det klart att jag också har fått kännedom om att frågorna har handlagts av säkerhetsavdelningen på Regeringskansliet. De har bedömt de frågor som aktualiseras med anledning av detta.

Jag vill ändå komma tillbaka en av grundfrågorna i interpellationen, som gäller om jag har haft något slags förhandsinformation. Det är väl ändå det som ligger bakom frågan om tidpunkten? Det har jag inte haft. Däremot är det klart att när frågorna aktualiserats har jag, som andra, fått information om hur frågorna hanterats i Regeringskansliet. Det svaret är välkänt vid den här tidpunkten. Frågorna hanterades av säkerhetsavdelningen på Regeringskansliet.

Säkerhetsrådgivaren var dessutom en tjänsteman anställd inom Statsrådsberedningen, inte Justitiedepartementet. Att frågan hanteras i Statsrådsberedningen tycker jag i grund och botten är mycket rimligt.

Vad gäller förtroendefrågorna finns det väl också ett ganska naturligt svar, eftersom det inte handlade om en tjänsteman som jag var chef för. Det var inte en tjänsteman som jag hade ansvar för på departementet som jag är chef för. Dessutom har tjänstemannen avslutat sin tjänst i Regeringskansliet. Därför menar jag att förtroendefrågor i den bemärkelsen är överspelade.

Om Patrik Björck däremot undrar hur samarbetet med den nationella säkerhetsrådgivaren fungerade inom mina ansvarsområden under den tid då han hade sin funktion är svaret att det fungerade alldeles utmärkt.

Bakgrunden till interpellationen är väl i grund och botten en annan. Förtroendefrågor i största allmänhet är överspelade eftersom vederbörande inte längre är anställd i Regeringskansliet.

Låt mig få gå tillbaka till de något svepande påståendena om rättslig grund och det ena med det tredje. Jag har själv aldrig anfört några rättsliga grunder till grund för vilka frågor jag besvarar eller inte. Det som lite grann rörde upp känslorna hos interpellanten förra gången var, som jag förstår det, det faktum att jag i mitt svar upplyste, vilket inte är särskilt udda, om att det pågår en rättslig prövning av fallet. Även konstitutionsutskottet prövar frågan. Det här sa jag upplysningsvis, och det får man väl ändå säga är fakta som är svåra att säga emot.

Mot den bakgrunden har jag förstås svarat på frågor både förra gången jag var här och nu. Om Patrik Björck inte är nöjd med svaren är en annan femma. Men det är klart att jag svarar på frågorna.

Anf. 70 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för att jag nu sakta men säkert börjar få svar på mina frågor.

Justitieministern har haft ett utmärkt fungerande samarbete med säkerhetsrådgivaren. Det har jag fått svar på nu. Det fick jag inte veta av det skriftliga svaret. Jag har också fått svar på att justitieministern har fått kännedom om och har blivit upplyst i ärendet av Regeringskansliet. Det fick

jag inte svar på i det skriftliga svaret. Det kommer alltså sakta men säkert, lite bit för bit, här.

Sedan kommer några märkliga påståenden från justitieministern, fru talman. Han säger att frågorna hanteras i Statsrådsberedningen och inte på Justitiedepartementet och att han inte är chef för personen i fråga. Men jag ställde ursprungligen frågor till statsministern just för att frågorna hade hanterats i Statsrådsberedningen och för att han var chef för säkerhetsrådgivaren. Statsministern skickade då hit justitieministern utan någon information, kunskap eller beredning i ärendet.

Det är förhållningssättet till riksdagen som är det märkliga. Att komma hit och säga ”jag kan inte svara på frågorna för jag är inte chef för den här personen, det här är inte berett på mitt departement och jag har inte blivit informerad i frågorna” är inte seriöst, fru talman.

Sedan har vi uttalandet om huruvida frågan om förtroende är aktuell eller inte. Jag påstår att frågan är väldigt viktig för att kunna bedöma regeringsdugligheten. Det är ju det riksdagen gör genom sin kontrollmakt över regeringen. Det är dessutom inte särskilt viktigt om statsrådet tycker att de frågor som riksdagsledamöter ställer är bra eller dåliga. Det avgör inte statsrådet. Statsråd väljer inte vilka frågor de får i Sveriges riksdag, utan de förväntas svara på de frågor som ledamöterna ställer.

Jag vill gärna korrigera justitieministern lite. Som tur var hade jag med mig protokollet från vår förra debatt. Justitieministern säger att han inte på något sätt har hänvisat till några rättsliga problem med att svara på frågor. Låt mig läsa högt ur riksdagsprotokollet, där justitieminister Gunnar Strömmer sa följande: ”Jag konstaterar inledningsvis att det för närvarande pågår en rättslig process gällande detta. Jag kan inte föregripa den processen och kan därför inte heller uttala mig närmare om ett antal av de frågor som ställts. Jag kan också konstatera att en granskning av detta därefter kommer att genomföras av riksdagens konstitutionsutskott.”

Det är väldigt, väldigt svårt, fru talman, att tolka det på något annat sätt än att justitieministern, på samma sätt som statsministern, försöker gömma sig bakom att det pågår en rättsprocess när justitieministern står här och ska svara på frågor från oss riksdagsledamöter. Det här var ett direkt citat från riksdagsprotokollet. Riksdagsprotokollet är offentligt, så alla som lyssnar på debatten kan konstatera om det är jag eller justitieministern som har rätt. Detta kan vi lämna därhän.

Varför är det så viktigt för oss att lista ut vad som har hänt under regeringssammanträdena och hur man har pratat med varandra om denna oerhört viktiga fråga? En fråga som omedelbart leder till att säkerhetsrådgivaren måste avgå, till att en förundersökning inleds och till att ett åtal väcks är det ju inte en fråga vilken som helst. Det här ska alltså vara något som enbart har skötts på tjänstemannanivå och som regeringen inte över huvud taget har diskuterat eller pratat om.

Är regeringen helt ovetande om att svensk säkerhet håller på att torpederas? Om det är så skapar det en väldig olustkänsla. Nu tror jag visserligen att både justitieministern och statsministern har större kunskap om detta än vad de medger här i kammaren. Men att inte svara korrekt på frågor är ju heller inte bra.

Anf. 71 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Nej, jag värderar naturligtvis inte de frågor som ställs av riksdagsledamöter, oavsett om de ställs av Patrik Björck eller någon annan. Det är det första.

För det andra besvarar jag dem efter bästa förmåga.

För det tredje gällde det förtroendefrågan. Nu ställdes den här frågan till mig och gällde mitt förtroende. Då är det inte orimligt att jag förhåller mig till olika omständigheter som är relevanta för den fråga som är ställd till mig i dag, och det har jag också gjort.

Sedan var det fråga om den rättsliga grunden. Om ord ska ha en viss precision, som det heter – och de har som regel en viss precis betydelse – tycker jag inte att det är särskilt konstigt att i mitt svar upplysa om att det pågår en rättslig prövning. Det gjorde jag inte i det här svaret utan i den föregående debatten.

Jag tycker heller inte att det känns särskilt spektakulärt att det är på det sättet man genom årens lopp har förhållit sig till konstitutionsutskottets olika granskningar och att man också kan läsa ut en rekommendation om en viss återhållsamhet hos statsråd i relation till omständigheter som är föremål för rättsliga prövningar. Jag tror till och med att det är så att man om man bläddrar bakåt i tiden kan hitta en justitieminister under vilken alla relevanta myndigheter sorteras – i detta fall en åklagarkammare som hanterar åtalet och så småningom de domstolar som ska pröva frågorna – som också iakttagit en extra stor återhållsamhet i förhållande till frågorna, vilket inte är orimligt. Dessutom har konstitutionsutskottet pausat sin prövning av ärendet med hänvisning till den rättsliga prövningen.

Jag vill understryka att jag inte har hävdats att det är omöjligt för mig att svara på ett antal av de frågor som har aktualiserats vare sig i dag eller tidigare. Med anledning av det tycker jag att en viss återhållsamhet är på sin plats.

Vad gäller KU snurrade Patrik Björck och ytterligare en ledamot i kam-maren som deltog i debatten runt frågan förra gången vi sågs. Med anled-ning av det och även det som lästes innantill vill jag understryka att jag inte med hänvisning till den pågående KU-prövningen menade att jag inte kunde svara på frågor. Jag konstaterade bara, vilket är en realitet, att flera av de frågor som aktualiserades, i synnerhet i det förra meningsutbytet, också är föremål för konstitutionsutskottets prövning.

Jag svarade på flera frågor då, och jag svarar på flera frågor i dag. Det gör jag för att frågorna är ställda, och jag svarar på dem efter bästa för-måga.

Anf. 72 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! Vi kan konstatera att vi återigen verkar vara överens om det inte finns några hinder för justitieministern att svara på frågorna. Då svarar alltså inte justitieministern på frågorna för att han inte kan svara på dem. Det innebär att justitieministern som ansvarig här – regeringen är ju kollektivt ansvarig för sitt arbete – och också ansvarig för statsministerns tjänsteutövning, eftersom justitieministern kommer hit och svarar på frågor som är ställda till statsministern, alltså inte är informerad om dessa jätteviktiga frågor.

Han har ingen som helst aning om att svensk säkerhet är torpederad. Statsministern har ingen aning. Justitieministern har ingen aning. Det här får bara fortgå. Sedan är det plötsligt en journalist som får reda på detta. I denna situation uppdagas att dessa frågor inte registrerats på Regeringskansliet. Allt har skötts vind för våg i ett par år innan medierna gör sitt jobb. De gör det jobb som justitieministern eller statsministern kanske borde ha gjort. De borde ha haft ordning och reda på sitt fögderi och hållit ordning på regeringen.

Nu befinner sig Sverige dessutom i ett oerhört allvarligt säkerhetspolitiskt läge. Då kan man inte bara säga: "Det här var inget viktigt. Det var inget jag borde ha känt till." Justitieministern eller statsministern hade åtminstone kunnat säga att det var väldigt tråkigt att de inte kunde svara på frågorna, eftersom de borde ha kunnat svara på dem. Det är ganska självklart att det här är frågor som de borde ha haft kännedom om.

Nu vet vi att varken justitieministern eller statsministern hade någon som helst kännedom om det allvarliga läget. Det är allvarligt.

Anf. 73 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Det är helt riktigt att vi befinner oss i ett allvarligt säkerhetsläge. Möjligtvis är också de frågor vi diskuterar av den karaktären att de förtjänar att behandlas med ett visst allvar. Utan att gå in på alla enskildheter i de inlägg som Patrik Björck har gjort här kan sägas att varje enskild del kanske inte svarar upp till den precision som frågornas allvar förtjänar.

Patrik Björck lägger också ganska många ord i min mun, som att detta skulle vara oviktigt eller sakna betydelse, vilket jag naturligtvis aldrig har påstått. Det är en realitet att de omständigheter och händelser vi talar om har varit föremål för förundersökning och att det har väckts ett åtal. Detta understryker naturligtvis att de frågor vi talar om inte på något sätt är oviktiga, och det har jag heller aldrig påstått.

Vad gäller de pågående rättsliga prövningarna i det här fallet, och för den delen andra pågående rättsliga prövningar, finns det naturligtvis inget absolut förbud i regeringsformen mot att uttala sig om enskilda pågående ärenden. Men detta skiljer sig inte från andra pågående rättsfall. För den som läser konstitutionsutskottets granskningar på detta område är det uppenbart att statsråd förväntas iakta en återhållsamhet i förhållande till pågående rättsliga prövningar. I det avseendet skiljer sig inte det här fallet, i alla fall inte när det gäller min tjänsteutövning, från hur jag har hanterat snart sagt alla andra pågående rättsfall. Man håller sig på lämpligt avstånd för att inte yttra sig över omständigheter som är föremål för rättslig prövning.

Vad gäller konstitutionsutskottet konstaterar jag att de frågor vi nu diskuterar kommer att bli föremål för en granskning och en prövning av utskottet. Jag har aldrig någonsin, vare sig i dag eller tidigare, påstått att den granskningen förhindrar mig att stå här i kammaren eller svara på frågor som ställs här. Sedan är det en annan femma om ledamoten inte är nöjd med mina svar. Men jag har svarat på de frågor som har ställts i dag, och det har jag gjort med glädje.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Anf. 74 Statsrådet NINA LARSSON (L):

Fru talman! Marie Olsson har frågat finansministern vilka åtgärder hon anser är mest prioriterade framgent för att bekämpa arbetslivskriminaliteten. Vidare har hon frågat finansministern hur hon ser på att arbetslivskriminaliteten ökar samtidigt som antalet kontroller utförda av Skatteverket stadigt går nedåt. Interpellationen har överlämnats till jämställdhets- och arbetslivsministern, och därför står jag här.

Jag vill inleda med att tacka Marie Olsson för angelägna frågor. Arbetslivskriminaliteten utgör ett hot mot svenska företag, anställda, utsatta arbetstagare och samhället i stort. Den skapar stort lidande för den enskilde och stor otrygghet på arbetsmarknaden, snedvrider konkurrensen och bidrar till den kriminella ekonomin.

Regeringen har förlängt och förstärkt uppdraget om varaktig myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet. Uppdraget gäller till och med 2026. De nio myndigheterna, varav en är Skatteverket, ska under samma tid fortsätta att brett bedriva och utveckla arbetet mot arbetslivskriminalitet och arbetet vid arbetslivskriminalitetscentren, utifrån respektive myndighets kompetensområde.

I den årliga återsrapporteringen om uppdraget att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan redovisas att de myndighetsgemensamma kontrollerna ökade under 2024. Detta har resulterat i fler identifierade brott och betydande ekonomiska återkrav – flera miljoner kronor har krävts tillbaka. Skatteverket redovisar bland annat i rapporten att de besökte fler företag och att antalet kontroller av personalliggare och kassaregister ökade i förhållande till föregående år.

I budgetpropositionen för 2025 tillförde regeringen 100 miljoner för myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet, och satsningar har även gjorts för att stärka rättsväsendet och Skatteverket. Regeringen har också vidtagit åtgärder för att underlätta informationsöverföring mellan myndigheter.

I juli 2024 trädde en ny lag om uppgiftsskyldighet i kraft. Det handlar om att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet.

Myndigheternas samarbete inom myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet ska utvecklas för att slå hårdare mot den kriminella ekonomin, organiserad brottslighet i företagsmiljö, människohandel, människosmuggling och människoexploatering i arbete. Genom att slå mot möjligheterna att berika sig ekonomiskt på kriminalitet kan samhället minska drivkrafterna att ägna sig åt brottslighet och motverka att brottsvinster bygger upp ännu starkare och mer välorganiserade kriminella verksamheter. Regeringen fortsätter att arbeta för att strypa den kriminella ekonomin och öka tryggheten i samhället.

Anf. 75 MARIE OLSSON (S):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka statsrådet för svaret på interpellationen och också hälsa statsrådet välkommen till det här forumet för vad jag förstår är hennes första interpellationsdebatt som statsråd. Detta

forum är oerhört viktigt för oss som riksdagsledamöter, som en del av vår kontrollmakt.

Interpellationen ställdes till finansministern eftersom den till stor del handlar om Skatteverket. Skatteverket är finansministerns ansvar, inte jämställdhets- och arbetsmarknadsministerns. Finansministern valde att inte komma hit och svara på frågorna, vilket jag beklagar.

Det händer tyvärr oss riksdagsledamöter att vissa ministrar, även statsministern, väljer att skicka fram andra statsråd än det statsråd som frågan är ställd till. Detta försvårar våra möjligheter som riksdagsledamöter att utöva den kontrollmakt som vi har rätt till. Observera att detta inte är kritik mot det statsråd som är här i dag för att svara på frågorna.

Arbetslivskriminaliteten skördar nya offer hela tiden – offren är många och av olika sort. Det handlar om människor som far illa, seriösa företag som går omkull och offentliga verksamheter som dräneras på resurser.

Skatteverket ska stå i frontlinjen när det gäller att bekämpa arbetslivskriminaliteten. Flera av regeringens statsråd framhåller att det är prioriterat för regeringen att bekämpa arbetslivskriminalitet och att Skatteverket har fått mer resurser och bättre verktyg för att intensifiera arbetet.

Ett sätt att tydligt öka trycket på oseriösa företag som hotar en sund konkurrens är att genomföra fler kontroller. Ändå har antalet kontroller som Skatteverket genomför stadigt gått ned de senaste åren.

Statsrådet skriver i sitt svar att de myndighetsgemensamma kontrollerna har ökat – men från vilka nivåer? Skatteverkets kontroller minskade från 13 964 år 2018 till 3 449 år 2023. Ökningen har alltså skett från oerhört låga nivåer.

Fru talman! Det har ställts en skriftlig fråga till finansministern på samma tema, nämligen vilka åtgärder finansministern, som är ansvarig för Skatteverket, avser att vidta för att stärka Skatteverkets arbete med revisioner och granskningar. I svaret från finansministern verkar hon ganska nöjd med Skatteverkets arbete med kontroller; hon menar att de är färre men att kontrollverktygen används mer effektivt. Finansministern framför, precis som statsrådet, även att regeringen har gett Skatteverket utökad budget.

Jag tror att alla förstår att ett minskat antal kontroller leder till att fler oseriösa företag kommer undan med sin kriminalitet. Detta konstateras i Statens offentliga utredningar 2024:61, där det tydligt står: ”Hur regelverket tillämpas i praktiken är avgörande för hur effektivt det är. För att regelverket ska fungera effektivt krävs att kontrollbesök faktiskt genomförs i berörda verksamheter i betydande omfattning.” Notera skrivningen ”i betydande omfattning”. Det sker tyvärr inga kontroller i betydande omfattning nu.

Dessutom är vi alla väl medvetna om den stora neddragning som regeringen tidigare har genomfört när det gäller Skatteverket. När statsrådet och även finansministern svarar att budgeten har utökats är det efter kraftiga nedskärningar. De tillskott som har tillkommit under 2024 och 2025 kompenserar långt ifrån de besparingar som har gjorts sedan tidigare.

Skatteverket konstaterar i sitt budgetunderlag att man närmar sig kontrollnivåer som är ohållbart låga, vilket ger fuskare spelrum. Min fråga till statsrådet blir då om regeringen trots allt detta är nöjd med antalet kontroller.

Anf. 76 Statsrådet NINA LARSSON (L):

Fru talman! Detta med arbetslivskriminalitet går in i flera politikområden och hamnar i stor utsträckning på min ministerportfölj. Det är också frågor där jag och mina medarbetare och kollegor samarbetar mycket med de andra departementen.

Regeringen har i förlängningen av det myndighetsgemensamma uppdraget mot arbetslivskriminalitet betonat att det är särskilt angeläget att bekämpa komplexa reformer av arbetslivskriminalitet, precis som frågeställaren var inne på och hade fått tidigare svar om. För att komma åt den här typen av komplex verksamhet är det viktigt med högkvalitativa kontroller.

Skatteverket har prioriterat att kontrollerna riktas in mot de mest allvarliga skatteundandragandena och den mer komplexa arbetslivskriminaliteten. I stället för kontrollbesök avseende personalliggare har myndigheten prioriterat att till exempel göra fler så kallade skrivbordsutredningar och öka kontrollen av F-skatt och företagsregistrering. Skatteverket har agerat för att möta mer komplexa samhällsutmaningar för att motverka den kriminella ekonomin och förhindra att företag används som brottsverktyg.

Jag kan också rekommendera en läsning av årsrapporten om myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet för 2024 som nyligen lämnats över till regeringen. Rapporten ger en bild av hur Skatteverkets och de övriga myndigheternas samverkan och kontrollverksamhet har utvecklats i positiv riktning.

Den nya lagstiftningen om att riva sekretesshinder mellan myndigheterna, som regeringen har tagit initiativ till, har särskilt lyfts fram av Skatteverket som ett viktigt sätt att bekämpa arbetslivskriminaliteten mer effektivt.

Regeringen har också, som jag var inne på tidigare, förlängt uppdraget till de nio myndigheterna om a-krimcenter och om varaktig myndighetssamverkan till utgången av 2026. Skatteverket är en aktiv deltagare i det myndighetssamarbetet. Myndighetssamarbetet har också pågått sedan 2018 och startades av den tidigare regeringen. Men regeringen har också satsat 100 miljoner på arbete mot arbetslivskriminalitet i budgetpropositionen för 2025. Skatteverket och rättsväsendet har utöver detta också fått ökade resurser.

Anf. 77 MARIE OLSSON (S):

Fru talman! Delegationen mot arbetslivskriminalitet skriver i sitt slutbetänkande under rubriken Kontroller och tillsyn: ”Även om det alltså kan finnas anledning att göra vissa justeringar och översyner när det gäller myndigheternas verktyg vill delegationen redan här understryka att det också är centralt att de verktyg som finns faktiskt används på ett effektivt sätt. I viss utsträckning handlar det om att tillräckliga resurser läggs på exempelvis kontroll- och tillsynsarbete.”

Vi har nu alltså två utredningar som poängterar vikten av kontroller för att komma åt arbetslivskriminaliteten. Det är anmärkningsvärt att regeringen då framstår som ganska nöjd med antalet kontroller och kontrollverksamheten när arbetslivskriminaliteten faktiskt hela tiden växer.

Regeringen pratar mycket om organiserad brottslighet och gängkriminalitet, men när det gäller att ta krafttag mot kriminaliteten på arbetsmarknaden händer det inte tillräckligt mycket. Det finns utredningar. Det finns

bra förslag som skulle kunna komma åt arbetslivskriminaliteten i betydligt högre grad. Varför använder inte regeringen de här utredningarna och förslagen och ser till att det blir verkstad och ordning och reda på arbetsmarknaden?

Arbetslivskriminalitet är en viktig inkomstkälla för aktörer inom organiserad brottslighet. Det vet vi. Genom att bland annat utnyttja underbetalda utländska arbetstagare och svart arbetskraft dumpar man priserna. Det innebär att vi har både många människor som far illa och seriösa företag som inte kan konkurrera.

Vi vet sedan tidigare att vissa branscher är mer utsatta än andra. Det gäller näringsgrenar som bygg, restaurang, transport, kroppsvård, städning och vissa delar av de gröna näringarna. Skulle Skatteverket ha möjlighet att öka antalet kontroller inom just de här branscherna skulle vi komma åt en betydligt större del av arbetslivskriminaliteten.

Statsrådet tog upp 2024 års rapport från Myndigheter i samverkan mot den organiserade brottsligheten. I den beskrivs vilka av de deltagande myndigheterna som varit särskilt aktiva under 2024 i arbetet mot den organiserade brottsligheten, där arbetslivskriminaliteten är en del. I rapporten räknar man upp Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Tullverket och Ekobrottsmyndigheten. Skatteverket, som ska vara i frontlinjen när det gäller att bekämpa arbetslivskriminalitet, finns tyvärr inte med i den uppräknningen.

Regeringen har alltså minst två utredningar, Skatteverkets eget budgetunderlag och rapporten från Myndigheter i samverkan att utgå från i det fortsatta arbetet. Utifrån dem kan jag inte dra några andra slutsatser än att det behövs betydligt fler kontroller från Skatteverkets sida. Jag finner det märkligt att inte statsrådet och regeringen delar den bedömningen. Åtminstone har man inte i något av svaren framfört att man anser det vara ett problem att det utförs så få kontroller. Detta får mig att tvivla lite på hur allvarliga regeringens ansträngningar är när det gäller att komma åt arbetslivskriminaliteten.

Utifrån detta vill jag fråga statsrådet: Vilka konkreta åtgärder tänker regeringen vidta för att det inte bara ska vara en läpparnas bekännelse utan visa att man menar allvar med att motverka arbetslivskriminaliteten och få bort utnyttjande av människor, människohandel och oseriösa företag från arbetsmarknaden? Hur ska regeringen säkerställa att kontrollerna blir betydligt fler och att de blir ett effektivt verktyg för att motverka arbetslivskriminaliteten? De skulle ju kunna vara det.

Anf. 78 Statsrådet NINA LARSSON (L):

Fru talman! Jag tror att det är viktigt att diskussionen om Skatteverkets kontroller inte fokuserar enbart på det kvantitativa, antalet kontroller, utan även på att mer komplexa kontroller utförs, alltså de kvalitativa delarna. Detta var också en viktig aspekt i regeringsuppdraget om förlängningen av myndigheternas uppdrag.

Kontrollbesök är ett begrepp som florerar. Det omfattar två saker: kontroll av kassaregister och kontroll av personalliggare på plats i företagens lokaler. Kontrollbesök är alltså ett av flera verktyg i Skatteverkets verktygslåda.

Skatteverket redovisade att skrivbordsutredningarna mot företag hade mer än fördubblats under 2024. Återkallelser av F-skatt, kontroller av ny-startade företag och anmälningar om felaktiga utbetalningar som följd av kontroll samt återkrav som gäller rut, rot och avdrag för grön teknik har ökat under 2024.

I 2022 års skatteförfarandeutredning lämnades flera förslag om att effektivisera och stärka Skatteverkets kontrollmöjligheter inom rot- och rutsystemen och systemen med personalliggare. Det handlar bland annat om utökade kontrollverktyg för Skatteverket, exempelvis tredjemansförelägganden vid granskning av rot- och rutbetalningar och ett utökat användningsområde för uppgifter i personalliggarna. Betänkandet har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Inom ett flertal områden har Skatteverkets kontroller ökat. Skatteverket hade under 2024 fokus på att anmäla brott, vilket medförde att antalet brottsanmälningar ökade. Också anmälningarna om felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen som en följd av kontroll ökade liksom återkrav av rut, rot och avdrag för grön teknik.

Den här regeringen kraftsamlar för att strypa den kriminella ekonomin och stoppa företag som utnyttjas för kriminella syften. Med bättre F-skattkontroller motverkas att företag används som ett verktyg för den kriminella ekonomin.

Det är viktigt att endast seriösa företag är godkända för F-skatt. Skatteverket har prioriterat kontroll av F-skatt och företagsregistrering. Det är också en positiv riktning. Återkallelserna av F-skatt ökade, liksom kontrollerna av nyregistrerade företag under 2024.

Anf. 79 MARIE OLSSON (S):

Fru talman! Om regeringen menar allvar med att vilja motverka arbetslivskriminaliteten måste Skatteverkets kontroller öka betydligt. Det finns ingen motsättning mellan kvalitet och kvantitet. Det är via kontrollerna arbetslivskriminaliteten oftast upptäcks. Färre kontroller leder till färre upptäckter – fler kontroller leder till fler upptäckter.

Regeringen har alla möjligheter att ansluta sig till de förslag vi socialdemokrater lägger fram för att motverka arbetslivskriminalitet. Det handlar just om att öka tillsynen av riskbranscher och om att förstärka det myndighetsgemensamma arbetet mot arbetslivskriminalitet ytterligare.

Det handlar om att kunna svartlista företag som fuskar. Det handlar om att se till att sanktionsavgifterna höjs och breddas till fler områden. Det ska kosta att fuska. Det handlar om att motverka fusk och missbruk vid användandet av rut- och rottjänster och lönesubventioner.

Genomförs förslagen från oss socialdemokrater kommer vi att vrida åt kranen och strama åt arbetslivskriminaliteten betydligt mer.

Fru talman! Vi socialdemokrater är långtifrån nöjda. Vi är inte nöjda förrän vartenda oseriöst företag är borta från arbetsmarknaden. Vi är inte nöjda förrän varenda arbetstagare på arbetsmarknaden har löner enligt kollektivavtal. Vi är inte nöjda förrän varenda arbetstagare har drägliga arbetsförhållanden och en arbetsmiljö som gör att man inre riskerar att skadas eller dö på jobbet. Vi är inte nöjda förrän vi inte längre har arbetskraft som utnyttjas och kommer hit via människohandlare.

Vi är inte så nöjda som regeringen är, och vi är inte nöjda med regeringens arbete med att motverka arbetslivskriminalitet. Vi socialdemokra-

ter är inte nöjda förrän vi har fått ordning och reda på svensk arbetsmarknad.

(Applåder)

Anf. 80 Statsrådet NINA LARSSON (L):

Fru talman! Arbetslivskriminalitet rör många samhällsområden och består ofta av komplexa upplägg med kopplingar till organiserad brottslighet och välfärdsbrott. Delegationen mot arbetslivskriminalitet har tagit fram ett mycket omfattande kunskapsunderlag, som sammanfattar fyra års utredningsarbete. Detta betänkande bereds också i Regeringskansliet för närvarande.

Den operativa myndighetssamverkan är en viktig framgångsfaktor i arbetet mot arbetslivskriminalitet, och de så kallade a-krimcenter som finns på plats på sju svenska orter är navet i den verksamheten. Arbetet samordnas av Arbetsmiljöverket, och Skatteverket deltar aktivt i detta.

Regeringen har förlängt uppdraget till den 31 december 2026, som jag var inne på.

I årsrapporten för 2024, som presenterades, ges en positiv bild av myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet. Bilden som ges av myndigheterna är att det krävs ett uthålligt, kunskapsbaserat och engagerat arbete av de operativt samverkande myndigheterna, arbetsmarknadens parter och många andra.

Jag vill avsluta med att tacka för det engagemang som frågeställaren Marie Olsson uppvisar i de här frågorna. Det är otroligt viktigt att vi på bred front och över alla nivåer verkligen jobbar engagerat för att komma åt arbetslivskriminaliteten.

Den här regeringen har ökat resurserna, stärkt de legala möjligheterna och fokuserat på högkvalitativa kontroller. Det tror jag är en väldigt viktig framgångsfaktor framåt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 14 Svar på interpellation 2024/25:573 om oskäligen sekretessavtal för anställda

Anf. 81 Statsrådet NINA LARSSON (L):

Fru talman! Adrian Magnusson har frågat det tidigare statsrådet Paulina Brandberg hur hon och regeringen ser på användandet av sekretessavtal i branscher såsom restaurangbranschen. Han har vidare frågat om hon och regeringen är beredda att vidta några åtgärder för att minska förekomsten av oskäligen sekretessavtal på svensk arbetsmarknad. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det numera är jag som ska besvara denna interpellation.

Inledningsvis vill jag tacka Adrian Magnusson för frågan. Jag delar verkligen hans engagemang för ett bra arbetsliv och en god arbetsmiljö och särskilt för arbetsplatser där det är vanligt att unga har sin första anställning.

Reglering om arbets- och anställningsvillkor på svensk arbetsmarknad finns i arbetsrättslig lagstiftning och kollektivavtal. En arbetstagare har un-

der sin anställning en lojalitetsplikt i förhållande till sin arbetsgivare. När det kommer till att avtala om tystnadsplikt eller att träffa så kallade sekretessavtal sätter bland annat avtalsrättsliga regler och principer och allmänna arbetsrättsliga principer gränser för avtalsfriheten. Ytterst kan en domstol i det enskilda fallet pröva om klausuler i ett avtal är oskäligen.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen ger arbetsmarknadens parter – arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer – ett betydande utrymme att utan statlig inblandning reglera bland annat löner och anställningsvillkor i branschanpassade kollektivavtal. Arbetstagarorganisationer kan inför en anställning spela en viktig roll genom att ge råd och stöd till sina medlemmar om de konkreta anställningsvillkor som en arbetsgivare ställer upp för en anställning.

När det gäller rätten för den enskilde att tillhöra och utnyttja medlemskapet i sin arbetstagarorganisation, utan att bli utsatt för påtryckningar eller annan obehörig inblandning av motparten i anställningsförhållandet, är lagstiftningen tydlig. Enligt 8 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet ska föreningsrätten lämnas okränkt.

Jag vill i sammanhanget också lyfta fram att den enskilde har rätt att i ett arbetsrelaterat sammanhang rapportera om missförhållanden enligt vad som anges i den så kallade visselblåslagen, lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden. En rapportering person kan, enligt den lagen, under vissa förutsättningar ha skydd i form av ansvarsfrihet om en tystnadsplikt har åsidosatts.

Anf. 82 ADRIAN MAGNUSSON (S):

Fru talman! Tack till statsrådet Larsson för svaret! Jag får väl ta tillfället i akt och gratulera henne till hennes nya roll som statsråd och välkomna henne hit. Jag kan lova att vi kommer att få anledning att ses här fler gånger. Jag kan försäkra statsrådet om det.

Då lämnar vi de inledande artigheterna och går över till själva interpellationssvaret.

Den här interpellationen har sitt ursprung i de helt hårresande uppgifter om hamburgerkedjan Max som det rapporterades om för ett tag sedan, någon månad sedan. Det var uppgifter om milkshakes som förvarades i skurhinkar, diskmaskiner som innehöll toaletsitsar och mat som låg på värmning i flera timmar – uppgifter som i sig skulle kunna förtjäna en egen interpellation.

Men nu är det inte det vi ska diskutera. I kölvattnet av de här avslöjandena framkom det att alla Maxanställda tvingades skriva på sekretessavtal där det stod att de inte fick berätta något för någon om vad de upplevt på Max. Det fick inte berätta något för någon – någonsin, dessutom. Man kan undra vad som är så hemligt inom en hamburgerkedja att man inte får säga ens ett ord till sin sambo, när man äter middag ihop på kvällen, om vad som hänt på jobbet och att man inte heller får göra det 65 år senare.

Detta är upprörande. Nu utgör inte vi i den här församlingen domstol. Men det låter knappast som ett rimligt sekretessavtal, som skulle hålla i en arbetsrättslig prövning. Det som gör det särskilt upprörande är att den här typen av arbetsgivare ofta är den första arbetsgivaren för unga människor i landet. Det är unga som inte har någon eller som har mycket liten erfarenhet av arbetslivet och som helt enkelt inte vet hur man ska förhålla sig på en arbetsplats eller till en arbetsgivare. Deras första erfarenhet av ar-

betslivet blir alltså att de tvingas skriva på ett avtal som innebär att de inte får prata med någon om sitt arbete.

Det här är enligt min mening ett oerhört försök av en arbetsgivare att utöva väldigt stor makt över sina anställda. Det riskerar att ge en oerhört skev bild av vilken makt en arbetsgivare har över sina anställda. Det är en bild som dessa anställda kanske skulle ha burit med sig hela livet om det här inte hade avslöjats.

Statsrådets svar är väl avvägt. Det är en redogörelse för rättsläget snarare än en inlägga från en politisk företrädare. Så kan det vara. Men den här typen av flagranta övergrepp på arbetsrätten är också en attack på den svenska arbetsmarknadsmodellen. Om en part kliver över alla gränser för vad som anses vara rätt och riktigt har vi i det närmaste en ordning där det är djungelns lag som råder på arbetsmarknaden och inget annat.

Statsrådet kan såklart här i dag inte utgöra domstol. Jag har inte i min fråga krävt att statsrådet ska pröva skäligheten i avtalet, även om min personliga uppfattning är ganska klar. Men det kan inte vara så att lagstifaren, eller för den delen regeringen, varken säger bu eller bä när sådana här förhållanden avslöjas. Det finns alla möjligheter att kraftfullt fördöma den här typen av beteende, åtminstone för att skicka en politisk signal om hur man vill ha det på svensk arbetsmarknad.

En genomgång av gällande lagstiftning är visserligen alltid trevlig, men det är kanske inte det som de unga anställda på Max behöver just nu.

Jag är djupt orolig över att vi ser en trend på svensk arbetsmarknad där arbetsgivare flyttar fram sina positioner och stärker sin makt på de anställdas bekostnad. Det skulle utmana den svenska arbetsmarknadsmodellen å det grövsta om detta accelererar. Vi politiker kan inte, trots den svenska arbetsmarknadsmodellens konstruktion, bara stå vid sidan av och passivt betrakta det.

Tycker statsrådet verkligen att det är rimligt att den här typen av sekretessavtal skrivs inom restaurangbranschen? Om vi ser att den här företeelsen sprider sig, är statsrådet beredd att agera på något vis?

Anf. 83 Statsrådet NINA LARSSON (L):

Fru talman! Som statsråd kan jag inte kommentera förhållanden i enskilda företag. De frågorna får ställas till företagets ledning.

Generellt kan jag säga att arbetsgivare har ett stort ansvar för de avvägningar som behöver ske inför att ett sekretessavtal träffas med arbetstagare och att innehållet i ett sådant avtal inte är oskäligt. Regler om tystnadsplikt och sekretessavtal kan finnas i kollektivavtal och enskilda avtal med arbetstagare. Ytterst kan en domstol pröva om innehållet i ett sekretessavtal är oskäligt.

Avtalsrättsliga regler och principer och även allmänna principer inom arbetsrätten, som god sed på arbetsmarknaden samt visselblåsarlagen, sätter gränser för avtalsfriheten.

Det var väldigt länge sedan, men jag har jobbat på en annan hamburgerkedja i min ungdom, och även där fanns organiserade fackliga företrädare. Det är en diversifierad restaurangbransch som vi ser här.

Jag kan konstatera att enskilda fall kan prövas av domstol, och jag ser fram emot om så sker.

Fru talman! Som jag var inne på i slutet av mitt förra inlägg är det här en trend som sprider sig. I det här fallet pratar vi om sekretessavtal, och med tanke på det som statsrådet sa finns det tyvärr väldigt lite rättspraxis kring just sekretessavtal. Det är en fråga som väldigt sällan har prövats i domstol, kanske för att arbetsgivare historiskt sett har varit ganska försiktiga med att skriva den här typen av sekretessavtal.

Nu har vi i stället en situation där en av landets största hamburgerkedjor skriver det med alla sina anställda inom en bransch som restaurangbranschen, vilket skulle kunna tyda på att vi befinner oss i något slags skifte i synen på vilken makt arbetsgivare anser att de har över sina anställda.

Det förekommer även andra sådana här fenomen. Jag är själv jurist och vet därför att det finns juristbyråer som skriver avtal med väldigt juniora jurister till exempel om att de inte får byta arbetsgivare, något som också har prövats i domstol och inte alltid har bedömts vara riktigt, om man säger så.

Vi ser också en trend att fler arbetsgivare ökar kontrollen över sina anställda till exempel genom att utrusta dem med gps-puckar eller genom att se till att de ska registrera sig väldigt ofta. Vi ska inte diskutera den frågan i dag, men vi har även en utveckling inte minst inom gigekonomin där man ser att anställda övervakas hela tiden.

Det här är alltså en trend, skulle jag vilja påstå, som får dessa yttersta konsekvenser.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen med en ordning där parterna i mångt och mycket gör upp om förhållandena på arbetsmarknaden har tjänat Sverige väl. Jag upplever att statsrådet i sitt svar försvarar denna modell, vilket är välkommet. Jag hade inte förväntat mig någonting annat, men jag välkomnar att statsrådet gör det.

Om situationen är den att en av parterna väldigt aktivt utmanar denna modell och försöker tillskansa sig mycket mer makt finns dock en risk för att arbetsmarknadsmodellen brister. Parterna måste ta sitt ansvar för arbetsmarknadsmodellen, och det gäller även arbetsgiversidan.

Det gäller också att vi politiker är beredda att stå upp för arbetsmarknadsmodellen. Om vi skulle se en situation där arbetsgivare i allt större utsträckning väljer att ta till den här typen av åtgärder eller stärka sin makt måste politiken vara beredd att markera. Det har också gjorts historiskt, bland annat inom gigekonomibranschen, där politiska företrädare har sagt att man tycker att detta är en ovälkommen utveckling.

Något annat som också är intressant i sammanhanget är att vi har en väldigt hög ungdomsarbetslöshet, uppemot 30 procent. I en situation där arbetsgivare använder den här typen av metoder finns det en risk för att alla de rättigheter och metoder som statsrådet räknade upp, till exempel visseblåsarlagen, blir verkningslösa, för vem är beredd att riskera detta när man vet att det står en hel drös med andra människor där ute som är beredda att ta just det jobb man har lyckats få efter ganska mycket möda?

Vi kan såklart säga att man alltid har rätt att prata med facket om man så vill och att det inte finns något sekretessavtal i världen som kan förstöra det, men om man har en situation med väldigt hög arbetslöshet minskar möjligheten att använda det verktyget för landets arbetare.

Jag är djupt bekymrad över utvecklingen, och jag hoppas verkligen att regeringen är beredd att agera om man ser att den här utvecklingen sprider sig. Statsrådet har ytterligare inlägg på sig att utveckla det.

Det vore väldigt olyckligt om vi får en situation på svensk arbetsmarknad där arbetsgivarna flagrant och återkommande utmanar den samförståndsanda som har rått väldigt länge.

(Applåder)

Anf. 85 Statsrådet NINA LARSSON (L):

Fru talman! Arbetsgivare behöver vara tydliga och på ett begripligt sätt förklara vad som gäller inför en anställning, och detta är särskilt viktigt när det handlar om att anställa unga personer. Arbetsgivaren har ett stort ansvar för den intresseavvägning som behöver ske inför att ett avtal med en arbetstagare träffas och för att innehållet i ett sekretessavtal inte är oskäligt.

Jag kan också konstatera att frågan om sekretessavtal är oskäligt i de enskilda fallen kan prövas av domstol. Det är intressant att frågeställaren konstaterar att det saknas rättspraxis inom detta, och det vore också intressant att höra frågeställarens syn på varför det är så.

Regelverket bygger på den svenska arbetsmarknadsmodellen, ett ramverk inom vilket arbetsmarknadens parter har stor frihet att i kollektivavtal reglera de närmare villkoren. Jag vill verkligen försäkra frågeställaren om att det är en modell som jag ställer mig bakom och som vi tillsammans ska värna och fortsätta se till att den frodas.

Jag vill också nämna att Arbetsmiljöverket varje år inspekterar just ungas arbetsplatser. Under 2024 inspekterade Arbetsmiljöverket branscher där det är vanligt att unga arbetstagare mellan 18 och 24 år arbetar. Där ingick restauranger och snabbmatsställen med upp till 50 anställda. Syftet var just att uppmärksamma arbetsgivaren på vikten av att förebygga och minska risker för olyckor och tillbud samt att öka arbetsgivarnas kunskap om deras arbetsmiljöansvar.

Vi inväntar också vad utredningen inför den kommande arbetsmiljöstrategin 2026–2030 kommer fram till. Utredningen ska bland annat analysera genomslaget för den nu gällande arbetsmiljöstrategin och de delmål som finns däri nu. Under delmålet Ett hållbart arbetsliv har Arbetsmiljöverket utfört riktade inspektioner för unga just i arbetslivet. Den utredningen ska redovisas senare i år.

Anf. 86 ADRIAN MAGNUSSON (S):

Fru talman! Inledningsvis: Jag tror att jag nämnde det i mitt inlägg, men jag kan återigen besvara frågan varför jag tror att det inte finns någon praxis kring sekretessavtal. Jag tror att arbetsgivare historiskt sett inte har varit så pigga på att använda sekretessavtal, framför allt inte i den här typen av bransch.

Nu ser vi dock att det sprider sig. Det är inget som jag bara ägnar mig åt anekdotisk bevisföring kring, utan även exempelvis LO-TCO Rättskydd säger att det här sprider sig. Man ser att sekretessavtal förekommer i allt större utsträckning.

Min förhoppning är att arbetstagarorganisationer driver de här fallen där det är möjligt. Min förhoppning är såklart även att arbetsgivare slutar använda sekretessavtal i branscher där det på något sätt kan anses vara

oskäligt, om man nu får uttrycka sig så. Det gäller till exempel restaurangbranschen, skulle jag vilja påstå.

Jag välkomnar att statsrådet pratar med Arbetsmiljöverket. Det är en viktig myndighet som kan göra mycket mer. Det är också en myndighet som har en ganska stor uppgift just nu, med tanke på den utveckling vi ser kring dödsolyckor och skador i arbetslivet. Det finns även ett annat sätt, och det är att uppmana människor att engagera och organisera sig fackligt. Facken kan ju genomföra mycket av det arbete som man ibland vill lägga på Arbetsmiljöverket, och de fackliga företrädarna är dessutom ute i verksamheten dagligen.

Jag lyfte frågan eftersom jag, vilket jag har sagt flera gånger, är djupt bekymrad över att vi har en utveckling på svensk arbetsmarknad där arbetsgivarna vill flytta fram sina positioner och stärka sin makt på vanliga löntagares och arbetares bekostnad. Om det sker i den här typen av branscher är jag orolig att vi kommer att få en ny generation arbetare som är livrädda för att prata med medier eller någon annan om missförhållanden eftersom de tror att det här är gängse ordning. Det är inte gängse ordning, och det borde inte vara någon som tror att det är det. Detta är i stället ett fenomen som jag hoppas att vi inte kommer att få se sprida sig på svensk arbetsmarknad.

Jag tackar statsrådet för den här debatten. Som jag sa i början får vi nog anledning att återkomma i andra debatter – kanske i den här frågan, kanske i andra frågor som rör arbetsmarknaden.
(Applåder)

Anf. 87 Statsrådet NINA LARSSON (L):

Fru talman! Inledningsvis i mitt avslutande inlägg vill jag tacka Adrian Magnusson för frågan. Jag delar verkligen hans engagemang och anser att det här är viktiga frågor. Det är säkerligen någonting som vi får anledning att diskutera vidare.

Adrian tog upp ett enskilt exempel i sin frågeställning. Jag kan inte kommentera enskilda företag. Det är en fråga som kan prövas i domstol.

Jag tror att vi kan komma att se samma utveckling på det här området som gällande mycket annat på vår arbetsmarknad, exempelvis bemanningsbranschen. Den situation som inledningsvis rådde där utvecklades sedan till någonting riktigt bra. Jag ser fram emot att det kan uppstå en utökad rättslig praxis på det här området och att vi då har den att tillgå.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 15 Bordläggning

Följande dokument anmälades och bordlades:

Motioner

med anledning av prop. 2024/25:138 Stärkt konsumentskydd på kreditmarknaden

2024/25:3373 av Martin Ådahl m.fl. (C)

med anledning av skr. 2024/25:121 Nationell strategi för cybersäkerhet 2025–2029

2024/25:3388 av Mikael Larsson och Niels Paarup-Petersen (båda C)

Prot. 2024/25:100
11 april

Svar på
interpellationer

§ 16 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 10 april

2024/25:593 Fängelsestraff för personer med allvarliga psykiska diagnoser

av *Heléne Björklund* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:594 Arbetslösheten i Skåne

av *Adrian Magnusson* (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Mats Persson (L)

2024/25:595 Sjukvårdens administration

av *Anders W Jonsson* (C)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2024/25:596 Risk för högerextrem infiltration av Försvarsmakten och hemvärnet

av *Hanna Westerén* (S)

till försvarsminister Pål Jonson (M)

2024/25:597 Barns rätt även till pappan vid födseln

av *Martina Johansson* (C)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

§ 17 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 10 april

2024/25:1014 Effekter av regeringens biståndspolitik

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1015 Effektivitet och tydliga resultat i biståndet

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1016 Stärkt transparens i biståndet

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1017 Säkerställande av att biståndet når rätt lokala aktörer

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1018 Säkerställande av att klimatbiståndet når de mest utsatta

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1019 Säkerställande av att demokratibiståndet inte nedprioriteras

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1020 Effektivt kärnstöd till multilaterala organisationer

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1021 Säkerställande av ett kunskapsbaserat bistånd

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1022 Samstämmighet i biståndspolitiken

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1023 Regeringens agerande med anledning av USAID:s nedläggning

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1024 Arbetsmiljön på Sida

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1025 Ansvar för det humanitära biståndet

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1026 Försenade biståndsstrategier och planeringsmöjligheterna på Sida

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1027 Åtgärder för att stävja brottslighet mot företag

av *Angelica Lundberg* (SD)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:1028 Resurser för ett växande uppdrag för Länsstyrelsen i Blekinge län

av *Heléne Björklund* (S)

till statsrådet Erik Slottnér (KD)

2024/25:1029 Uppföljning av statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder i förskolan

av *Nima Gholam Ali Pour* (SD)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

2024/25:1030 Vissa marker inom Vindelfjällen

av *Isak From* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:1031 Den civilrättsliga lagstiftningen och hedersvåld

av *Laila Naraghi* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:1032 Processen med Sveriges NBSAP

av *Rebecka Le Moine* (MP)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2024/25:1033 Diskriminering under ramadan

av *Nadja Awad* (V)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

2024/25:1034 Åtgärder för att vända utvecklingen i skolan

av *Joakim Järrebring* (S)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

Prot. 2024/25:100

11 april

2024/25:1035 Genomförandet av EU:s cykeldeklaration

av *Linus Lakso* (MP)
till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2024/25:1036 Nedskärningarna i folkhögskolan och följderna för unga med funktionsnedsättning

av *Nadja Awad* (V)
till utbildningsminister Johan Pehrson (L)

2024/25:1037 Tilläggsdirektiv till utredningen En robust skogspolitik som ser skogen som en resurs

av *Malin Larsson* (S)
till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:1038 Barns rätt till sina föräldrar

av *Martina Johansson* (C)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:1039 Yrkesutbildningar

av *Heléne Björklund* (S)
till arbetsmarknads- och integrationsminister Mats Persson (L)

2024/25:1040 Stöd till civilsamhället

av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1041 Biståndsinsatser i konfliktområden

av *Olle Thorell* (S)
till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:1042 Tillgång till distriktsveterinärer i Halland

av *Christofer Bergenblock* (C)
till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:1043 Rätten till meningsfull fritid för den som uppbär sjuk- eller aktivitetsersättning

av *Nadja Awad* (V)
till statsrådet Anna Tenje (M)

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 13.01.

Sammanträdet leddes
av andre vice talmannen från dess början till och med § 9 anf. 42 (delvis)
och
av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

TUULA ZETTERMAN

/Olof Pilo

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Anmälan om granskningsrapport	1
§ 3 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 4 Svar på interpellation 2024/25:556 om åtgärder mot kriminella aktörers närvaro i välfärden	1
Anf. 1 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	1
Anf. 2 LARS ISACSSON (S).....	2
Anf. 3 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	3
Anf. 4 LARS ISACSSON (S).....	4
Anf. 5 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	5
Anf. 6 LARS ISACSSON (S).....	6
Anf. 7 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	7
§ 5 Svar på interpellation 2024/25:583 om nedläggning av servicekontoret i Kungälv	8
Anf. 8 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	8
Anf. 9 KENNETH G FORSLUND (S)	8
Anf. 10 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	9
Anf. 11 KENNETH G FORSLUND (S)	9
Anf. 12 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	10
Anf. 13 KENNETH G FORSLUND (S)	11
Anf. 14 Statsrådet ERIK SLOTTNER (KD)	12
§ 6 Svar på interpellation 2024/25:553 om initiativ under kooperationens år.....	12
Anf. 15 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	12
Anf. 16 PER-ARNE HÅKANSSON (S)	13
Anf. 17 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	14
Anf. 18 PER-ARNE HÅKANSSON (S)	15
Anf. 19 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	16
Anf. 20 PER-ARNE HÅKANSSON (S)	16
Anf. 21 Energi- och näringsminister EBBA BUSCH (KD)	17
§ 7 Svar på interpellation 2024/25:530 om Sveriges åtaganden till FN och Internationella domstolen.....	17
Anf. 22 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	17
Anf. 23 JOHAN BÜSER (S)	18
Anf. 24 JACOB RISBERG (MP).....	19
Anf. 25 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	20

Anf. 26 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	21
Anf. 27 JOHAN BÜSER (S).....	22
Anf. 28 JACOB RISBERG (MP).....	23
Anf. 29 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	23
Anf. 30 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	24
Anf. 31 JOHAN BÜSER (S).....	25
Anf. 32 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	26
§ 8 Svar på interpellation 2024/25:531 om en demokratisk utveckling i Syrien och skyddet för minoriteter	26
Anf. 33 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	26
Anf. 34 JOHAN BÜSER (S).....	27
Anf. 35 JACOB RISBERG (MP).....	28
Anf. 36 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	29
Anf. 37 JOHAN BÜSER (S).....	29
Anf. 38 JACOB RISBERG (MP).....	30
Anf. 39 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	31
Anf. 40 JOHAN BÜSER (S).....	32
Anf. 41 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	32
§ 9 Svar på interpellation 2024/25:532 om Sveriges stöd för fria och rättssäkra val i Ukraina	33
Anf. 42 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	33
Anf. 43 JOHAN BÜSER (S).....	34
Anf. 44 CARINA ÖDEBRINK (S).....	35
Anf. 45 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	35
Anf. 46 JOHAN BÜSER (S).....	36
Anf. 47 CARINA ÖDEBRINK (S).....	37
Anf. 48 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	37
Anf. 49 JOHAN BÜSER (S).....	38
Anf. 50 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	38
§ 10 Svar på interpellation 2024/25:533 om tre fängslade ukrainska OSSE-anställda	39
Anf. 51 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	39
Anf. 52 CARINA ÖDEBRINK (S).....	39
Anf. 53 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	40
Anf. 54 CARINA ÖDEBRINK (S).....	41

Anf. 55 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	41
Anf. 56 CARINA ÖDEBRINK (S)	42
Anf. 57 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	42
§ 11 Svar på interpellation 2024/25:539 om Budapest Pride	43
Anf. 58 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	43
Anf. 59 JOHAN BÜSER (S)	44
Anf. 60 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	44
Anf. 61 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	45
Anf. 62 JOHAN BÜSER (S)	46
Anf. 63 DANIEL VENCU VELASQUEZ CASTRO (S)	47
Anf. 64 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	47
Anf. 65 JOHAN BÜSER (S)	48
Anf. 66 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M)	49
§ 12 Svar på interpellation 2024/25:563 om justitieministerns kännedom om det som föranlett åtal mot en nära medarbetare till statsministern	49
Anf. 67 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	49
Anf. 68 PATRIK BJÖRCK (S)	49
Anf. 69 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	50
Anf. 70 PATRIK BJÖRCK (S)	51
Anf. 71 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	53
Anf. 72 PATRIK BJÖRCK (S)	53
Anf. 73 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	54
§ 13 Svar på interpellation 2024/25:558 om arbetslivskriminalitet och kontroller	55
Anf. 74 Statsrådet NINA LARSSON (L)	55
Anf. 75 MARIE OLSSON (S)	55
Anf. 76 Statsrådet NINA LARSSON (L)	57
Anf. 77 MARIE OLSSON (S)	57
Anf. 78 Statsrådet NINA LARSSON (L)	58
Anf. 79 MARIE OLSSON (S)	59
Anf. 80 Statsrådet NINA LARSSON (L)	60
§ 14 Svar på interpellation 2024/25:573 om oskäligen sekretessavtal för anställda	60
Anf. 81 Statsrådet NINA LARSSON (L)	60
Anf. 82 ADRIAN MAGNUSSON (S)	61
Anf. 83 Statsrådet NINA LARSSON (L)	62
Anf. 84 ADRIAN MAGNUSSON (S)	63
Anf. 85 Statsrådet NINA LARSSON (L)	64
Anf. 86 ADRIAN MAGNUSSON (S)	64
Anf. 87 Statsrådet NINA LARSSON (L)	65
§ 15 Bordläggning	65
§ 16 Anmälan om interpellationer	66

